

Nr 280.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående den framtida organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten m. m.; given Stockholms slott den 20 april 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen departementschefen hemställt.

GUSTAF.

A. Pehrsson-Bramstorp.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20 april 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, GJÖRES, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Pehrsson-Bramstorp.

Inledning.

Jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 3 december 1943 tillkallade jag såsom sakkunniga för att verkställa utredning och avgiva förslag angående Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet generaldirektören H. T. Sylvan, tillika ordförande, byråchefen E. A. Granström, rektorn för lantbrukshögskolan N. R. Nilsson samt föreståndaren för nämnda förening, filosofie licentiaten friherre G. Rappe.

För att tagas i beaktande vid utredningsuppdragets fullgörande överlämnades den 11 januari 1944 till de sakkunniga en från föreningen inkommen framställning om anslag för igångsättande av undersökningar rörande skogsbetesfrågan i Norrland.

Med skrivelse den 30 december 1944 ha de sakkunniga avlämnat betänkande med förslag angående Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet. Vid betänkandet har fogats särskilt yttrande beträffande vissa delar av förslaget av föreståndaren Rappe. Yttranden över betänkandet ha avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen, riksräkenskapsverket, byggnadsstyrelsen, skogsstyrelsen, statens pensionsanstalt, allmänna lönenämnden, styrelserna för lantbrukshögskolan samt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, statens växtskyddsanstalt, statens centrala frökontrollanstalt, statens skogsförsöksanstalt, lantbruksakademien, statens livsmedelskommission, norrlandskommittén, samtliga hushållningssällsks förvaltningsutskott, styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen, Sveriges utsädesförening, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet landsbygdens folk (RLF), Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund samt civilförvaltningens personalförbund. Vid skogsstyrelsens yttrande voro fogade utlåtanden av skogsvårdsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Västmanlands, Jämtlands och Västerbottens län samt av Sveriges skogsägareförbund, Skogsindustriernas samarbetsutskott och Norrlands skogsvårdsförbund. Styrelsen för lantbrukshögskolan har överlämnat yttrande från högskolans lärarråd. Till livsmedelskommissionens yttrande hade fogats en inom kommissionens produktionsavdelning upprättad promemoria och till Svenska vall- och mosskulturföreningens yttrande en promemoria rörande föreningens arbetsuppgifter och verksamhet.

Innan jag övergår till en närmare behandling av de sakkunnigas i betänkandet framlagda förslag och de däröver avgivna yttrandena, torde jag få lämna en redogörelse för den nuvarande organisationen av försöksverksamheten å jordbrukets område, såvitt nu är i fråga.

Den nuvarande jordbruksförsöksverksamheten.

Jordbruksförsöksverksamheten handhaves för närvarande av bland annat dels de till lantbrukshögskolan knutna jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna och dels den statsunderstödda Svenska vall- och mosskulturföreningen.

Jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna.

Huvudlinjerna för den statliga försöksverksamheten finnas uppdragna i stadgarna för lantbrukshögskolan den 28 oktober 1938 (nr 668). Enligt dessa stadgar står högskolan under ledning av en styrelse, och handhavas dess angelägenheter i övrigt av rektor eller vid förfall för honom av prorektor samt av lärarrådet, försöksnämnden, försöksrådet för jordbruksförsök och försöksrådet för husdjursförsök.

Program för försöksverksamheten fastställas årligen av högskolestyrelsen, som jämväl låter anordna och fastställa program för försöksledaremöte.

Försöksnämnden har till uppgift att utarbета och för försöksråden framlägga förslag till försöksprogram och kostnadsberäkningar för programmens genomförande. Därjämte skall nämnden enligt styrelsens närmare anvisningar handlägga försöksfrågor av löpande natur. Försöksnämnden består av högskolans rektor såsom ordförande, av styrelsen utsedd representant i försöksråden, de båda föreståndarna för jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna, professorerna i allmän jordbrukslära, i växtodlingslära samt i husdjurens utfodring och skötsel, Ultuna egendoms förvaltare samt föreståndaren för Svenska vall- och mosskulturföreningen.

Försöksrådets uppgift är att utarbета och för styrelsen framlägga slutgiltiga förslag till årsprogram för försöksverksamheten ävensom kostnadsberäkningar för denna verksamhet, det ena rådet för jordbruksförsök och det andra för husdjursförsök. I vart och ett av försöksråden ingå högskolans rektor såsom ordförande, föreståndarna för försöksanstalterna, Ultuna egendoms förvaltare, föreståndaren för Svenska vall- och mosskulturföreningen, en av styrelsen inom densamma utsedd för försöksråden gemensam ledamot, en av lärarrådet inom detta utsedd ledamot samt fem av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter, därav i försöksrådet för jordbruksförsök en representant för den lokala försöksverksamheten och i försöksrådet för husdjursförsök en representant för mjölkhushållningen. Vidare äga vissa sakkunniga deltaga i försöksrådets överläggningar men ej i besluten. Högskolestyrelsen kan därjämte för överläggning inom försöksråden till dessas sammanträden inkalla personer som kunna gagna försökens planläggning.

Jordbruksförsöksanstaltens arbetsuppgifter skola i huvudsak avse agronomisk hydroteknik, jordbearbetning, kalkning, gödsling, växtodling och ogräsbekämpning. Under anstaltens ledning står jämväl sådan försöksverksamhet på växtodlingens område, som genom hushållningssällskap eller skolor för lägre lantbruksundervisning bedrivs med understöd av statsmedel.

Husdjursförsöksanstaltens huvudsakliga arbetsuppgifter hänföra sig till husdjurens utfodring och skötsel jämte foderkonservering samt betesmarkernas utnyttjande.

Var och en av försöksanstalterna står under ledning av en föreståndare i professors ställning, varjämte finnas anställda statsagronomer samt förste assistenter och assistenter.

Till anstalterna hörande försöksgårdar ledas av särskilda föreståndare med biträde av förste assistenter eller assistenter.

Anstaltsföreståndarnas, statsagronomernas och försöksgårdsföreståndarnas åligganden äro angivna i högskolans stadgar. Sagda befattningshavare skola låta sig angeläget vara att, envar inom sitt område, följa vetenskapens och försöksverksamhetens framsteg. De ha att i enlighet med gällande försöksplaner och av högskolestyrelsen eljest meddelade föreskrifter utöva försöksverksamheten. Det åligger särskilt anstaltsföreståndare att enligt vad därom föreskrives vårda anstalten och därtill hörande inventarier och försöksmaterial,

att till försöksnämnden avgiva förslag till försöksprogram och anslagsäskanden, att på anmodan av styrelsen eller lärarrådet, vid behov efter hörande av statsagronom, avgiva utlåtande i förekommande frågor och ansvara för publicering av försöksresultaten samt att i anslutning till demonstrationer av försök utöva av styrelsen bestämd undervisning vid högskolan. Statsagronom har att biträda vid upprättande av försöksprogram, att i viss omfattning handhava särskilda försöksuppgifter och medverka vid publicering av försöksresultat samt att utöva viss undervisning vid högskolan. Försöksgårdsföreståndare skall handhava skötseln av försöksgården och avgiva förslag till försöksprogram samt försöks- och driftsplaner ävensom stafsförslag.

Jordbruksförsöksanstalten är förlagd till Experimentalfältet utanför Stockholm och disponerar där tvenne byggnader, nämligen de institutionsbyggnader som tidigare använts av centralanstaltens jordbruksavdelningar och entomologiska avdelning. Dessa båda byggnader innehålla tillhopa 13 tjänsterum, biblioteksrum, verkstadsrum, lunchrum, lagerrum m. m. med en sammanlagd golvyta av 468 m².

Vid Experimentalfältet disponerar anstalten ett jordbruk om 14 hektar med tillhörande stall, loge, magasin m. m. Vidare finnes där en kärlförsöksgård för 900 kärl.

Till anstaltens förfogande stå 7 statens försöksgårdar, nämligen Flahult i Jönköpings län, Ugerup i Kristianstads län, Lanna i Skaraborgs län, Offer i Västernorrlands län, Gisselås i Jämtlands län samt Brännberg och Sunderbyn i Norrbottens län. Enligt beslut vid 1944 års riksdag har ytterligare en försöksgård, Öjebyn i Norrbottens län, tillkommit. Denna försöksgård, som är avsedd att användas för såväl jordbruks- och husdjursförsök som trädgårdsförsök m. m., står direkt under lantbrukshögskolans styrelses ledning med skyldighet för jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna ävensom statens trädgårdsförsök att handhava tillsynen över försöken.

Under jordbruksförsöksanstalten sortera 20 till lantbruks- och lantmannaskolor förlagda s. k. fasta försöksstationer samt hushållningssällskapens lokala försöksverksamhet på enskilda egendomar i olika delar av landet, omfattande dels årligen upprepade försök på samma gård (s k. fasta försöksfält, 9 till antalet) och dels ett större antal försök på gårdar, som växla år från år.

Ansvar för försöksverksamheten är vid huvudanstalten uppdelat så att föreståndaren leder försöken på växtodlingens område, den ene av statsagronomerna kalknings- och gödslingsförsöken och den andre försöken rörande organogena jordar och vallar. Vidare handhar en förste assistent alla löpande ärenden rörande de lokala gödslingsförsöken, en annan de lokala sortförsöken, en tredje anstaltens försök rörande stallgödsel, under det att en fjärde är anstaltens speciella försöksmatematiker. En förste assistent är placerad på försöksgård. Tre extra ordinarie assistenter biträda vid arbetet med de lokala gödslingsförsökens bearbetning m. m., en vid bearbetningen av de lokala sortförsöken och en har hand om ogräsbekämpningsförsöken. En extra assistent biträder statsagronomen i kalkning och gödsling med kärlförsök m. m. och en är under större delen av året sysselsatt med bearbetning av lokala gödslings-

försök. Samma uppgifter ha även fyra under vinterhalvåret anställda tillfälliga biträden, under det att två andra sådana syssla med de lokala sortförsökens bearbetning.

En kansliskrivare har hand om kassa, korrespondens m. m. och fyra kontorsbiträden äro så gott som uteslutande sysselsatta med maskinskrivning av försöksresultat m. m.

Tre laboratoriebiträden äro under vinterhalvåret sysselsatta med provbedrning för jord och spannmål samt under sommarhalvåret med skötseln av kärlförsök och andra arbeten. Ett laboratoriebiträde är under större delen av året sysselsatt med botaniska analyser av höprov från vallförsök.

En fältassistent är arbetsledare vid Experimentalfältets jordbruk och sköter där anlagda fältförsök.

Förslag till arbetsprogram för jordbruksförsöksanstalten, försöksgårdarna, de fasta försöksstationerna och försöksfälten samt den lokala försöksverksamheten upprättas under höstmånaderna och diskuteras vid ett tjänstemannamöte inom anstalten, vid vilket möte, förutom anstaltens föreståndare, statsagronomer och förste assistenter, även samtliga försöksgårdsföreståndare äro närvarande. De sålunda justerade förslagen underställas försöksledarmötet som hålles i november, där hushållningssällskapens försöksledare äro i tillfälle att framföra sina synpunkter och önskemål, samt överlämnas sedan till försöksnämnden och försöksrådet för granskning för att slutligen, efter eventuella av nämnden och rådet gjorda ändringar och tillägg, underställas lantbrukshögskolans styrelse för fastställelse. Detaljplaner för försöken utarbetas därefter vid anstalten och försöksgårdarna, utsäde och gödselmedel anskaffas, varjämte försöksledarna vid de fasta försöksstationerna och den lokala försöksverksamheten erhålla erforderliga instruktioner rörande försökens anläggning och skötsel m. m.

De utlagda försöken inspekteras under sommaren av anstaltens föreståndare, statsagronomer och förste assistenter.

När försöken slutförts insändas samtliga primärresultat jämte jordprov och prov av skördeprodukter till anstalten, där resultaten bearbetas och proven förberedast för vederbörliga analyser. Försöksresultaten från försöksgårdarna bearbetas dock av gårdarnas egen personal under vintermånaderna.

Anstaltens försöksverksamhet kan sägas bedrivas efter trenne huvudlinjer, nämligen dels försök utförda av anstalten själv eller under dess omedelbara ledning, dels försök vid försöksgårdarna samt dels hushållningssällskapens lokala gödslings- och växtodlingsförsök.

De av jordbruksförsöksanstalten eller under dess omedelbara ledning utförda försöken förläggas till försöksstationen vid Experimentalfältet, till de fasta försöksstationerna vid lantbruks- och lantmannaskolor där en av lärarna vid vederbörande skola tjänstgör såsom försöksledare samt till enskilda egendomar runt om i landet, därvid antingen vissa försök år efter år upprepas på samma gård (fasta fältförsök) eller årligen nya försöksvärdar vidtalas. Det med dessa senare försök förenade fältarbetet ombesörjes av jordbrukskonsulent och vandringsrättare hos vederbörande hushållnings-

sällskap enligt föreskrifter, meddelade av anstalten. Till skolorna, de enskilda försöksvärdarna och hushållningssällskapen utbetalas statsbidrag för arbetet med försöksverksamheten. De utförda försöken redovisas i anslutning till försöksprogrammet under följande rubriker: A I. Egentliga växtodlingsförsök. A II. Ogräsförsök. B. Gödslingsförsök. C I. Försök på organogena jordar. C II. Vallförsök.

Samtliga försöksresultat underkastas omedelbart en första statistisk bearbetning och arkiveras därefter för att slutligen sammanställas och publiceras när försöksarbetena avslutats. Som regel beräknas, att en försöksserie skall ha pågått i minst 3 eller helst 5 år innan den kan avslutas. Varje försöksgrupp bör omfatta minst ett 30-tal försök. Avskrifter av försöksresultaten tillställas försöksvärdarna under vårens lopp.

Försöken vid försöksgårdarna ledas av respektive föreståndare med biträde av assistenterna i enlighet med av jordbruksförsöksanstalten fastställda försöksplaner. Försöksresultaten bearbetas och arkiveras vid gården till dess försöksserierna anses kunna avslutas, då de sammanställas och publiceras i form av meddelanden från jordbruksförsöksanstalten. Avskrifter av samtliga årsresultat tillställas dels jordbruksförsöksanstalten dels de övriga försöksgårdarna och dels, i vad rör sort- och stamförsök, de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna. Antalet under år 1943 slutförda försök vid försöksgårdarna uppgick till 255.

De lokala gödslings- och växtodlingsförsöken utföras av hushållningssällskapen, inom vissa län i samarbete med s. k. försöksringar. Förslag till planer för dessa försök uppgöras av jordbruksförsöksanstalten. Hushållningssällskapens försöksledare, jordbrukskonsulenter, få sedan vid det årligen i november månad hållna försöksledaremötet framföra sina synpunkter på anstaltens förslag och de önskemål som de i övrigt kunna ha beträffande verksamheten. Planerna behandlas därefter av försöksnämnden och försöksrådet för att slutligen fastställas av lantbrukshögskolans styrelse.

Inom varje hushållningssällskap finns utsedd en särskild försökskommitté med uppgift att leda försöksverksamheten inom sällskapets område. Som föredragande i kommittén tjänstgör i allmänhet jordbrukskonsulenten-försöksledaren.

Primärresultaten från ifrågavarande lokala försök insändas till jordbruksförsöksanstalten för bearbetning. En kort sammanfattning av försöksresultatens innebörd verkställes och till denna fogas de råd, vartill anledning kan givas. Ett exemplar härav tillställes dels försöksvärderna och dels försöksledaren ävensom i fråga om sort- och växtodlingsförsöken de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna.

Under år 1943 utfördes 1 679 lokala gödslings- och kalkningsförsök samt 651 lokala sort- och växtodlingsförsök eller tillhoppa 2 330 försök. Det förtjänar påpekas, att antalet lokala försök under åren 1938 och 1939 uppgick till ca 4 000 om året, vadan minskningarna sedan krigets utbrott varit mycket betydande. Detta förhållande kan också tänkas bero på att metoden att genom kemisk analys av jordprov bestämma gödslingsbehovet vunnit allt större förtroende bland jordbrukarna.

Vid jordbruksförsöksanstalten förberedas för analys inkomna jordprov från anstaltens egna försök och från samtliga lokala odlings-, kalknings-, sort- och växtodlingsförsök, sådesprov från egna och lokala sortförsök jämte en del andra försök, höprov från egna vallförsök samt potatisprov från lokala sortförsök och andra försök med potatis.

Vid dessa undersökningar samarbetar jordbruksförsöksanstalten dels med lantbrukshögskolans kemiska analyslaboratorium dit proven översändas för kemiska analyser och dels med statens centrala frökontrollanstalt som utför bestämningar av grobarhet o. d.

Antalet undersökta jordprov under år 1943 uppgick till 4 993.

Ett viktigt led i jordbruksförsöksanstaltens verksamhet utgör dess omfattande upplysningsarbete rörande uppnådda resultat och vunna erfarenheter. Sålunda publicerar anstalten skilda serier meddelanden och särtryck ävensom broschyrer och uppsatser. Vidare hålla tjänstemännen, förutom föreskrivna föreläsningar för lantbrukshögskolans elever, föredrag vid jordbrukardagar, hos lantbruksklubbar och vid andra förekommande tillfällen.

Husdjursförsöksanstalten disponerar kontorslokaler, arbetsrum m. m. om 360 m² i förutvarande gamla biblioteket i lantbrukshögskolans kanslihus, laboratorieutrymmen om sammanlagt 154 m², som upplåtits av institutionerna för marklära, husdjurens anatomi och fysiologi samt avels- och raslära, kvarnrum, diskrum och förrådsrum om 50 m² i för förstnämnda institution avsedda utrymmen samt källarutrymme och verkstadslokal om tillhoppa ca 100 m² i kanslihuset. Därtill kommer kontors- och laboratorieutrymmen vid anläggningarna för djurförsök vid Kungsängen och Bäcklösa utanför Uppsala samt i Hallsberg, Åstorp och Alnarp.

Anstaltens försöksverksamhet bedrivs i första hand vid Ultuna egendom — försök med hästar — och vid gårdar under nämnda egendom, nämligen vid Kungsängen — försök med nötkreatur — och vid Bäcklösa — försök med svin och fjäderfä. I övrigt äro försöken spridda på olika håll i landet. Anstaltens assistenter biträda sålunda vid fasta försök med nötkreatur, hästar och svin vid Alnarps egendom samt med tillfälliga försök avseende utfodring av nötkreatur och hästar vid Värmlands Säby och av nötkreatur vid Holms säteri och Gisselås försöksgård. Kontrollen vid försöksstationerna för avelssvin vid Hallsberg och Åstorp handhaves av därstädes placerade assistenter. I den statliga svinstamkontrollen deltaga även de privata försöksstationerna Viad och Kävlinge, vid vilken sistnämnda station dessutom utfodringsförsök anställas. Kontrollarbetet utföres efter anvisningar från husdjursförsöksanstalten. Slutligen har anstalten försök utlagda på följande platser utan att särskild försökspersonal tillhandahålles från anstalten, som dock helt eller delvis bestrider försökskostnaderna, nämligen Sveriges pälsdjursuppfödarens riksförbunds försöksgård Frölunda, Hemfosa, med försök rörande fiskkonservat till blårävshonor och proteinhalt i fodret till silverrävvalpar, försöksgården Offer med ensileringsförsök och smältbarhetsförsök med hö i samband med skördetidsförsök, försöksgården Flahult med ensileringsförsök och smältbarhetsförsök med lupinensilage, Binga gård,

Hossmo, med försök med mineraltillskott till mjölkkor inom område, där skravelsjukan brukar förekomma, samt Gustafsberg och Skytteholm, Ekerö, med ensileringsförsök i småsilor för att pröva nya ensileringsmetoder.

Till förestående översikt av försöksverksamheten må anmärkas, att försöken med nötkreatur ännu icke fått den omfattning som avsetts särskilt i vad gäller betesmarkernas utnyttjande samt vidare att försöksgården Öjebyn i Norrbottens län tillkommit enligt beslut vid 1944 års riksdag.

Enligt den genomförda arbetsfördelningen vid anstalten leder föreståndaren försöken med hästar, fjäderfä och laboratoriedjur, en statsagronom försöken med svin samt avelssvinkontrollen och en annan försöken med nötkreatur, får och pålsdjur. En förste assistent handhar bearbetningen av materialet från svinstamkontrollen. Den andre vid anstalten tjänstgörande förste assistenten leder analysarbetet vid anstaltens kemiska laboratorium och svarar för vissa arbeten i samband med anstaltens metodundersökningar. Inom huvudinstitutionen arbetar i övrigt följande personal: en assistent deltagar i bearbetningen av försöksmaterial av skilda slag, en i försöksarbetet med nötkreatur, en i arbetet med hästar och en i försöken med laboratoriedjur. Vidare utföras skriv- och räknearbeten av två kontorsbiträden och två extra skrivbiträden. På Kungsängen leder en assistent försök med nötkreatur. På Bäcklösa är en assistent sysselsatt med svinförsök och en med fjäderfäförsök ävensom en planerad för att biträda vid olika försöksarbeten, varjämte hönsskötare och två arbetsbiträden deltaga i försöksarbetet med fjäderfä. Ytterligare assistenter biträda vid försök, som anstalten har förlagda till Alnarps egendom, Värmlands-Säby, Holms säteri och Gisselås försöksgård.

Svenska vall- och mosskulturföreningen.

Enligt sina stadgar har Svenska vall- och mosskulturföreningen, som bildades år 1939 genom sammanslagning av Svenska mosskulturföreningen samt Svenska betes- och vallföreningen, till ändamål att inom landet verka för en rationellt genomförd betes-, vall- och mosskultur. Detta sitt syfte skall föreningen söka uppnå bland annat genom att utföra för betes-, vall- och mosskulturen samt för därtill hörande nyodling erforderliga försök, att bedriva praktisk-vetenskaplig undersökningsverksamhet för klarläggande av hithörande frågor, att insamla och bearbeta vunna rön och erfarenheter på dessa områden, att följa motsvarande arbeten i andra länder, att främja en ändamålsenlig tillämpning av gällande bestämmelser om betesreglering samt att utöva upplysningsverksamhet på betes-, vall- och mosskulturens områden ävensom på begäran tillhandagå jordbrukare eller organisationer och deras tjänstemän med råd i dithörande ämnen.

Föreningens styrelse utgöres av sju för tre år i sänder tillsatta ledamöter, av vilka ordföranden och tre ledamöter jämte suppleanter för dessa utses av Kungl. Maj:t och tre ledamöter jämte suppleanter för dem väljas av föreningsstämma.

Svenska vall- och mosskulturföreningen övertog år 1939 en av Svenska betes- och vallföreningen år 1930 uppförd institutionsbyggnad i Ultuna. År 1941 uppfördes på samma tomt en särskild byggnad för laboratorium m. m.

Byggnaderna äro belägna på ett område om cirka 0,5 hektar av Ultuna egendoms mark, vilket område jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 27 juni 1929 till Svenska betes- och vallföreningen upplåtits avgiftsfritt att av föreningen innehavas tills vidare så länge föreningens nuvarande verksamhet uppehölls samt under villkor i övrigt, att föreningen på egen bekostnad och i samråd med institutets styrelse dels utförde den vägförbättring och det därav föranledda vägunderhåll, som kunde erfordras, dels uppsatte och underhölle stängsel omkring tomtområdet, dels ock utförde avloppsledning samt önskade ledningar för vatten, gas och elektrisk kraft, under iakttagande av att styrelsen för lantbruksinstitutet vid Ultuna, vars behov i första hand skulle tillgodoses, erhöles gottgörelse för uppkommande kostnadsökning. Därjämte förordnade Kungl. Maj:t, att upplåtelse till föreningen av Ultuna egendom tillhörig mark, avsedd till försöksändamål, icke finge ske annat än tills vidare.

För bestridande av kostnaderna för institutionsbyggnaden erhöles Svenska betes- och vallföreningen den 9 november 1928 av lotterimedel 200 000 kronor under villkor att Kungl. Maj:t godkände ritningarna till institutionsbyggnaden och de bostadslägenheter för befattningshavare hos föreningen, vilka kunde ifrågasättas, samt att föreningen i sina stadgar intoge bestämmelser om att byggnaden icke finge intecknas för gäld, att byggnaden, därest föreningen upphörde med sin nuvarande verksamhet, skulle övergå i statens ägo, och att sagda bestämmelser icke finge upphävas utan Kungl. Maj:ts medgivande.

I de för Svenska vall- och mosskulturföreningen gällande stadgarna finnes intagen en paragraf av följande lydelse: Utan Kungl. Maj:ts medgivande må varken det område å Ultuna egendom i Uppsala län, varå föreningens — tidigare Svenska betes- och vallföreningens — institutionsbyggnad är uppförd, eller själva byggnaden, även om området av föreningen förvärvats med äganderätt, intecknas för gäld; och skall, därest föreningens verksamhet enligt dess stadgar upphör, såväl sagda byggnad med därtill hörande ledningar och andra för institutionens behov å Ultuna egendom utförda anläggningar som ock sagda område, om detta av föreningen förvärvats med äganderätt, övergå i statens ägo. Ändring av denna paragraf är icke giltig, med mindre Kungl. Maj:t lämnat medgivande därtill.

Laboratoriebyggnadens uppförande har dragit en kostnad av cirka 100 000 kronor som bestritts av Svenska vall- och mosskulturföreningens egna medel.

Institutionsbyggnadens jordvåning innehåller, förutom vaktmästarebostad om två rum och kök, tre biblioteksrum, luftskyddsrum, garage, arkiv, torkrum, slöjd- och uppkningsrum, kol- och pannrum ävensom källarutrymmen till föreståndarebostaden, d. v. s. matkällare, vedkällare, tvättrum samt mangel- och strykrum. I bottenvåningen finnas de egentliga arbetsrummen för föreningens funktionärer, tillsammans tio större eller mindre rum, vidare

tillhörande föreståndarebostad två större rum jämte jungfrukammare, hall och kök. Övervåningen inrymmer en hörsal samt sju arbetsrum förutom fyra rum och hall till föreståndarebostaden. Ytterligare en trappa upp finnas små vindsutrymmen för förvaring av prover m. m. Golvytan till bottenvåningen är cirka 460 m² och övervåningen cirka 400 m², tillhoppa cirka 860 m². Jordvåningens ytinnehåll är cirka 460 m², därav bibliotek och lunchrum upptaga cirka 80 m².

Laboratoriebyggnadens jordvåning innehåller, förutom rymlig förvaringskällare och stort rum för provberedning, pannrum och nio rum för skilda ändamål såsom jordtork, hötork, analyser, jordprov, skördeprov, kemikalier m. m. ävensom matkällare till vaktmästarebostaden i institutionsbyggnaden. I bottenvåningen inrymmas själva laboratoriet med lokal för kemiska laborationer samt avdunstningsrum, vågrum, rum för konstant temperatur, Kjeldahlrum, glödningsrum och rum för laboratorieföreståndaren, vidare utrymmen till förrådslada, museum och garage. I vindsvåningen finnas ett större och ett mindre rum för den botaniska avdelningen, stor torkvind jämte vindskontor och dessutom två bostadsrum m. m. Ytinnehållet av bottenvåningen är cirka 325 m² och av vindsvåningen cirka 250 m², tillhoppa cirka 575 m². Jordvåningen innehåller cirka 325 m².

Föreningens personaluppsättning och avlöningsstat framgå av följande uppställning för kalenderåret 1944, utvisande bland annat att lönerna — grundlön, ålderstillägg och personligt lönetillägg — uppgå till sammanlagt 91 600 kronor, vartill kommer 35 procent dyrtidstillägg med 32 060 kronor, eller jämte föreståndarearvode tillhoppa 125 160 kronor.

Befattningshavare	Grundlön	Ålders- tillägg	Person- ligt löne- tillägg	Summa
Avdelningsförest. G. Rappe	7 700	500	—	8 200
» G. Giöbel	7 700	1 000	—	8 700
Laboratorieförest. H. Hjertstedt	5 200	1 500	—	6 700
Laboratorieförest. G. Sandberg	5 200	—	—	5 200
Konsulent J. Borg	5 200	1 500	—	6 700
» B. Wallin	5 200	1 500	—	6 700
» O. Djurle	5 200	1 500	—	6 700
» B. Ahlström	5 200	—	—	5 200
» S. Olofsson	5 200	—	—	5 200
Ekonomiassistent B. Franke	4 500	—	—	4 500
Laboratorieass. H. Löfvenmark	3 900	—	1 600	5 500
» V. Karlsson	3 600	—	300	3 900
Försöksassistent A. Forsgren ¹	3 400	—	500	3 900
Kassörska och korr. V. Björkman	2 400	600	300	3 300
Bibliotek. o. korresp. I. Nilson	2 200	450	300	2 950

¹ Avliden den 26 november 1944.

Befattningshavare	Grundlön	Ålders- tillägg	Person- ligt löne- tillägg	Summa
Laboratoriebitr. E. Gustafsson	2 200	450	—	2 650
» B. Almqvist	2 400	—	—	2 400
Vaktmästare M. Johansson	2 900	300	—	3 200
	79 300	9 300	3 000	91 600
30 procent dyrtidstillägg å 91 600				27 480
				119 080
5 procent extra dyrtidstillägg				4 580
				123 660
Föreståndarearvode				1 500
			Summa kronor	125 160

Ytterligare fyra befattningshavare finnas upptagna i efterföljande utgiftsstat för föreningen.

Förste assistent G. Frycklund...	med grundlön	3 230 kr. jämte dyrtidstillägg
Skrivbiträde I. Jonsson	» »	2 400 » »
Driftsledare S. Ring	» årsarvode	7 200 »
Driftsledare H. Åkerberg	» »	7 200 »

Föreningens inkomster och utgifter för kalenderåret 1944 framgå av följande stat.

Inkomster.

Anslag från hushållningssällskap och landsting	2 500	
från staten till distriktslantbruksmötet	1 200	
» » » » föreningens verksamhet	205 500	
» » » » konstgödselmedel	34 000	
» » » » studiegårdsverksamhet	31 250	
» » Wenner-Grenska fonden till studiegårdsverksamheten	20 250	294 700
Årsavgifter		6 000
Räntor		4 000
Konsultationer		800
Kemiska laboratoriet		
Balanserat från 1943	1 100	
Analysinkomster	7 000	8 100
Annonsinkomster		4 000
Hysesinkomster		2 870
Bokförlaget		100
Bostadshuset vid Lilla Sunnersta, hyra		1 000
Beslutat lån ur Smithska fonden		5 000
	Summa inkomster	326 570

Utgifter.

<i>Löner:</i> till ord. tjänstemän inkl. 30 procent dyrtidstillägg...	119 080	
5 procent extra dyrtidstillägg	4 580	
Föreståndarearvode	1 500	125 160
<i>Pensionsavgifter</i>		1 800
<i>Resekostnads- och traktamentsersättning</i>		34 300
<i>Försöksverksamheten:</i>		
Vallavd. (inkl. I. Jonsson)	11 400	
Mossavd. (inkl. G. Frycklund)	10 100	
Försöksg. Lilla Sunnersta etc.	2 300	23 800
<i>Förevisningsfält, kurser och möten</i>		3 600
<i>Konstgödselkostnader till försök och förevisningsfält</i>		34 000
<i>Studiegårdsverksamheten:</i>		
Föreståndarens resor	1 800	
Driftsledarnas resor	12 000	
» löner	12 600	
Ersättning t. gårdsägarna	16 700	
Bokföringskostn. och material	5 000	
Övriga kostnader	3 400	51 500
<i>Laboratorierna:</i> Kemiska laboratoriet	10 300	
Botaniska laboratoriet	200	10 500
<i>Publikationer:</i> Kvartalsskriften	9 010	
Särtryck, klichéer etc.	1 700	
Författarearvoden	800	
Meddelanden	2 000	13 510
<i>Biblioteket, litteraturinköp, bindning av böcker</i>		1 900
<i>Byggnaders underhåll</i>		2 400
<i>Inventariers underhåll</i>		1 800
<i>Skatter och försäkringar</i>		1 000
<i>Distriktslantbruksmötet i Umeå</i>		1 200
<i>Diverse omkostnader</i>		1 700
<i>Bostadshuset å Lilla Sunnersta</i>		1 000
<i>Administration:</i> Porto, telefon & telegraf	4 300	
Skriv- & ritmaterial	2 300	
Revision	800	
Städning & renhållning	3 200	
Uppvärmning	5 000	
Vatten, elektrisk kraft	1 800	17 400
Summa utgifter		326 570

I detta sammanhang må erinras om att Svenska vall- och mosskulturföreningen liksom tidigare Svenska mosskulturföreningen och Svenska betes- och vallföreningen under årens lopp uppburit statsunderstöd i betydande utsträckning. Statsanslag ha sålunda utgått till Svenska mosskulturföreningen under åren 1888—1928 med 2 742 400 kronor, till Svenska betes- och vallföreningen under åren 1919—1938 med (1 119 980 + 131 500 =) 1 251 480 kronor samt till Svenska vall- och mosskulturföreningen under åren 1939—1942 med 837 955 kronor eller sammanlagt 4 831 835 kronor. Anslaget till sistnämnda förening innefattar även medel till inköp av konstgödsel, som erhållits kostnadsfritt av de båda tidigare föreningarna. Föreningarnas övriga inkomster ha uppgått till respektive 1 299 046, 578 327 och 96 576 kronor eller tillhopa 1 973 949 kronor.

Bland svenska vall- och mosskulturföreningens tillgångar, förutom byggnaderna och dessas utrustning, märkas fondmedel, vid utgången av år 1944 uppgående till sammanlagt cirka 190 000 kronor, fördelade på följande fonder:

ständiga ledamöters fond	28 150: —
Troed Nilssons fond I och II	22 406: 62
H. von Feilitzens Minnesfond	2 928: 88
J. W. Smiths Donationsfond	29 555: 92
pensionsregleringsfonden	25 433: 57
Wenner-Grenska studiegårdsanslaget	82 186: 68

Summa kronor 190 661: 67

Enligt av föreningens styrelse till de sakkunniga lämnade uppgifter har föreningen följande organisation.

Dess verksamhet är uppdelad på två avdelningar, en för betes- och vallfrågor och en för mosskulturfrågor. Till avdelningarnas förfogande stå den botanisk-geologiska undersökningen och det kemiska laboratoriet ävensom föreningens expedition samt dess bibliotek och tidskrift. Under mossavdelningen sorterar föreningens studiegårdsverksamhet.

Föreningens föreståndare är samtidigt avdelningsföreståndare vid mossavdelningen och ledare för studiegårdsverksamheten.

Vardera avdelningsföreståndaren har till åliggande, att planlägga och leda avdelningens försöks- och forskningsverksamhet, att under medverkan av avdelningens tjänstemän bearbeta framkommet försöksmaterial i och för nyttiggörande för upplysnings- och rådgivningsverksamheten samt för försöksberättelser i föreningens publikationer, att följa litteraturen och utvecklingen på avdelningens arbetsområde såväl inom som utom landet samt att deltaga i avdelningens upplysningsverksamhet genom hållande av föredrag, medverkan vid kurser och demonstrationer samt författande av artiklar för föreningens tidskrift och lantbrukspressen.

Föreningen har sammanlagt fem konsulenter, varav två tillhöra vallavdelningen och tre mossavdelningen. Gemensamt handhava dessa arbetet vid föreningens tillämpningsförsök eller s. k. förevisningsfält, var och en

inom geografiskt avgränsad del av landet. Det åligger dem att medverka i respektive avdelningars försöksverksamhet, att genom kurser och föredrag samt artiklar i olika organ, ej minst föreningens egen tidskrift, utöva undervisningsverksamhet, att handhava föreningens förevisningsfält och odlingar, att ställa sin sakkunskap till förfogande vid laga syneförrättningar och rättstvister samt att följa utvecklingen på sitt verksamhetsområde såväl inom som utom landet för att i tjänsten draga nytta av och omsätta sålunda inhämtade erfarenheter, rön och forskningsresultat.

Vallavdelningens konsulenter skola vidare verkställa undersökningar rörande beteskonsumtionens beroende av betesmattans ymnighet och därmed sammanhängande frågor rörande fållindelning, stängselfrågor m. m., utföra undersökningar och studier rörande betesvallarnas lämpliga liggetid och därmed sammanhängande frågor samt genom besiktningar och på dessa grundade utredningar och förslag utöva rådgivning i det praktiska jordbruket.

Mossavdelningens konsulenter ha förutom förut angivna uppgifter att såsom sakkunniga i nyodlings- och växtodlingsfrågor på organogena jordar stå till myndigheters och enskildas förfogande i samband med planering av vattenavledning för nyodling och efterföljande växtodling på organogena jordar samt att verkställa de undersökningar och utredningar, som äro erforderliga för utövandet av nämnda verksamhet.

Två försöksassistenter skola handhava utstakning av försök, uttritning av försöksplaner, stängsel- och kultiveringsarbeten m. m. vid försöksanläggningar, uppvägning, paketering och avsändning av konstgödsel m. m. för försöken, utläggning av konstgödsel m. m. å försöken, skördearbeten med vägningar, uttagning av jord- och skördeprov, förberedande arbeten för dessas undersökning, såsom torkning, vägning, sortering, uttagning av analysprov, malning, torrsubstansbestämning m. m., samt tillsyn och vård av redskap m. m. för försöksarbetena. Under vinterhalvåret skola de verkställa vissa bearbetningar av försöksrapporterna. De biträda även i mån av behov i diverse övriga arbeten.

De botaniska och geologiska undersökningarna förestås av en botanist, tillika geolog, som har att, under medverkan av en assistent och ett kvinnligt biträde, ansvara för hithörande uppgifter, utarbета berättelser över utförda arbeten samt följa den in- och utländska litteraturen på området i fråga. Dessutom har han att såväl i fält som på laboratoriet utföra de för försöksbearbetningen grundläggande botaniska analyserna av betes- och vallbeståndens botaniska sammansättning, såväl kvalitativt som kvantitativt, registrera de förändringar som under försökstiden äga rum inom bestånden, bearbeta det så erhållna materialet, medverka i den växtbiologiska tolkningen av försöksresultaten samt planläggningen av nya försök, utföra jordartsbestämningar respektive mikroskopisk granskning av torvprov samt de övriga undersökningar av botanisk eller geologisk karaktär, som kunna vara av betydelse för verksamheten.

Assistenten inom den botaniska undersökningen har att utföra beståndsanalyser, botaniska analyser av hö- och betesprov, eventuella fröanalyser

och grobarhetsbestämningar, beräkning av utsädesmängder för försöken samt registrering och matematisk bearbetning av analysmaterial tillika med vissa delar av övrigt försöksmaterial, vidare att verkställa mikroskopisk undersökning av brännortvprov samt att biträda i övriga botaniska arbeten.

Det kvinnliga biträdet utför botaniska hö- och betesprovanalyser med tillhörande vägningar, verkställer uttagning av analysprov ur insända parcellprov samt mikroskopiska brännortvundersökningar och biträder i övriga botaniska undersökningar.

Kemiska laboratoriets föreståndare har bland annat till uppgift att leda verksamheten vid föreningens kemiska laboratorium, att med utnyttjande av tillgängliga medarbetare utföra analyser å inkommande material, att utöva föreningens sakkunskap i sådana frågor, som tillhöra torvkemien och den därtill anknutna torvfysiken, att utföra sammanfattningar och bearbetningar av det i föreningens analysverksamhet framkomna materialet, att följa frågor rörande brännortv- och torvströproduktionen såväl vid den fabriksmässiga som husbehovsmässiga tillverkningen samt meddela vederbörande råd och upplysningar i hithörande frågor, att ombesörja anskaffningen av behöflig apparatur jämte kemikalier för driften, att instruera arbetspersonalen i metodiken för analys av jord, skördeprodukter etc., att fördela arbetsmaterialet på lämpligaste sätt och utfärda analysbevis för från allmänheten inkomna prov, besvara inkomna förfrågningar angående insända prov och avgiva utlåtanden på grund av utförda analyser m. m. samt att årligen avgiva berättelse över kemiska laboratoriets verksamhet.

En assistent på kemiska laboratoriet registrerar till analyslaboratoriet inkommande prov, ombesörjer (tillika med försöksassistenterna) provberedningen, uttager jordprov för mikroskopisk analys, utför volymviktsbestämningar å jord, verkställer (jämte övrig laboratoriepersonal) analyser och registrerar analysresultaten i laboratoriets liggare.

Ett kvinnligt laboratoriebiträde registrerar inkommande prov, utför jämte övrig laboratoriepersonal analyser, registrerar analysresultaten i liggare och sköter analysexpeditionen genom utskrivandet och avsändandet av analysbevisen.

Analysverksamheten avser olika prover, som antingen ha direkt samband med föreningens fältförsöksverksamhet eller ock ingå i föreningens uppgift att betjäna allmänheten såsom särskilt i fråga om brännortvundersökningen, vilket fått speciell aktualitet under krigsåren. Under år 1943 undersöktes 5 363 prov, innefattande cirka 16 050 bestämningar.

Till föreningens studiegårdsverksamhet äro knutna tvenne driftsledare, varav den ene är bosatt i Östersund och verksam vid 12 gårdar, belägna på 9 platser i nedre Norrlands inland. Den andre är bosatt i Robertsfors och verksam vid 14 gårdar, belägna på 9 platser i övre Norrlands kustland.

Föreningen arrenderar av Uppsala universitet Lilla Sunnersta försöks- och demonstrationsgård samt av Ultuna egendom torpet Svia. Ledningen av föreningens verksamhet därstädes utövas av dess förre föreståndare, doktorn Anders Elofson.

Å föreningens expedition tjänstgöra en ekonomiassistent, en korrespondent

och kassörska, en korrespondent och bibliotekarie, en korrespondent och räknbiträde samt en vaktmästare.

Av föreningen utgivas tvenne publikationsserier, Svenska Vall- och Mosskulturföreningens kvartalsskrift samt Svenska Vall- och Mosskulturföreningens Meddelanden. Den förstnämnda av dessa är det sammanhållande organet för föreningens medlemmar och innehåller förutom rena föreningsmeddelanden uppsatser av skilda slag inom föreningens arbetsområden. Den sistnämnda publikationsserien innehåller uteslutande originalberättelser från föreningens egen försöks- och forskningsverksamhet med sammanfattningar på något av de tre kulturspråken.

Dessa publikationer utdelas kostnadsfritt förutom till föreningens medlemmar till samtliga institutioner och undervisningsanstalter på jordbrukets område inom landet samt till ett stort antal lantbruksinstitutioner m. fl. utomlands.

Genom att föreningen och dess moderorganisationer under mer än ett halvt århundrade utgivit publikationsserier av liknande beskaffenhet och under hela denna tid utnyttjat dessa såsom bytesobjekt för erhållande av publikationer från ett stort antal in- och utländska institutioner och organisationer på jordbruksforskningens skilda områden, har föreningen tillförts ett omfattande och värdefullt material av litteratur till sitt bibliotek.

Antalet medlemmar i föreningen uppgick vid slutet av år 1943 till 1 856. Därav voro 5 hedersledamöter, 7 korresponderande ledamöter, 214 svenska ständiga ledamöter, 13 utländska ständiga ledamöter, 1 234 svenska årsledamöter, 55 utländska årsledamöter och 328 ledamöter utan avgift (försöksvärdar, studiegårdsägare och vissa privatpersoner).

De sakkunnigas förslag.

De sakkunnigas förslag innebär i huvudsak följande.

Enär de ursprungliga förutsättningarna för Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet numera förändrats därhän att bibehållandet av statligt understöd till densamma måste ifrågasättas, särskilt i betraktande av att verksamheten måste anses utgöra en gren av den vetenskapliga verksamhet varför lantbrukshögskolan har att sörja, bör föreningens verksamhet förstärkas genom att densamma överflyttas på lantbrukshögskolan. Därvid skola föreningens uppgifter i huvudsak övertagas av jordbruksförsöksanstalten samt ökade möjligheter tillförsäkras husdjursförsöksanstalten att utföra för betesproblemens lösning erforderliga försök med husdjur. Vid övertagandet av föreningens uppgifter på vall- och mosskulturens områden bör jordbruksförsöksanstaltens nuvarande verksamhet i fråga om organogena jordar och valar fördelas på två avdelningar, en för enbart mosskultur och en för betes- och vallkultur utan samband med specifika djurförsök. Vid jordbruksförsöksanstalten bör vidare inrättas en ny avdelning för jordbruksekonomiska försök i Norrland (studiegårdsverksamhet). Föreningens kemiska analysverk-

samhet skall överföras till lantbrukshögskolans kemiska analyslaboratorium. Husdjursförsöksanstalten bör jämväl i försättningen ha tillgång till ett eget kemiskt laboratorium med erforderlig personal. Föreningens personal bör vid lantbrukshögskolan erhålla mot sina hittillsvarande tjänstgöringsförhållanden svarande befattningar i den mån förtidspensionering icke bör ifrågakomma.

I samband med förstatligandet av föreningens verksamhet skola jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna erhålla förbättrade tjänstelokaler. Jordbruksförsöksanstalten skall därvid överflyttas från Experimentalfältet till föreningens nuvarande institutionsbyggnad i Ultuna, varjämte för anstalten bör uppföras en nybyggnad för torkning och beredning av prover samt för tröskning och förråd m. m. Föreningens laboratoriebyggnad bör ställas till husdjursförsöksanstaltens disposition. För tomten och institutionsbyggnaden skall ersättning icke utgå till föreningen. Laboratoriebyggnaden bör däremot inlösas för 108 000 kronor. I dessa båda byggnader erforderliga omändringsarbeten och nybyggnaden ha beräknats kosta 136 100 kronor.

Såsom allmän motivering till sitt förslag ha de sakkunniga anført.

Frågan om en omorganisation av de på jordbruksförsökens område tidigare verksamma båda statsunderstödda sammanslutningarna Svenska mosskulturföreningen och Svenska betes- och vallföreningen — vilka jämte upplysnings- och konsultationsverksamhet bedrevo försöksverksamhet på respektive områden — upptogs till ingående behandling i samband med inrättandet av lantbrukshögskolans jordbruks- och husdjursförsöksanstalter. År 1931 tillkallade utredningsmän föreslogo sålunda i ett år 1935 avgivet betänkande att föreningarnas verksamhet skulle inrangeras i den statliga försöksorganisationen. En sistnämnda år tillkallad utredningsman åter ansåg, att föreningarna borde kvarbliva med i stort sett oförändrade uppgifter. I proposition till 1936 års riksdag föreslogs därefter, att föreningarna skulle fortbestå eller eventuellt sammanslås till en förening men icke omhänderhava försöksuppgifter utan allenast utöva upplysnings- och propagandaverksamhet. Riksdagen fann visserligen föreningarnas sammanslagning till en vara välbetänkt men ansåg att föreningarna borde ha möjlighet att själva utöva försöksverksamhet. I anslutning härtill och efter fortsatt utredning framlade Kungl. Maj:t till 1937 års riksdag det förslag i ämnet som med riksdagens godkännande lade grunden till Svenska vall- och mosskulturföreningen efter sammanslagningen från och med år 1939 av de båda föreningarna i fråga. Sedermera behandlades ifrågavarande organisationsspörsmål av besparingsberedningen, som den 20 november 1941 avlämnade förslag om att lantbrukshögskolan och hus hållningssällskapen borde övertaga Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet.

När de sakkunniga nu framlägga sina allmänna synpunkter på frågan om Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet, uppställer sig ånyo spørgsmålet huruvida föreningens arbetsuppgifter verkligen äro av sådan speciell art att de icke lämpligen kunna anförtrös åt något statligt organ såsom skett med övriga hithörande uppgifter och det därför kan anses vara rationellt att staten fortsätter med att understödja ifrågavarande enskilda förening vid sidan av de statliga försöksanstalterna.

Den nuvarande organisationen av försöksverksamheten på växtodlingens område har fungerat endast en lämpligen kort tid. Även med hänsyn härtill torde en återblick på tidigare rådande förhållanden vara önskvärd och kunna lämna viss vägledning i ämnet.

Då Svenska mosskulturföreningen samt Svenska betes- och vallföreningen på sin tid bildades, fanns icke någon statlig verksamhet organiserad på därmed avsedda speciella områden eller var den föga utvecklad, varför föreningarnas ändamål och uppgifter framstodo såsom något nytt inom jordbruket. Upplysning och propaganda fingo givetvis under dylika förhållanden särskild betydelse såsom medel för att väcka intresse hos jordbrukarna för föreningarnas syften. Framför allt gällde detta mosskulturföreningen som bildades redan år 1886, medan den statliga centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet inrättades först år 1907. Jämväl startandet år 1916 av betes- och vallföreningen inträffade innan den statliga försöksverksamheten fått sina nuvarande organ genom tillkomsten av jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna. Bägge föreningarnas uppgifter hänförde sig också till en början kanske främst till upplysning och propaganda bland jordbrukarna för att vinna dessas förståelse för de värden som en tidsenlig mosskultur, betesskötsel och vallodling kunde bringa jordbruksnäringen. Men denna verksamhet förutsatte att föreningarna kunde stödja sig på vunna erfarenhetsrön. Detta fick till följd att föreningarna, då motsvarande organ för forsknings- och försöksverksamhet saknades inom landet, jämväl började bedriva dylik verksamhet på respektive områden.

Tack vare föreningarnas värdefulla insatser och till följd av utvecklingen i allmänhet ha, särskilt under den tid som Svenska vall- och mosskulturföreningen verkat, berörda förhållanden efter hand blivit helt förändrade. Odling av torvjord utgör numera överallt där naturliga förutsättningar härför äro tillfinnandes ett självklart led i jordbruksdriften; betes- och vallodlingen är likaså allmänt erkänd såsom en av grundvalarna för ekonomisk foderproduktion. På grund härav har föreningens roll såsom upplysnings- och propagandaorgan — även om den ej kan anses vara utspelad — dock förlorat mycket av sin ursprungliga betydelse och i varje fall trätt i bakgrunden, åtminstone inom landets södra och mellersta delar. Med de av föreningen anlagda demonstrationsfälten exempelvis, vilka finnas spridda över landet, synas sålunda avses förevisningar av den elementära karaktär att de knappast längre ha någon sådan uppgift att fylla att ledningen av desamma lämpligen bör tillkomma ett centralorgan utan, i den mån de anses skola upprätthållas, lokala organ, närmast hushållningssällskapen. Föreningens upplysningsverksamhet riktar sig också numera i första hand mindre till de enskilda jordbrukarna än fastmera till hushållningssällskapens konsulenter. Denna uppgift har tillmätts den största betydelse, då den tidigare ej kunnat fyllas av annat organ. För den expertis som är erforderlig vid utbildning av jordbrukets lokala tjänstemän bör emellertid sörjas i annan ordning än genom anlitande av enskild förening. Här är det givetvis lantbrukshögskolan som genom sina forsknings- och försöksanstalter skall svara för undervisningen likaväl som beträffande övriga områden av växtodlingen. Det vill synas de sakkunniga som om utvecklingen lett därhän att föreningens upplysningsverksamhet, vilken tidigare avsatt betydelsefulla och bestående resultat, numera lämpligen bör bedrivas i anslutning till annan dylik verksamhet. Bland den mångfald sätt och vägar på vilka upplysning nu för tiden sprides bland jordbrukarna om deras yrkesfrågor må framhållas hushållningssällskapen, lantbruks- och lantmannaskolorna, de fasta försöksgårdarna, jordbrukarnas ekonomiska föreningsrörelser, deras ungdomsorganisationer samt den på sistone inrättade jordbrukets upplysningsnämnd. Dessa institutioner och organisationer ha till sitt förfogande en stab av fackmän samt vidare ett flertal spridda tidningar och tidskrifter ävensom möjlighet att anlita radion och filmen i upplysnings- och propagandasyfte.

Om en fortgående och i och för sig helt naturlig förskjutning i arbetsuppgifterna vittnar för övrigt den omständigheten att föreningen år 1942 ansåg sig böra igångsätta en sådan ny verksamhet som den med studiegårdar i Norrland, vilken närmast åsyftar allsidiga jordbruksekonomiska undersökningar.

Enligt de sakkunnigas mening framstode såsom föreningens huvuduppgift alltmör den forskningsverksamhet, som avsåge att vara till stöd och ledning för de förut omförmälda institutionerna och organisationerna i deras strävanden att främja och utveckla jordbruksnäringen. Motsvarande uppgift för andra grenar av växtodlingen än moss- och vallodlingen åvilade emellertid lantbrukshögskolans försöksanstalter, i första hand den för jordbruksförsök. För en sådan uppdelning av forskningen inom växtodlingen att just moss- och vallodlingen skulle tillkomma en enskild förening, som vore helt beroende av statsmedel, medan andra forskningsgrenar tillhörde jordbruksförsöksanstalten, kunde enligt de sakkunnigas mening näppeligen anföras bärande skäl. Att upprätthålla en dylik dualism måste tvärtom te sig inkonsekvent och irrationellt. Härom ha de sakkunniga vidare anfört följande.

Problemen rörande gödsling, kalkning, sortval, ogräsbekämpning m. m. äro principiellt desamma för såväl fastmarksjordar som organogena jordar, d. v. s. moss-, kärr- och gyttjejordar. Vad betesskötseln beträffar kan visserligen saken måhända ligga något annorlunda till och skäl möjligen andragas för att hänföra därunder fallande spörsmål till ett speciellt forskningsområde. Insatt i sitt större sammanhang är emellertid betesskötseln till stor del en växtodlingsfråga, och forskningen på området bör därför anknytas till övrig forskning på växtodlingens område, varigenom även vinnes ökad möjlighet till att lösa hithörande spörsmål i erforderlig samverkan med försök på husdjurskötselns område. Att problem som sammanhånga med odlingen av slättervallar tillhöra växtodlingens område torde ej från något håll förnekas. Den nuvarande uppdelningen mellan vall- och mosskulturföreningen samt jordbruksförsöksanstalten av forskningen på gödslingens, kalkningens och växtodlingens områden, varvid i ena fallet jordarten och i andra fallet grödan får utgöra indelningsgrunden, måste innebära ett konstlat tillskapande av stora och betydelsefulla gränsområden för forskningen, ett förhållande som städse bör undvikas vid organiserandet av forskningsverksamhet.

Även forsknings- och försöksverksamheten som sådan har undergått betydelsefulla förändringar under årens lopp. Helt andra krav än tidigare ställas i nutiden och säkerligen än mera för framtiden på att forskningen skall inriktas icke enbart på kvantitativa utan även på kvalitativa undersökningar. Framåtskridandet här som på andra områden uppställer oavbrutet alltmera invecklade forskningsproblem och förutsätter att forskningsorganens vetenskapliga resurser anpassas efter dessa. Till följd av den nuvarande splittningen på skilda organ ha också tendenser till eftersläpning i vissa delar framträtt. Den bästa garantien häremot synes vara att organisatoriskt sett tillämpa samma system över hela forskningsområdet. Den vetenskapliga ledning som de statliga försöksanstalterna inom lantbrukshögskolan äro underställda bör därför enligt de sakkunnigas mening omfatta även de forskningsuppgifter varmed vall- och mosskulturföreningen hittills sysslat. En dylik omläggning bör för övrigt ingalunda strida mot utan helt sammanfalla med de intressen som uppbära föreningen.

Det anförda torde ha givit vid handen att utvecklingen ställt vall- och mosskulturföreningens verksamhet i ett läge, där de ursprungliga förutsättningarna

för dess vidmakthållande numera äro så förändrade att bibehållandet av statligt understöd till föreningen måste ifrågasättas, särskilt i betraktande av att verksamheten måste anses utgöra en gren av den vetenskapliga verksamhet som det tillkommer lantbrukshögskolan att sörja för. De sakkunniga komma efter dessa principiella överväganden till den slutsatsen att huvuduppgiften på moss-, betes- och vallkulturens områden är forskning och försök och att den rationella lösningen av förevarande organisationsfråga är att söka i ett sammanförande av detta arbete med övrig vid lantbrukshögskolan bedriven forsknings- och försöksverksamhet på växtodlingens och därmed sammanhängande områden.

De sakkunniga äro icke främmande för att den invändningen nu liksom eljest kan göras, nämligen att en enskild förening ger utrymme för friare och smidigare arbetsformer än vad ett statsorgan anses kunna och att detta är en tillgång som bör tillvaratagas. Häremot må för det första framhållas att denna invändning, även om den i och för sig kan vara riktig och förtjäna beaktande, icke kan sägas träffa särskilt de arbetsuppgifter varmed föreningen sysslar. Vad angår föreningens ställning så är i själva verket denna ingalunda fri och oberoende av statligt inflytande, eftersom föreningens verksamhet så gott som helt och hållet finansieras genom årliga statsanslag och därmed är underkastad statlig kontroll vad beträffar såväl arbetets bedrivande som personalförhållandena. Föreningen fungerar närmast såsom en statlig institution, dock utan den högskolemässiga karaktär som motsvarande statliga institutioner erhållit. Med hänsyn härtill fråga sig de sakkunniga om det ur statsfinansiell synpunkt föreligger anledning att underhålla ifrågavarande enskilda förening vid sidan av de statliga försöksanstalterna eller om icke försöksuppgifternas inordnande under någon av dessa anstalter är ekonomiskt fördelaktigare för statsverket. Svaret härpå kan icke lämnas annat än i samband med kostnadsberäkningar i anslutning till ett dylikt förslag. De ekonomiska verkningarna hänföra sig emellertid icke endast till huruvida motsvarande verksamhet måhända kan bedrivas billigare i statlig regi utan även till spørgsmålet om genom en dylik rationalisering kan vinnas större effekt av statens ekonomiska uppoffringar för ändamålet.

I syfte att erhålla ytterligare hållpunkter för ett bedömande av den ekonomiska sidan av föreliggande organisationsfråga ha de sakkunniga den 26 maj 1944 tillställt föreningens styrelse en skrivelse, vari de sakkunniga hemställt om upplysningar i följande hänseenden.

1) Utredningen önskar att styrelsen ville framlägga en plan, huru föreningens verksamhet i fortsättningen lämpligen skulle kunna organiseras och bedrivas under förutsättning att årligt statsbidrag erhålles till ett belopp av högst 200 000 kronor.

2) Av utredningsmaterial, varmed föreningens tjänstemän tillhandagått utredningen, synes framgå att man inom föreningen anser en betydande utvidgning vara påkallad med avseende på den fortsatta verksamheten. Utredningen är intresserad av att vinna kännedom om styrelsens ställning till ett dylikt projekt samt om storleken av det årliga statsbidrag som kan beräknas erforderligt för projektets realiserande.

3) Utredningen har övervägt frågan om en avveckling av föreningens verksamhet genom densammans överflyttande på statens jordbruksförsöksanstalt och — delvis — på statens husdjursförsöksanstalt. Därvid har ifrågasatts om icke föreningens lokaler i Ultuna skulle bli lediga och möjligen kunna överlåtas till staten för att utnyttjas av nämnda båda anstalter. För utredningen

är det följaktligen av vikt att få besked, huruvida och mot vilken ersättning föreningen kan förväntas vara villig att till staten frånträda institutionsbyggnaden och laboratoriebyggnaden.

4) En preliminär beräkning av statens årliga kostnadsökning för jordbruksförsöksanstalten och husdjursförsöksanstalten efter ett genomförande av sistberörda alternativ — bortsett sålunda från uppkommande engångskostnader m. m. — synes giva vid handen att denna skulle kunna nedbringas till närmare hälften av det belopp som nu anvisas föreningen. Detta förhållande ger utredningen anledning uppställa frågan, huruvida statsbidraget till föreningen i fortsättningen eventuellt skulle kunna minskas till motsvarande belopp och huru dess verksamhet då skulle organiseras och bedrivas.

I svar å skrivelsen den 18 juni 1944 har föreningens styrelse anfört i huvudsak följande.

Enligt styrelsens uppfattning inrymmer föreningens verksamhet särskilt betydelsefulla uppgifter på betes-, vall- och mosskulturens områden, vilkas effektiva tillgodoseende är en angelägenhet av första ordningen för det svenska jordbruket. De uppgifter, som föreningen hittills företrätt, ligga till stor del utanför ramen för den slags verksamhet, som bedrivs av de statliga försöksorganisationerna, samtidigt som dock beröringspunkterna med dessa, i fråga om den egentliga försöksverksamheten, måste anses vara starka.

Föreningens arbetsområde omsluter en serie av odlingsspörsmål, försöksfrågor och andra frågor, som sammanhållas av en gemensam jordbruks-ekonomisk frågeställning: Vad är att iakttaga för att befordra en rationell betes-, vall- och mosskultur under de växlande betingelser, som äro rådande i skilda delar av vårt land? Det är en stor styrka i den nuvarande organisationsformen, att hela detta problemkomplex har ett gemensamt företrädande organ. Vilken förändring, som än må ske med organisationsformen, vill styrelsen framhålla vikten av att den framtida organisationen vidmakthåller ramen för den verksamhet som skall bedrivas. Om så sker, kan det knappast bliva tal om någon inskränkning av den verksamhet, som föreningen nu bedriver. Problemkomplexet är så omfattande och så betydelsefullt, att det måste betraktas såsom uteslutet, att statsmakterna skulle finna skäl att inskränka verksamhetens omfattning.

En annan fråga är, om möjligen ett inordnande av föreningens verksamhet inom lantbrukshögskolans ram kan bliva för statsmakterna ekonomiskt fördelaktigare än ett understödjande av föreningen. Av vissa uppgifter, som styrelsen erhållit genom föreningens representant i utredningen, synes framgå, att en viss kostnadsbesparing måhända skulle vara förenad med överförandet av föreningens kemiska analysverksamhet till lantbrukshögskolans driftslaboratorium. Ifrågasätts kan emellertid, om icke de olägenheter, som därmed bleve förenade, kunde övertväga de ekonomiska besparingarna. I detta sammanhang må framhållas, att föreningens försöksarbete och andra undersökningar alltmå komma att beröra kvalitetsfrågorna, varigenom behovet av nära kontakt med laboratoriearbetet blir mer och mer framträdande.

Styrelsen vill således icke tro, att statsmakterna skola vilja göra inskränkningar i arbetsuppgiftens omfattning. Utan sådan inskränkning, och därmed inskränkning i antalet tjänstemän, kan en nedskärning inom föreningens nuvarande anslagsram icke genomföras.

I anslutning till de frågor, som av utredningen framställt, vill styrelsen såsom sin mening uttala, att ett kvarvarande av föreningen i dess nuvarande

organisationsform, ehuru med tillräckliga statliga anslag, utgör den enligt styrelsens mening lämpligaste lösningen av utredningens uppgift.

Enligt styrelsens mening böra varken föreningens försöks- och undersökningsverksamhet eller dess upplysningsverksamhet inskränkas. Det rent motsatta vore i stället att förorda. Försöksverksamheten har, av brist på medel, icke på långt när kunnat uppnå den omfattning, som förutsatts i 1937 års utredning och riksdagens i anledning därav fattade beslut. Detta är en naturlig följd av att samtliga utgifter stigit utan motsvarande ökning av föreningens statsanslag. Konsulenternas resemöjligheter ha också avsevärt nedsatts genom stigande resekostnader.

Av vad sålunda anförts framgår, att styrelsen icke anser det möjligt att anvisa en plan för att på ett ändamålsenligt sätt ledriva föreningens verksamhet med ett anslag av högst 200 000 kronor och än mindre med ett anslag på 100 000 kronor under nu rådande löne- och prisläge.

I händelse utredningen emellertid skulle stanna för att föreslå ett förstatligande av föreningens verksamhet, vill styrelsen som sin bestämda mening uttala, att sådant förstatligande skulle medföra största effektivitet hos den blivande verksamheten, om densamma erhöile en självständig ställning, sidoställd med jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna. Den del av förutvarande Svenska mosskulturföreningens verksamhet, som sedan 1939 övertagits av jordbruksförsöksanstalten, kunde i samband därmed återförenas i sitt ursprungliga, naturligt framvuxna sammanhang. Genom föreslagna anordning skulle det i hög grad underlättas att hos organisationen vidmakthålla den kombination av försöks-, utrednings- och upplysningsuppgifter, som sedan gammalt utgör föreningens och dess företrädares särmarke.

I anledning av vad som under 2) i utredningens skrivelse anförts får styrelsen hänvisa till sina år från år framförda äskanden om statsanslag. I första planet framträder däri det trängande behovet av att genom lönereglering tillgodose föreningens tjänstemän, vilkas lönesatser äro bestämda efter 1929 års förhållanden och endast i obetydlig grad reglerade genom höjda dyrtidstillägg. I andra rummet framträder behovet av förhöjda försöksanslag samt ett återförande av tjänstemännens reseersättningar till den nivå, dessa hade före kristiden.

I händelse utredningen framkommer med förslag om förstatligande av huvuddelen av den verksamhet, som föreningen bedriver, och i händelse föreningen kan godkänna detsamma, är styrelsen beredd att hos föreningen förorda byggnadernas överlåtande på staten efter opartisk värdering av detsamma.

I betraktande av den ståndpunkt föreningens styrelse sålunda förklarat sig intaga ha de sakkunniga icke ansett påkallat att vidare befatta sig med ifrågasatta alternativa lösningar utan till närmare behandling och utformning upptagit förslaget att förstatliga föreningens med statsunderstöd bedrivna verksamhet. De sakkunniga ha därvid funnit spørgsmålet om hur föreningens verksamhet för framtiden bör organiseras lämpligast kunna lösas genom att utvidga de statliga forsknings- och försöksorganens verksamhet till att omfatta även föreningens hithörande uppgifter, en lösning som syntes de sakkunniga betingad av utvecklingen på forsknings- och försöksverksamhetens område. De sakkunniga ha härutinnan anfört följande.

Det är angeläget för de sakkunniga att vitsorda och understryka värdet av föreningarnas insatser, vilka i hög grad medverkat till att öppna nya vägar för en ekonomisk jordbruksdrift och sålunda höja bärkraften hos jordbruks-

närningen såsom sådan. Vidare vilja de sakkunniga med full uppskattning av sagda gärning framhålla att de ingalunda ha för avsikt att beskära möjligheterna till fortsatt arbete på området utan vilja söka ordna så att föreliggande forsknings- och försöksuppgifter för framtiden bli tillgodosedda på bästa sätt under iakttagande samtidigt att statens medelsanvisningar för ändamålet få den största effekten. Någon förändring av hithörande uppgifter åsyftas icke i annan mån än som kan påkallas i anslutning till tidigare anförda allmänna synpunkter i ämnet, d. v. s. såsom en naturlig anpassning efter utvecklingen på området. Då det fördenskull givetvis är angeläget att forsknings- och försöksorganen icke på förhand klavbindas med avseende på ifrågakommande arbetsuppgifter, bör det liksom hittills stå öppet att ompröva dessa genom att år för år fastställa försöksprogram för verksamheten. Särskilt när det som här är fråga om forskning och försök, torde ett dylikt medgivande av behandlingsfrihet vara välbetänkt.

Den ifrågasatta omorganisationen bör enligt de sakkunnigas mening genomföras så att föreningens verksamhet inordnas under jordbruksförsöksanstalten och att i samband därmed husdjursförsöksanstalten erhåller ökade möjligheter att utföra för betesproblemens lösning erforderliga försök med husdjur. Vad föreningens personal beträffar utgå de sakkunniga ifrån att de fast anställda befattningshavarna skola vid nämnda anstalter erhålla mot sina hittillsvarande tjänstgöringsförhållanden svarande befattningar eller ock sysselsättning på annat håll inom lantbrukshögskolan, försåvitt icke förtidspensionering bör ifrågakomma. Samtidigt härmed vilja de sakkunniga föreslå åtgärder för att bereda försöksanstalterna förbättrade tjänstelokaler. Önskemålet att jordbruksförsöksanstalten överflyttas från Experimentalfältet till Ultuna kommer därvid att uppmärksammas.

Beträffande vall- och mosskulturverksamheten ha de sakkunniga anført.

De sakkunnigas förslag bygger på den grundtanken att jordbruksförsöksanstalten skall övertaga föreningens verksamhet vilken huvudsakligen omfattar dels torvjordars utnyttjande för jordbruksändamål, dels ock betes- och vallfrågor. Ifrågavarande verksamhet torde lämpligen inorganiseras i jordbruksförsöksanstalten på så sätt att anstaltens ärenden rörande organogena jordar och vallar fördelas på två avdelningar, en för enbart mosskultur och en för betes- och vallkultur utan samband med specifika djurförsök. Dessa avdelningar skola sålunda ha till uppgift att i samarbete med lantbrukshögskolans övriga institutioner bedriva forskning och försök samt utföra undersökningar och utredningar, förstnämnda avdelning beträffande torvjordars uppodling samt deras utnyttjande till åkerjord och sistnämnda avdelning på betes- och vallkulturens område. Då avdelningarna skola i stort sett fortsätta att syssla med föreningens motsvarande uppgifter, torde för deras inrättande icke behövas någon ytterligare motivering.

Med hänsyn till den ökade arbetsbörda som förslaget medför för jordbruksförsöksanstalten är det uppenbarligen nödvändigt att tillföra anstalten ytterligare arbetskrafter. För mossavdelningen torde erfordras — förutom den nuvarande personalen — dels en förste assistent och dels en assistent. Vid betes- och vallavdelningen torde personalen böra utgöras av en statsagronom såsom avdelningsföreståndare och vidare två förste assistenter, den ene såsom betesexpert och den andre såsom botanist, ävensom två assistenter. I fråga om nödvändigheten av att till anstalten knyta en botanist ha de sakkunniga varit tveksamma men funnit att en dylik befattning bör inrättas. Slutligen torde anstalten böra tilldelas ytterligare ett tekniskt biträde

för botaniska göromål och ett kontorsbiträde. Vad angår de olika befattningshavarnas åligganden utöver vad som framgår av det anförda, synes det de sakkunniga knappast vara lämpligt att dessa på förhand fastslås; de böra kunna jämkas allteftersom så påkallas med hänsyn till förekommande arbetsuppgifter.

Betesskötseln är enligt de sakkunnigas mening i huvudsak en växtodlingsfråga och bör därför falla inom jordbruksförsöksanstaltens arbetsuppgifter. Emellertid böra vissa hithörande uppgifter tilldelas husdjursförsöksanstalten. Gränsdragningen mellan berörda båda grupper av uppgifter ha de sakkunniga ansett tillräckligt att helt allmänt angiva så att jordbruksförsöksanstalten skall handhava ifrågavarande försök, försåvitt icke dessa äro kombinerade med specifika djurförsök, i vilket fall de skola ankomma på husdjursförsöksanstalten. Det närmare bestämmandet av vardera anstaltens hithörande försöksuppgifter torde lämpligen böra ske i samband med det årliga fastställandet av anstalternas försöksprogram.

Husdjursförsöksanstalten beröres av de sakkunnigas förslag således endast i så måtto att därigenom avses att tillförsäkra sagda anstalt ökade möjligheter att bedriva djurförsök på betesmarker. Den avdelning hos anstalten som sysslar med dylika försök synes därför böra tilldelas en förste assistent såsom specialist på hithörande problem. Vidare ha de sakkunniga funnit det vara angeläget att anstalten i detta sammanhang erhåller personalförstärkning för sina laboratoriearbeten. Härför torde beräknas en förste assistent såsom kemist samt ett tekniskt biträde.

Den av föreningen upptagna studiegårdsverksamheten ha de sakkunniga funnit kunna lämna värdefulla bidrag till fromma för det norrländska jordbruket. Någon ändring i det allmännas stöd åt verksamheten borde därför icke göras. Härom ha de sakkunniga anført.

Verksamheten med föreningens studiegårdar har pågått relativt kort tid. Den påbörjades i maj 1942 och blev fullt utbyggd efter den från början uppgjorda planen under år 1943. Endast berättelsen för första verksamhetsåret föreligger färdig. Det är därför ej möjligt att för närvarande enbart på basis av erfarenheter och resultat från studiegårdarna grunda en uppfattning om deras betydelse för norrländskt jordbruk. Såsom utgångspunkt få i stället huvudsakligen användas de motiv, som föranledde gårdarnas upprättande, samt den organisation de erhållit.

Den vid studiegårdarna bedrivna verksamheten äsyftar att gagna skilda ändamål. Genom studiegårdarna möjliggöres sålunda ett noggrant studium av de faktorer som bestämma lantushållningens ekonomi. Bokföringen vid gårdarna har för närvarande en sådan omfattning att den väsentligen torde motsvara Sveriges lantbruksförbunds s. k. E-kontroll. Den synes därigenom erbjuda ett material som hittills icke lika fullständigt stått att erhålla från i Norrland driftskontrollerade jordbruksgårdar. Studiegårdarna torde därför i väsentlig grad kunna lämna bidrag för studier av norrländska ekonomiska jordbruksproblem såväl som av problem rörande samverkan mellan jordbruk och skogsbruk. Resultaten från den jordbruksekonomiska forskning till vilken studiegårdarna sålunda lämna material böra i hög grad kunna utgöra underlag för såväl den enskildes som det allmännas åtgärder för uppbyggande av framtida norrländskt jordbruk.

Studiegårdarna skola även utgöra informationsorgan och förmedlare av upplysning i jordbruksfrågor. Efter den rationalisering som avses att genomföras vid gårdarna genom samarbetet mellan driftsledarna och ägarna, böra de efter hand kunna bliva lämpliga studieobjekt för omkringliggande

jordbruk. De kunna därför också förväntas avhjälpa den i Norrland ganska framträdande bristen på ledande jordbruk.

En viktig uppgift torde också studiegårdarna kunna fylla som kontaktorgan mellan det praktiska jordbruket i Norrland och försöksverksamheten därstädes. Då rationaliseringen vid gårdarna till stor del torde komma att bygga på erfarenheter från försöksverksamheten, bliva de härigenom förmedlare av denna verksamhets resultat samtidigt som de kunna utöva en viss kontroll under ganska skiftande miljöer av resultatens praktiska värde. Den omfattande bokföringen av jordbruksdriften och jordbruksförhållandena vid gårdarna torde å andra sidan kunna erbjuda försöksverksamheten såväl som all forskning över norrländskt jordbruk överhuvud taget åtskilliga problem och ett omfattande material till studium och undersökning. Det synes därför som om studiegårdarna skulle kunna komma att bilda en värdefull och önskvärd komplettering av nu förefintlig norrländsk försöksverksamhet.

Enligt de sakkunnigas mening borde studiegårdsverksamheten inordnas såsom ett led i lantbrukshögskolans försöksverksamhet och förenas med jordbruksförsöksanstalten såsom en avdelning för jordbruksekonomiska försök i Norrland under ledning av en därstädes bosatt statsagronom. Verksamheten skulle bedrivas i samråd med lantbrukshögskolans institution för lantbruksekonomi. De sakkunniga ha om detta sitt förslag närmare anfört följande.

Den forskning som studiegårdarna lämna material till torde närmast böra betecknas som jordbruksekonomisk försöksverksamhet. Av de nuvarande statliga jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna synes ingendera hittills ha upptagit en verksamhet fullt likartad med den som bedrivs vid studiegårdarna. Från försöksanstalterna tillhörande försöksgårdar avses att erhålla förutom rena försöksuppgifter även uppgifter av jordbruksekonomisk art, men dessa senare måste av flera skäl bliva av annan karaktär än de som studiegårdarna frambringa. Gällande författning för försöksanstalterna inrymmer ej heller direkt jordbruksekonomisk forskning i arbetsuppgifterna. Vid en överföring av föreningens verksamhet på förefintliga statliga organ för försöksverksamheten synes emellertid hinder ej böra föreligga att anknyta studiegårdsverksamheten till lantbrukshögskolans försöksverksamhet. En sådan anordning skulle på lämpligt sätt kunna komplettera den nuvarande försöksverksamheten i Norrland.

Studiegårdsverksamheten skulle alltså utgöra en del av lantbrukshögskolans försöksverksamhet. Då den för närvarande helt är förlagd till Norrland, synas skäl tala för att även den närmaste ledningen för densamma har sin placering i verksamhetsområdet. Ledningen hör stå i god kontakt med gårdarna och deras driftsledare, noga följa jordbruksutvecklingen i Norrland och vara väl förtrogen med den där bedrivna försöksverksamheten. Förläggningssorten torde därför böra utväljas dels efter studiegårdarnas belägenhet och dels på lämpligt sätt i anslutning till jordbruksförsöksverksamheten. Då det är bekant att norrländskommittén har för avsikt att verkställa en översyn i fråga om forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område, torde det vara lämpligt att avgöra placeringen för ledningen av studiegårdsverksamheten i sammanhang med denna översyn. Förslagsvis kan nämnas Sollefteå eller Umeå eller dessa städers närhet.

Studiegårdarna tillhöra alltså de ursprungliga ägarna, och föreningens ledning av desamma grundar sig på skriftliga avtal, som för de gårdar för

vilka statsbidrag utgå äro 20-åriga med rätt till uppsägning efter 5 år. Föreningens rådgivande verksamhet för gårdarna förmedlas i första hand av föreståndaren och två driftsledare men tillika vid behov av föreningens övriga tjänstemän. Driftsledarna besöka gårdarna regelbundet varje månad under hela året. Bokföringen omhänderhaves av Sveriges lantbruksförbunds avdelningskontor i Härnösand efter anvisningar från lantbrukshögskolans institution för lantbruksekonomi.

Den korta tid som studiegårdsverksamheten pågått giver ej möjlighet att tillförlitligt bedöma, huruvida organisationen av samarbetet mellan densamma och föreningens övriga verksamhetsgrenar kan anses fullt tillfredsställande eller påkallar några förändringar. Ingenting giver emellertid vid handen att behov av förändring för närvarande föreligger. Det förefaller därför ej finnas anledning till att vid anknytning av studiegårdsverksamheten till annan organisation än föreningen rubba den uppbyggnad i stort av till densamma hörande rådgivande och kontrollerande verksamhet som nu finnes. Samtliga de studiegårdar, för vilkas organisation statsbidrag eller bidrag från enskilda nu utgå till föreningen, böra således anslutas till verksamheten och denna bör fullföljas i enlighet med nu gällande avtal. Bokföringen bör bearbetas av Sveriges lantbruksförbunds avdelningskontor i Härnösand. Såsom rådgivare för studiegårdarnas driftsledning böra två driftsledare fungera.

I Norrland ha vallodling och myrodling sin relativt största omfattning i vårt land. Den expertis som på dessa båda områden av föreningen tillhandahållits för Norrland synes fortfarande vara motiverad. Då såväl vallodlingen som myrodlingen även i framtida norrländskt jordbruk kan förväntas få minst samma relativa betydelse som hittills, måste det anses önskvärt att i fortsättningen både vallkulturen och myrodlingen givas samma stöd som för närvarande tillkommer desamma.

Föreningens konsulentverksamhet i vall- och myrodling bör, vad rör Norrland och jämförliga delar av Kopparbergs och Värmlands län, därför anknyta till blivande organisation för studiegårdsverksamheten i Norrland. Åtskilliga fördelar torde härigenom vara att vinna. Studiegårdarnas material förutsättes även böra utnyttjas i upplysningsverksamheten och synes kunna tillrättaläggas härför genom konsulenter i vad den avser på dem ankommande arbetsuppgifter. Den tilltänkta placeringen av studiegårdsledningen skulle tillika möjliggöra ett lämpligt utnyttjande för konsulenter av försöksverksamheten i Norrland. Konsulenternas sakkunskap synes vidare böra vara till gagn för planeringen av åtgärder för främjande av vallkultur eller myrodling vid studiegårdarna. Med hänsyn till den omfattning denna konsulentverksamhet för närvarande har och framdeles torde komma att få, synas för Norrlands vidkommande minst erfordras en konsulent i vallodling och en i myrodling.

Behovet av de två anförda konsulenter i vallodling och myrodling får ses mot bakgrunden av att dessa odlingsgrenar erfordra mer specialbetonad sakkunskap än vad andra växtodlingsgrenar eller odlingsbetingelser kräva. Vallodlingens mångskiftande karaktär i anläggning, skötsel, skörd m. m. liksom myrodlingens speciella förhållanden med avseende på struktur, närings-tillgång m. m. tarva specialkänedom och därmed också sina särskilda rådgivare. Därtill kommer att såväl vallodlingen som myrodlingen särskilt i Norrland är i behov av en intensiv upplysningsverksamhet dels med hänsyn till deras stora betydelse och dels enär ingendera står på den produktionsnivå som önskvärt och möjligt är.

En granskning av lantushållningens olika problem synes giva vid handen att för Norrlands vidkommande även en annan gren bör göras till föremål för särskild upplysningsverksamhet. Här åsyftas närmast arbetstekniska

frågor, såsom handhavandet och skötseln av maskiner och redskap, utnyttjandet av arbetskraft för olika uppgifter i lantushållningen, samordningen av arbetsuppgifter i jordbruk och skogsbruk. I alla dessa frågor kunna åtskilliga brister i nutida norrländskt jordbruk påvisas, och en vidgad upplysningsverksamhet synes vara på sin plats. Även för en sådan erbjuder studiegårdarna ett användbart material. Då näppeligen kan påräknas att övrig i Norrland arbetande upplysningsverksamhet kan giva tillräckligt omfattande och ingående rådgivning även på nu skisserat område, synas skäl föreligga att även för arbetstekniska frågor ha en specialkonsulent.

Förutom denna personal bör för studiegårdsledningen anställas ett kontorsbiträde.

De sakkunnigas förslag berör även föreningens kemiska analysverksamhet och husdjursförsöksanstaltens kemiska laboratorium. I dessa hänseenden ha de sakkunniga anført.

Vid ett överförande av föreningens arbetsuppgifter på lantbrukshögskolans försöksanstalter förefaller det lämpligast och helt i överensstämmelse med högskolans hittillsvarande organisation att föreningens hela kemiska analysverksamhet överföres till högskolans kemiska analyslaboratorium. Genom en dylik överflyttning är det uppenbart att antalet analysuppdrag till analyslaboratoriet kommer att avsevärt öka. Denna stegring kan väntas komma att omfatta dels en fortsättning av sådana arbeten som nu utföras vid föreningen och dels nya arbetsuppgifter i anslutning till försöksanstalternas önskemål i samband med vall- och mossodlingsproblemen. En ökning av analyslaboratoriets arbetsuppgifter är emellertid endast möjlig att genomföra under fortsättning att laboratoriet erhåller tillgång till ytterligare arbetskrafter.

De sakkunniga vilja på grund av anförda förhållanden föreslå att analyslaboratoriet tilldelas en assistenttjänst. Vidare böra ytterligare medel anvisas till analyslaboratoriet för anlåtande av tillfälliga laboratoriebiträden.

Från husdjursförsöksanstalten har uttalats behov av en egen assistent med kemisk utbildning, särskilt med hänsyn till nödvändigheten att under försökens gång följa dessa genom kontinuerliga kemiska analyser. Med den omfattning arbetet vid analyslaboratoriet erhållit under de sista åren är det dessutom fördelaktigt om vissa förberedelsearbeten för den fortsatta kemiska analysen kunna komma till utförande redan vid försöksinstitutionen. Genom en dylik anordning vinnes ökad garanti för att till analyslaboratoriet överlämnas endast sådana analysuppdrag som med nuvarande lokalutrymme och med förefintlig utrustning snabbt och noggrant kunna bringas till utförande utan att inkräkta på övriga uppdragsgivares intressen.

På grund av nämnda förhållanden synes det de sakkunniga vara en lämplig utväg att vid verksamhetens omorganisation till husdjursförsöksanstalten knyta en tjänsteman med kemisk fackutbildning i förste assistents ställning med uppgift att handlägga vid anstalten förekommande speciella uppdrag samt att i samråd med analyslaboratoriet låta verkställa erforderliga förberedelsearbeten på sådant analysmaterial som överlämnas till laboratoriet. Denne tjänsteman bör sålunda tillhöra husdjursförsöksanstalten, men det kan tidvis vara till fördel för arbetena både vid husdjursförsöksanstalten och vid analyslaboratoriet om han av anstaltens föreståndare tillfälligtvis kan hänvisas till att för försöksanstaltens räkning utföra vissa arbeten vid den sistnämnda institutionen.

Lantbrukshögskolans analyslaboratorium har hittills ej förfogat över någon botaniskt-analytisk verksamhet, såsom analys av torvjords- och mossprovers botaniska härkomst, botanisk analys av vegetations- och foderpro-

ver etc. I den mån sådan analys varit erforderlig för verksamheten vid jordbruksförsöksanstalten har den utförts direkt vid anstalten.

Efter den ifrågasatta överflyttningen av föreningens verksamhet till lantbrukshögskolan är det att förutse att botaniska analyser komma att bli av betydelse för såväl jordbruks- som husdjursförsöksanstalten.

Då analyslaboratoriet icke har några som helst lokalutrymmen att ställa till förfogande, är det — utan verkställande av tillbyggnad för laboratoriet — för närvarande ej möjligt att införliva en botaniskt-analytisk verksamhet med analyslaboratoriet. Ett inordnande av den botaniska analysen under det kemiska analyslaboratoriet är ej heller lämpligt av den anledningen att analyslaboratoriets ledning ej är i besittning av den botaniskt-vetenskapliga expertis som är en viktig förutsättning för att verksamheten i fråga skall kunna upprätthållas på en vetenskapligt hög nivå, men som genom inrättande av förutnämnda botanistbefattning vid jordbruksförsöksanstalten kommer att vara tillgänglig vid jordbruksförsöken och även bör kunna anlitas för husdjursförsöksanstaltens betesförsök när så påkallas. Härtill kommer önskvärdheten av att ett botaniskt analyslaboratorium helst bör vara placerat i närheten av de lokaler som disponeras av den statsagronom vilken är närmast intresserad av den botaniska analysverksamheten inom jordbruksförsöksanstalten samt av motsvarande tjänsteman inom husdjursförsöksanstalten. Man bör även taga i betraktande att andra institutioner vid lantbrukshögskolan kunna behöva till ett botaniskt analyslaboratorium inlämna prover för bestämning ävensom möjligheten att för största vederhäftighets vinnande anordna någon form av samarbete mellan högskolans växtsystematisk-genetiska institution och dess botaniska analyslaboratorium i likhet med motsvarande anordning på den kemiska analysverksamhetens område.

När de sakkunniga föreslagit förestående lösning av försöksanstalternas laboratoriefråga har denna förestavats av hänsyn till även andra än nu nämnda synpunkter. De sakkunniga ha nämligen funnit att husdjursförsöksanstalten med hänsyn till vad nyss anförts rörande dess behov av kemiska snabbanalyser jämväl i fortsättningen nödvändigtvis bör ha tillgång till ett eget välutrustat kemiskt laboratorium och att dess personal för ändamålet bör utökas. Däremot ha de sakkunniga ansett att jordbruksförsöksanstalten, som hittills icke haft eget dylikt laboratorium men likväl kunnat utföra erforderliga botaniska analyser och i övrigt anlitat lantbrukshögskolans analyslaboratorium, kan utan egentlig olägenhet fortsätta härmed även sedan anstalten övertagit föreningens ifrågavarande arbetsuppgifter men å andra sidan i samband därmed tilldelats en botanisk expert. Den omständigheten att föreningen varit utrustad med kemiskt laboratorium, vilket för övrigt tillika fungerat såsom kemisk station, bör givetvis i och för sig icke tagas till intäkt för att samma behov därav skall uppkomma för jordbruksförsöksanstalten i fortsättningen. Såsom en enskild institution har det för visso legat föreningen fjärran att söka anlita lantbrukshögskolans analyslaboratorium.

Särskild uppmärksamhet måste ägnas den omständigheten att föreningens kemiska laboratorium såsom nämnts hittills i viss utsträckning varit verksamt såsom kemisk station och alltså mot ersättning utfört kemiska analyser åt allmänheten. I enlighet med försöksverksamhetens önskemål och en hittills med sträng konsekvens tillämpad praxis tager lantbrukshögskolans analyslaboratorium principiellt ingen befattning med analysprover av denna kategori utan hänvisar dem i förekommande fall antingen till statens lantbrukskemiska

kontrollanstalt eller till någon av de lokala lantbrukskemiska kontrollstationerna. Analysprover av den beskaffenheten att kostnaden för analysen skall bestridas av uppdragsgivare utanför lantbrukshögskolan i enlighet med lantbruksstyrelsens taxa för de kemiska stationerna måste sålunda, även i de fall att någon av föreningens förutvarande konsulenter medverkat till provtagningen eller animerat till undersökningens utförande, i framtiden hänvisas till någon av de nämnda analysinrättningarna.

Beträffande lantbrukshögskolans kansli ha de sakkunniga framhållit, att den föreslagna utvidgningen av försöksanstalternas verksamhet givetvis medförde viss ökning av arbetet inom kansliet. Då kansliarbetet dessutom redan nu vore så betungande att lantbrukshögskolan vore i stort behov av ytterligare arbetskrafter för detsamma, ha de sakkunniga funnit sig böra föreslå att vid kansliet skulle inrättas en kassörstjänst. Vidare borde ytterligare en vaktmästare finnas tillgänglig vid kansliet.

De sakkunniga ha utgått från att föreningens personal vid en eventuell avveckling av föreningens verksamhet i samband med ett genomförande av de sakkunnigas förslag skulle kunna beredas mot sina hittillsvarande tjänstgöringsförhållanden svarande befattningar vid lantbrukshögskolan, försåvitt förtidspensionering icke borde ifrågakomma. I anslutning till det av de sakkunniga angivna ökade personalbehovet vid lantbrukshögskolan ha de sakkunniga föreslagit följande överflyttning av föreningens befattningshavare i de nya befattningarna.

Föreningens personal	Statlig befattning	Lönegrad
<i>Jordbruksförsöksanstalten.</i>		
Mossavdelningen.		
Konsulent O. Djurle	Förste assistent	Eo 21
Assistent G. Frycklund	Assistent	Eo 10
Betes- och vallavdelningen.		
Avdeln.förest. G. Giöbel	Statsagronom	A 26
Konsulent J. Borg	Förste assistent	Eo 21
Lab.förest. G. Sandberg	» »	Eo 21
Assistent H. Löfvenmark	Assistent	Eo 16
(Vakant) ¹	»	Eo 12
Lab.bitråde E. Gustafsson	Tekniskt biträde	Eo 4
Skrivbiträde I. Jonsson	Kontorsbiträde	Eo 4
Avdelningen för jordbruksekonomiska försök i Norrland.		
Föreståndare G. Rappe	Statsagronom	A 26
Konsulent B. Wallin	Beteskonsulent	Eo 21

¹ Föreningens motsvarande tjänsteman är avliden.

Föreningens personal	Statlig befattning	Lönegrad
Konsulent B. Ahlström	Myrkonsulent	Eo 21
(Vakant) ¹	Teknisk konsulent	Eo 21
(Vakant) ¹	Kontorsbiträde	Eo 4
Driftsledare S. Ring	Driftsledare	Årsarvode
Driftsledare H. Åkerberg	»	»

Husdjursförsöksanstalten.

Konsulent S. Olofsson	Förste assistent	Eo 21
Lab.förest. H. Hjertstedt	»	Eo 21
Lab.biträde B. Almqvist	Tekniskt biträde	Eo 4

Analyslaboratoriet.

Lab.assistent V. Karlsson	Assistent	Eo 12
---------------------------------	-----------	-------

Kansliet.

Ekonomiass. B. Franke	Kassör	Eo 18
Vaktmästare M. Johansson	Expeditionsvakt	Eo 7

Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som komme att föranleda ifrågavarande personals överflyttning till statstjänst, ha de sakkunniga ansett sig kunna förutsätta, att befattningshavarna skulle få tillträda sina respektive befattningar utan att dessa behövde ledigförklaras i vanlig ordning. Det borde räcka med att vederbörande inkomme med en förklaring att han önskade erhålla den för honom avsedda befattningen.

Enär åtskilliga av föreningens befattningshavare vid tiden för övergången till statstjänst, vilken av de sakkunniga beräknats till den 1 juli 1946, komme att ha ett betydande antal anställningsår i föreningens motsvarande tjänst bakom sig och i vissa fall på grund av sin levnadsålder icke kunde hinna med de löneklassuppflyttningar, som eljest skulle stå dem till buds, ha de sakkunniga funnit det motiverat att redan från början åtgärder vidtoges för att bereda befattningshavarna förbättringar i form av löneklassuppflyttningar. Härom ha de sakkunniga anført.

De sakkunniga ha övervägt skilda anordningar och kommit att stanna för den lösningen, att vederbörandes antal anställningsår såsom ordinarie innehavare av nuvarande befattning hos föreningen bör läggas till grund för en omedelbar löneklassuppflyttning på så sätt att en tredjedel av sagda anställningstid må tillgodoräknas för dylik uppflyttning. Minst nio anställningsår skulle sålunda erfordras för en löneklassuppflyttning. Exempelvis skulle en befattningshavare med tjugufyra anställningsår få räkna sig till godo åtta år och sålunda redan från början åtnjuta uppflyttning med två löneklasser samt med avseende på nästkommande uppflyttning få tillgodoräkna två år, vadan för en tredje uppflyttning i löneklass skulle erfordras endast ett år i statstjänst.

¹ Motsvarande befattning finnes icke hos föreningen.

Den av de sakkunniga föreslagna regeln för löneklassuppflyttning giver följande resultat.

Befattningshavare	Anställd den	Antal anst.-år d. 1/7 46	Lönegrad	Löneklass
Djurle	15/4 1922	24	Eo 21	22
Frycklund	1/5 1939	7	Eo 10	9
Giöbel	1/10 1925	20	A 26	28
Borg	1/5 1917	29	Eo 21	23
Sandberg	1/1 1940	6	Eo 21	20
Löfvenmark	1/8 1920	26	Eo 16	17
Gustafsson	1/4 1916	30	Eo 4	6
Jonsson	27/5 1937	9	Eo 4	4
Rappe	1/11 1934	11	A 26	27
Wallin	15/4 1918	28	Eo 21	23
Ahlström	15/2 1938	8	Eo 21	20
Olofsson	16/5 1937	9	Eo 21	21
Hjertstedt	1/6 1908	38	Eo 21	23
Almqvist	4/9 1937	8	Eo 4	4
Karlsson	1/1 1918	28	Eo 12	14
Franke	10/3 1942	4	Eo 18	17
Johansson	1/5 1930	16	Eo 7	7

Beträffande föreningens föreståndare Rappe ha de sakkunniga föreslagit ett personligt lönetillägg å 1 500 kronor, motsvarande hans nuvarande föreståndarearvode, under förutsättning att han icke erhöles kompensation här för i annan ordning av föreningen. De sakkunniga ha vidare framhållit, att föreståndaren Rappe hade bostad om sju rum och kök i föreningens institutionsbyggnad och därför, inklusive värme, erlade hyra med 2 000 kronor. I betraktande av hyresbeloppets storlek syntes föreståndaren Rappe åtnjuta en betydande bostadsförmån, varför det enligt de sakkunnigas mening vore rimligt att han kompenserades för mistning av sagda förmån genom att — under nyssnämnda förutsättning — tilldelas ytterligare personligt lönetillägg, beräknat till 1 000 kronor.

Föreningens återstående personal, kassörskan V. Björkman och bibliotekarien I. Nilsson, skulle enligt de sakkunnigas förslag förtidspensioneras. De sakkunniga ha härutinnan anført följande.

Vid avgång från sina hos föreningen innehavda med pensionsrätt förenade befattningar torde sagda befattningshavare enligt reglementet för statens pensionsanstalt, där deras pensionering är tagen, bliva berättigade att vid pensionsålderns uppnående eller vid tidigare inträdande varaktig oförmåga till arbete erhålla uppskjuten tjänstepension. Vid bestämmande av denna pension tillgodoräknas försäkringsavgift för den tid före avgången för vilken befattningshavaren enligt reglementet äger räkna tjänsteår. Avgiftsbetalningen upphör med avgången.

I tidigare liknande fall ha statsmakterna emellertid i allmänhet sört för att befattningshavare, vars befattning blivit indragen till följd av statsmakternas beslut, under vissa förutsättningar tillerkänts viss ersättning för tiden

fram till pensionsålderns uppnående ävensom rätt till fortsatt pensionsrätt i statens pensionsanstalt. Sålunda har exempelvis befattningshavare vid den 1 juli 1939 nedlagd kemisk station genom Kungl. Maj:ts brev den 14 juli 1939 under förutsättning att han vid nedläggandet kunde tillgodoräkna minst 20 eller, därest han uppnått 50 levnadsår, minst 15 anställningsår tillerkänts årlig ersättning, motsvarande den genast började tjänstepension jämte pensionsförhöjning och dyrtidstillägg som skulle ha tillkommit honom, därest han kvarstått i tjänst intill pensionsålderns inträdande, att bestridas till hälften av staten och till hälften av vederbörande huvudman. Befattningshavare som tillerkänts ersättning har med avseende på pension i statens pensionsanstalt samma rättigheter och skyldigheter som om han fortfarande innehade den befattning från vilken han entledigats.

Beträffande nu ifrågavarande befattningshavare synas I. Nilsson men icke V. Björkman redan kunna tillgodoräkna mer än 20 anställningsår. V. Björkman synes vid uppnående av 50 levnadsår den 8 september 1945 kunna tillgodoräkna mer än 15 anställningsår.

Beloppen av de genast börjande tjänstepensioner jämte pensionsförhöjning samt dyrtids- och kristillägg vid nu tillämpade procenttal för beräkning av sådana tillägg, som skulle kunna tillkomma befattningshavarna, därest de kvarstode i tjänst till pensionsålderns inträdande, ha av de sakkunniga angivits vara följande.

Namn	Födelse- datum	Årlig tjänstepension fr. o. m.	kronor	Pensions- förhöjning	Dyrtids- tillägg	Kris- tillägg	Summa kronor
V. Björkman	$\frac{8}{9}$ 1895	$\frac{1}{10}$ 1955	1 785: —	231: —	564: —	360: 96	2 940: 96
I. Nilsson	$\frac{16}{1}$ 1895	$\frac{1}{2}$ 1955	1 500: —	288: —	504: —	322: 56	2 614: 56
			3 285: —	519: —	1 068: —	683: 52	5 555: 52

Vid pensionsbeloppens uträkning ha de sakkunniga antagit, att tjänsteårsberäkningen skulle fortlöpa utan avbrott efter inträdet i statens pensionsanstalt.

I fråga om de av föreningen disponerade byggnaderna vid Ultuna ha de sakkunniga anført.

Ett genomförande av den av de sakkunniga föreslagna utvidgningen av den statliga forsknings- och försöksverksamheten torde komma att medföra motsvarande begränsning av föreningens verksamhet, sannolikt en avveckling av föreningen. Då föreningen under dylika ändrade förhållanden i fortsättningen icke får användning för sina byggnader i Ultuna, ha de sakkunniga övervägt huruvida dessa byggnader skulle kunna tagas i anspråk av någon statlig institution, närmast jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna.

Föreningens dispositionsrätt till den från Ultuna egendom upplåtna tomtmarken upphör i och med att föreningens nuvarande verksamhet nedlägges. Samtidigt övergår den med statsmedel uppförda institutionsbyggnaden i statens ägo. I samband härmed synes laboratoriebyggnaden böra övertagas av staten. Jämväl utrustning och apparatur i byggnaderna torde böra övertagas av staten i den utsträckning som användning därav kan förefinnas.

Såväl husdjursförsöksanstalten som jordbruksförsöksanstalten är i trängande behov av förbättrade tjänstelokaler, varjämte det är angeläget att sistnämnda anstalt kan med det snaraste förflyttas från Experimentalfältet till Ultuna för att där sammanföras med lantbrukshögskolans övriga institutio-

ner, främst husdjursförsöksanstalten med vilken ett nära samarbete förutsättes, särskilt vad gäller betesförsök. Enligt tidigare uppgjort byggnadsprojekt har en gemensam nybyggnad för ifrågavarande båda försöksanstalter planerats i Ultuna. Om föreningens byggnader emellertid bliva tillgängliga i samband med den föreslagna omorganisationen, synes därigenom yppa sig ett oförutsett tillfälle att ordna anstaltens lokalfråga genom att berörda byggnader ställas till anstaltens förfogande.

Efter företagen undersökning i samråd med försöksanstaltens föreståndare vilja de sakkunniga föreslå att ifrågavarande båda byggnader för statens räkning utnyttjas så att jordbruksförsöksanstalten erhåller institutionsbyggnaden och husdjursförsöksanstalten laboratoriebyggnaden. För jordbruksförsöksanstalten erfordras dessutom att en nybyggnad uppföres för torkning och beredning av prover samt för tröskning och förråd m. m. Vidare påkallas vissa omändringsarbeten i institutionsbyggnaden, huvudsakligen för att ombilda föreståndarebostaden till tjänstelokaler. Eventuellt ytterligare behövligen förvaringsutrymmen för jordbruksförsöksanstalten kunna beredas och utan nämnvärda kostnader iordningställas i den disponibla ungdjursladugården på Ultuna egendom. Husdjursförsöksanstalten förutsättes bibehålla sina nuvarande lokaler i lantbrukshögskolans kanslihus tills vidare och till dess att sagda lokaler kunna ersättas genom uppförande av en ny institutionsbyggnad för anstalten. För att laboratoriebyggnaden skall kunna komma till avsedd användning för husdjursförsöksanstalten erfordras att vissa ytterligare utrymmen därstädes vinterbonas och förses med värmeledning. Härutöver är sistnämnda anstalt i behov av förbättrade möjligheter att verkställa försök med husdjur som måhända kunna tillskapas genom att anstalten får disponera den av föreningen från Uppsala universitet arrenderade försöks- och demonstrationsgården Lilla Sunnersta.

En jämförelse mellan försöksanstaltens nuvarande lokalutrymmen och de som bliva tillgängliga för anstalten genom de sakkunnigas förslag ger vid handen att vad jordbruksförsöksanstalten beträffar denna även med hänsyn tagen till den ifrågasatta personalökningen erhåller betydligt rymligare lokaler. På Experimentalfältet disponerar anstalten tvenne byggnader, innehållande 13 tjänsterum, biblioteksrum, lunchrum, verkstadsrum, lager m. m. med en sammanlagd golvyta av cirka 470 m². I institutionsbyggnaden på Ultuna kommer anstalten att — efter de föreslagna förändringarna — erhålla i bottenvåningen 15 tjänsterum, varav 3 större, i övervåningen 8 mindre och 4 större tjänsterum ävensom 1 samlingssal samt slutligen i jordvåningen biblioteksrum, tidningsrum, lunchrum, uppackningsrum och 2 förrådsrum, allt med en golvyta av tillhoppa cirka 690 m². I jordvåningen, vars golvyta är cirka 460 m², finnas dessutom bostad om 3 rum och kök åt vaktmästare samt pannrum, luftskyddsrum och källarlokal. Härtill kommer nybyggnaden — avsedd att inrymma, förutom ett par tjänsterum, lokaler för torkning och beredning av prover samt tröskning och förråd m. m. — vilken innehåller i jordvåningen cirka 265 m², i bottenvåningen likaledes 265 m² samt i vindsvåningen cirka 230 m². Husdjursförsöksanstalten har till sitt förfogande, förutom tjänsterum om tillsammans cirka 300 m² i lantbrukshögskolans kanslihus jämte vissa källarlokal därstädes, laboratorieutrymmen spridda på skilda håll inom högskolans institutioner, upptagande tillhoppa cirka 160 m², vartill komma cirka 80 m² som utnyttjas till kvarnrum, diskrum, förrådsrum m. m. Föreningens laboratoriebyggnad — avsedd att ersätta nämnda laboratorielokaler — innehåller i jordvåningen cirka 325 m², i bottenvåningen likaledes 325 m² samt i vindsvåningen cirka 250 m². Samtidigt som anstalten får sitt laboratorium samlat i en byggnad, innebär detta en avsevärd utökning av lokalutrymmena

för ändamålet. Bägge försöksanstalternas föreståndare ha också förklarat att anstalternas lokalbehov blivit väl tillgodosedda genom de av de sakkunniga föreslagna anordningarna, dock att för husdjursförsöksanstaltens del räknas med att en särskild institutionsbyggnad kommer att uppföras framdeles.

Arrendet av Lilla Sunnersta försöks- och demonstrationsgård bör enligt förslaget övertagas av lantbrukshögskolan för att disponeras av husdjursförsöksanstalten i anslutning till dess försöksanläggningar vid Bäcklösa. Det av föreningen arrenderade torpet Svia under Ultuna egendom bör i fortsättningen disponeras på samma sätt som Lilla Sunnersta. Om dessa förslag ha de sakkunniga anfört.

Den av föreningen från Uppsala universitet arrenderade jordbruksfastigheten Lilla Sunnersta i Bondkyrko socken är belägen cirka 1,5 kilometer från föreningens institution. Denna fastighet innehåller cirka 41,21 hektar öppen åker, 7,44 hektar permanenta betesvallar, 2,5 hektar hagmark och ungefär 1 hektar impediment. Upplåtelsen omfattar tiden 14 mars 1934—14 mars 1954. Avgälden är bestämd till 50 hektoliter spannmål efter årets medelmarkegångspris för länet, d. v. s. för 1943/44 636 kronor 75 öre.

Fastigheten användes av föreningen såsom försöks- och demonstrationsgård. Driften ledes av doktor A. Elofson i samråd med föreningens föreståndare mot årsarvoden av tillhoppa 1 500 kronor, varjämte Elofson åtnjuter årliga naturaförmåner uppskattade till cirka 1 000 kronor. Elofson har sin bostad på gården och erlägger härför hyra med 1 000 kronor.

Vid en eventuell avveckling av föreningens verksamhet synes de sakkunniga ifrågavarande arrende kunna övertagas av lantbrukshögskolan. Då gården är särskilt lämplig att användas för betesodling i samband med djurförsök, torde den i så fall böra disponeras av husdjursförsöksanstalten i anslutning till dess försöksanläggningar vid det närbelägna Bäcklösa. Genom en dylik anordning kan sagda anstalt fortsätta nu pågående betesförsök, varjämte gården kan utnyttjas för en hel del viktiga djurförsök.

Sålunda kan husdjursförsöksanstaltens smältbarhetsförsök med hästar till större delen utföras på Lilla Sunnersta, eftersom ett härför lämpligt antal hästar (4—6) kan hållas vid gården samt där skötas och behandlas på ett för ändamålet lämpligt sätt. För anstalten medför tillgången till egna hästar även den fördelen att behovet av hästdagsverken för försöksanläggningar vid Bäcklösa kan fyllas. Vidare blir det möjligt att till Lilla Sunnersta förlägga smältbarhetsförsöken med får, för vilket ändamål en mindre fårbesättning kan liksom hittills hållas.

Anstalten har för avsikt att utvidga försöksverksamheten angående betesvegetationens rationella utnyttjande genom betesdjur. Det är emellertid nödvändigt att företaga ingående metodikundersökningar, innan ett större försöksarbete igångsättes. Ur nämnda synpunkt kan Lilla Sunnersta vara en värdefull tillgång för anstalten, då djurmateriel och betesvallar kunna disponeras för dylika undersökningar, vilket icke synes vara möjligt på Kungsängen. Undersökningarna böra utföras med hästar, nötkreatur och får samt avse utrönandet av den bästa metodiken för bestämning av betesvallarnas avkastning genom djurproduktion. Smältbarhetsförsök med betesvegetation kunna utföras i relativt stor omfattning vid Lilla Sunnersta.

På grund av det höga grundvattenståndet å Kungsängen kan anstalten där icke använda gropsilor. Jämförande undersökningar mellan grop- och tornsilor med hänsyn till de under ensileringen uppstående förlusterna kunna däremot utföras vid Lilla Sunnersta. Vidare kunna ensileringsförsök med betesgräs genomföras därstädes, vilket knappast är möjligt på Kungsängen.

För gruppöförsök är kreatursbesättningen på Lilla Sunnersta givetvis otillräcklig. Däremot kunna djur för de fysiologiska försök som äro planerade att utföras vid anstalten erhållas från denna besättning, varvid före den egentliga försökstiden djuren kunna givas speciell utfodring för att bliva mest lämpliga för de uppställda försöksproblemen. Nötkreatursbesättningen kan jämväl användas för demonstrationsändamål, varvid särskilt betingelserna för användandet av största möjliga mängd hemproducerat foder för att erhålla hög produktion kunna demonstreras praktiskt.

I fråga om bostadsupplåtelsen till dr Elofson ifrågasättes icke någon förändring.

Såsom kostnader för förslagets genomförande ha de sakkunniga upptagit dels engångsutgifter för byggnader och utrustning, dels ock ökade årsutgifter för lantbrukshögskolans del. Samtidigt skulle emellertid, såsom de sakkunniga framhållit, statens årliga anslag till föreningen, för närvarande uppgående till 270 750 kronor, komma att inbesparas. I fråga om engångsutgifterna ha de sakkunniga anført.

De sakkunnigas förslag innebär dels att tidigare planerad gemensam nybyggnad för jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna kan begränsas till att avse endast en ny byggnad för husdjursförsöksanstalten för att ersätta dess nuvarande lokaler i lantbrukshögskolans kanslihus dels ock att jordbruksförsöksanstaltens byggnader och jordbruk på Experimentalfältet bliva disponibla för annat ändamål.

Genom lantbruksförbundets byggnadsförening ha de sakkunniga låtit verkställa beräkning av nuvärdena hos föreningens institutionsbyggnad och laboratoriebyggnad, vilka angivits till 230 000 kronor respektive 108 000 kronor. Till jämförelse må nämnas, att byggnadernas värden vid uppförandet uppskattats till 200 000 kronor respektive 100 000 kronor.

Till Svenska betes- och vallföreningen har enligt Kungl. Maj:ts brev den 27 juni 1929 upplåtits tomt från Ultuna egendom att avgiftsfritt innehavas av föreningen tillsvidare så länge föreningens nuvarande verksamhet uppehålls. Jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 9 november 1928 har föreningen erhållit statsmedel å 200 000 kronor till institutionsbyggnadens uppförande under villkor bland andra att, därest föreningen skulle upphöra med sin nuvarande verksamhet, byggnaden skall övergå i statens ägo. I de för Svenska vall- och mosskulturföreningen gällande stadgarna finnas bestämmelser intagna om att, därest föreningens verksamhet enligt dessa stadgar skulle upphöra, såväl institutionsbyggnaden med därtill hörande ledningar och andra för institutionens behov å Ultuna egendom utförda anläggningar som ock tomtområdet, om detta av föreningen förvärvats med äganderätt, skola övergå i statens ägo. Med hänsyn till sagda villkor synes föreningen icke kunna påräkna någon ersättning för att vid den ifrågasatta omorganisationen avstå tomt och institutionsbyggnad till staten. Vad åter angår laboratoriebyggnaden, vilken uppförts efter antagandet av nyssberörda stadgar och kostat föreningen cirka 100 000 kronor, torde vid statens övertagande av densamma böra räknas med att ersättning lämnas. Beloppet av denna ersättning torde beräknas till byggnadens nuvärde, enligt förut åberopad värdering uppgående till 108 000 kronor.

Beträffande de planerade omändringsarbetena i nämnda båda byggnader ävensom rörande den föreslagna nybyggnaden ha ritningar och kostnadsberäkningar utförts av lantbruksförbundets byggnadsförening. Nybyggnaden beräknas uppföras såsom tillbyggnad till laboratoriebyggnaden och med anslutning till institutionsbyggnaden. Berörda byggnadsarbeten ha kostnads-

beräknats till 34 100 kronor för institutionsbyggnaden, 2 000 kronor till laboratoriebyggnaden och 100 000 kronor för nybyggnaden eller sammanlagt 136 100 kronor. Dessa siffror grunda sig på följande beräkningar:

<i>Institutionsbyggnaden.</i>	kronor	
Rivningsarbeten	1 180: —	
Snickeri-, murnings- och grovarbeten	15 000: —	
Målningsarbeten	2 400: —	
Värme och sanitära anläggningen	3 200: —	
Elektrisk installation	1 320: —	23 100: —
Ombyggnadsarbeten för anslutning till nybyggnaden samt vaktmästarebostaden:		
Rivningsarbeten	300: —	
Snickeri-, murnings och grovarbeten	5 500: —	
Målningsarbeten	650: —	
Värme och sanitära anläggningen	2 000: —	
Elektrisk installation	350: —	8 800: —
Ritningsarvode enl. arkitekttaxa klass II		2 200: —
	Summa kronor	34 100: —
<i>Ombyggnadsarbeten i laboratoriebyggnaden.</i>		
Snickeri-, murnings- och grovarbeten	1 500: —	
Värme och sanitära anläggningen	400: —	
Arbetsledning	100: —	2 000: —
	Summa kronor	2 000: —
<i>Nybyggnaden.</i>		
(Värmeledning till denna byggnad avses att tagas från laboratoriebyggnadens värmepanna).		
Byggnadsarbete 1 900 m ³ à 50: —	95 000: —	
Ritningsarvode enl. arkitekttaxa klass II	5 000: —	100 000: —
	Summa kronor	100 000: —

Såsom ytterligare engångskostnader torde böra räknas med ersättning för övertagande av dels viss utrustning i institutions- och laboratoriebyggnaderna och dels vissa inventarier på Lilla Sunnersta. Vidare kan det tänkas att föreningen gör anspråk på ersättning för vissa förbättringar å byggnadsbeståndet på Lilla Sunnersta och Svia. I ärendets nuvarande läge ha de sakkunniga icke funnit anledning föreligga att söka verkställa närmare beräkning av de kostnader som sålunda kunna uppkomma, utan torde det få ankomma på föreningen att framlägga förslag härutinnan. Ifrågavarande kostnader torde icke komma att bli av sådan storleksordning att hänsynen därtill bör få inverka på ärendets gång.

De av de sakkunniga upptagna ökade årsutgifterna för lantbrukshögskolans del ha föranletts av de sakkunnigas förslag om personalförstärkning vid högskolan. Nettogrundlönerna, d. v. s. med avdrag av pensionsavgifterna, för ifrågavarande ordinarie och extra ordinarie personal — beräknade efter dyrort F¹ och föreslagna löneklasser, de vakanta tjänsterna enligt lägsta löne-

¹ För den personal som avses bli placerad i Norrland kan annan dyrortsgрупп bli tillämplig och även kallortstillägg komma i fråga.

klasser — ha av de sakkunniga upptagits till 108 978 kronor. De fördela sig på de olika institutionerna enligt följande uppställning:

	kronor
<i>Jordbruksförsöksanstalten.</i>	
Mossavdelningen	10 422: —
Betes- och vallavdelningen	37 821: —
Avdelningen för jordbruksekonomiska försök i Norrland	31 452: —
<i>Husdjursförsöksanstalten</i>	16 677: —
<i>Analyslaboratoriet</i>	4 359: —
<i>Kansliet</i>	8 247: —
Summa kronor	108 978: —

De sakkunniga ha beträffande lönekostnaderna och övriga ökade årsutgifter anfört ytterligare följande.

Såsom rörligt tillägg torde tillkomma cirka 16 300 kronor. Nettolönerna för ifrågavarande personal utgöra sålunda ($108\,978 + 16\,300 =$) 125 278 kronor, exclusive kristillägg.

Härtill kommer avlöning åt två driftsledare för studiegårdarna, vilken enligt Kungl. Maj:ts brev den 25 september 1942 är bestämd såsom årsarvode å högst 7 750 kronor för var och en samt tillsvidare utgår med 7 200 kronor. I fortsättningen torde böra räknas med tillhoppa 15 500 kronor för ändamålet.

Vidare torde böra upptagas ett belopp av 5 000 kronor för anlitande av tillfälliga laboratoriebiträden vid analyslaboratoriet.

Personalkostnadsökningarna vid lantbrukshögskolan uppgå enligt förestående beräkningar till ($125\,278 + 15\,500 + 5\,000 =$) 145 778 kronor, exclusive kristillägg.

De sakkunniga ha avstått från att söka närmare angiva lantbrukshögskolans omkostnadsökningar, då därmed synes böra anstå tills högskolan med ledning av statsmakternas blivande beslut rörande reformens genomförande kan för Kungl. Maj:t framlägga förslag i denna del. En överslagsberäkning har emellertid givit till resultat att ifrågavarande kostnadsökningar torde stanna inom ett sådant belopp att dessa tillsammans med löneökningarna icke överskrida vad som för närvarande tilldelas föreningen i årsanslag eller tillhoppa cirka 270 000 kronor. Vad särskilt angår omkostnaderna för studiegårdsverksamheten utgå de sakkunniga ifrån att vad som kan återstå av de medel föreningen för ändamålet erhållit från Wenner-Grenska stiftelsen även i fortsättningen må disponeras för verksamheten. Vid beräklandet av anslag för bestridande av ifrågavarande omkostnader bör givetvis hänsyn tagas till berörda förhållande.

Det är de sakkunnigas mening att byggnadsfrågorna skola kunna redas upp inom sådan tid att den nya organisationen kan träda ikraft den 1 juli 1946. Detta förutsätter att erforderliga medel för byggnadsinlösen, 108 000 kronor, och för byggnadsarbeten, 136 100 kronor, tillhoppa 244 100 kronor, anvisas för budgetåret 1945/46. Anslagsanvisning till övriga engångskostnader samt till de ökade årsutgifterna torde kunna bero till att avse påföljande budgetår, då anslag till föreningen samtidigt skulle upphöra att utgå.

Rörande den förut omförmälda, till de sakkunniga överlämnade framställningen om anslag för igångsättande av undersökningar rörande skogsbetesfrågan i Norrland ha de sakkunniga uttalat, att påbörjandet av dylik verksamhet syntes vara en angelägenhet som torde komma att uppmärksammas av norrlandskommittén. I den mån forsknings- och försöksverksamhet ifrågasattes för ändamålet borde

det enligt de sakkunnigas mening ankomma på jordbruksförsöksanstalten att framlägga det förslag i ämnet, vartill anstalten kunde finna anledning.

De sakkunniga ha vidare anfört följande.

Det har väckt de sakkunnigas uppmärksamhet att en hel del äldre och nyare försöksmaterial fått bli liggande obearbetat hos föreningen och sålunda icke kommit att utnyttjas. De sakkunniga anse det vara en angelägenhet av vikt att dylikt försöksmaterial, för vars frambringande föreningen åtnjutit statsunderstöd, göres till föremål för inventering och sortering samt vederbörlig bearbetning och att föreningen snarast vidtager härför erforderliga åtgärder, eventuellt såsom ett led i en avveckling av verksamheten och därav föranledda dispositioner med avseende på föreningens tillgångar. Vad åter angår sådant förefintligt material som har samband med föreningens pågående försök utgå de sakkunniga ifrån att detta ställes till den statliga försöksorganisationens förfogande.

I sitt förenämnda, vid de sakkunnigas förslag fogade särskilda yttrande har föreståndaren G. Rappe förklarat sig ha biträtt förslaget om förstатligande av huvuddelen av Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet under den förutsättningen, att föreningens arbetsuppgifter inom den statliga organisationsformen skulle bli minst lika väl tillgodosedda, som de skulle ha blivit, om de båda ursprungliga föreningarna fått fortsätta sitt arbete med tillräcklig frihet och tillräckliga statliga anslag och utan de upprepade störningsmoment, som vore ofrånkomliga under sådana perioder, då antingen utredningar rörande organisationsformen förbereddes eller påginge eller de ur utredningarna framkomna ändringsförslagen vore under utförande. Det framlagda förslaget vore emellertid icke av den beskaffenhet, att detsamma kunde biträdas i oförändrat skick. Enligt föreståndaren Rappes mening borde föreningens verksamhet icke inordnas under jordbruksförsöksanstalten utan anslutas till lantbrukshögskolan under friare former. Föreståndaren Rappe har härom anfört i huvudsak följande.

Genom att majoriteten av de sakkunniga ansett sig utan vidare böra sätta jordbruksförsöksanstalten i dess nuvarande form såsom huvudman för föreningens tre verksamhetsgrenar, ha många svårigheter och felbedömningar uppstått. Så till exempel saknas parallelltjänster till flera av föreningens viktigaste befattningar helt inom jordbruksförsöksanstalten, vilket föranlett flertalet av de sakkunniga att ändra om föreningens befattningar på ett sådant sätt, att de skulle kunna inpressas i försöksanstaltens ram.

Det synes finnas anledning ifrågasätta om det är riktigt att utan närmare överbäganden rörande lämpligheten i och för sig av en sådan åtgärd fatta beslut om att utvidga ramen för en forskningsanstalt sådan som jordbruksförsöksanstalten. Det synes kunna befaras, att häri ligger en fara för verksamhetens effektivitet. Det torde nämligen vara vida bättre med ett flertal mindre organisationer, vilkas chefer var och en bära fullt ansvar för vad som sker inom deras respektive arbetsområden, än med en stor organisation, vars chef skall bära ansvaret för ett flertal arbetsområden. De så tidstypiska sammanslagningar av mindre organisationer, som komma till stånd bland annat för att spara administrationskostnader, äro med säkerhet välbefogade, när det gäller ekonomiska företag, men knappast när det gäller forskningsorgan. I varje fall bör en ingående undersökning verkställas i denna sak, innan beslut fattas om en så betydande utvidgning av jordbruksförsöks-

anstalten, som skulle bli följden av att föreningens tre avdelningar inordnades under densamma.

I Danmark ha motsvarande anordningar undvikits och man har där bevarat det fulla ansvaret för försöksverksamheten hos de ute i jordbruksbygderna direkt med försöken arbetande försöksledarna, vilka i regel äro föreståndare för statliga försöksgårdar. Dessa uppdelade frivilligt sig emellan ledningen av och bearbetningen av materialet från sådana försöksuppgifter, som för sin lösning kräva samverkan mellan flera försöksledare. Till rådgivare och medarbetare disponera de ett antal specialister. Gemensamt utgöra dessa män försöksverksamhetens ledning, och för sammanträden och konferenser dem emellan disponeras erforderliga reseanslag.

Inom lantbrukshögskolans ram arbeta ett flertal institutioner för forskning och undervisning, var och en under sin för verksamheten helt ansvarige chef i professors ställning.

Sedan högskolan nu inom sig upptagit större delen av försöksverksamheten, måste det finnas möjlighet att inom dess ram skapa smidiga arbetsformer för ett effektivt försöks- och forskningsarbete med därtill ansluten informationsverksamhet. Detta måste ske på ett flertal arbetsområden, inom vilka verksamheten visserligen icke nödvändigt behöver ledas av professorer, men väl av personer som både reellt och officiellt ikläda sig fullt ansvar för den verksamhet de ha om händer. En till full effektivitet utbyggd förvaltningsorganisation kunde vara gemensam för såväl de av professorerna ledda institutionerna, som för de organisationer av skilda slag, som skulle bära upp de olika grenarna av forsknings- och försöksverksamheten.

Dessa organisationer kunde exempelvis tillhöra följande tre kategorier.

1. Centrala avdelningar för specialforskning inom särskilda grenar av jordbruksförsöksverksamheten med till dessa knutna på undersöknings-, utrednings- och informationsverksamhet inriktade experter i avdelningens specialfrågor.

2. Ett större antal regionala avdelningar för den fasta och den lokala försöksverksamheten, under ledning av föreståndare för försöksgårdar, omfattande försöksdistrikt i viss anslutning till naturliga jordbruksområden.

3. Ett mindre antal regionala avdelningar för jordbruksekonomisk-tekniska försöks- och forskningsfrågor med till dessa anknutna specialkonsulenter, i saklig samverkan med respektive centrala avdelningar för specialforskning och expertverksamhet.

För översyn av hela verksamheten och reglering av arbetet inom gränsområdena mellan sidoställda organisationer kunde en jordbruksförsöksverksamhetens chef i professors ställning vara verksam. Han kunde vara ordförande i en beslutande församling av ansvariga försöksmän. Till dess organisationen hunnit bli genomförd i sin helhet, kunde denne professor direkt utöva ledningen av försöksarbetet inom de geografiska distrikt, som ännu icke erhållit någon lokal ledning, och inom de specialist- och expertområden, som ännu icke erhållit särskild organisation. Men samtidigt skulle han för den färdigorganiserade delen av verksamheten vara den person, som utåt representerar all forsknings- och försöksverksamhet på jordbruksområdet, handlägger det stora antal remissärenden som hänskjutas till försöksverksamheten och såsom sakkunnig i försöksfrågor deltagar i statliga utredningar och kommissioner m. m. För den egna försöksverksamhet, som denne professor kan få tillfälle att bedriva, skulle han disponera särskilda medhjälpare.

På detta sätt förhindras uppkomsten av en stor, tungskött anstalt med en föreståndare som jämte en mångfald administrativa uppgifter har att ensam uppbära det officiella ansvaret för ett flertal forskningsområden. fastän

han personligen knappast kan tänkas vara delaktig i själva försöksarbetet på mer än en avdelning. Det kan svårligen betraktas såsom något eftersträfvansvärt, att en sådan organisation tillskapas, om man vill befordra det praktiskvetenskapliga arbetets effektivitet. Den administrativa fördel, som därmed kunde vara förenad, åtnjutes ju redan av de statliga forsknings- och försöksorganen genom att dessa äro inpassade i lantbrukshögskolans ram.

En assimilation av Svenska vall- och mosskulturföreningens tre verksamhetsgrenar efter här skisserade linjer kunde vara det första steget vid utformandet av den föreslagna organisationen för försöks-, forsknings- och informationsverksamheten på jordbrukets område. Men alldeles oavsett statsmakternas inställning till denna större organisationsfråga, borde det icke behöva möta hinder att, såsom en provisorisk anordning i avvaktan på resultatet av förestående större utredning, låta de tre föreslagna avdelningar som skulle fortsätta föreningens verksamhet ansluta sig till lantbrukshögskolan under de friare former som nu föreslagits.

Av de tre grenarna i Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet böra således skapas två centrala avdelningar för specialforskning och expertverksamhet samt en regional avdelning för jordbruksekonomisk-teknisk försöks- och forskningsverksamhet med därtill anknutna experter i betes- och nyodlingsfrågor. Det torvkemiska m. m. arbetet bör därvid tillföras avdelningen för organogena jordar, det botaniska tillföras betes- och vallavdelningen, varjämte båda arbetsområdenas företrädare böra stå till förfogande jämväl för övriga delar av försöksverksamheten på jordbruksområdet.

För den händelse huvuddelen av föreningens verksamhet skulle inordnas under jordbruksförsöksanstalten, borde enligt föreståndaren Rappes mening även föreningens kemiska laboratorium med sin specialiserade personal överflyttas till samma institution. Härom har anförts följande.

Personalen på föreningens kemiska laboratorium bör i likhet med flertalet av föreningens övriga tjänstemän placeras vid den statliga försöksorganisation som kommer att övertaga föreningens verksamhet. Därmed skulle betydande fördelar kunna vidmakthållas vilka nu äro förhanden inom föreningen. Genom att torvkemisten såsom medhjälpare finge påräkna samma personal som hittills, kunde han, utöver det rent torvkemiska arbetet, utföra en stor del av de kemiska analyser av växtprodukter, som försöksorganisationen eljest måste överlämna till driftslaboratoriet och vilka icke alltid lika väl lämpa sig för detta som för ett mindre laboratorium. I första hand skulle detta då gälla sådana kompletterande analyser, som måste utföras jämsides med pågående försöksbearbetningar, ävensom sådana förberedande analyser, som verkställas i anslutning till uppläggnings av nya försöksserier.

Principiellt är det riktigt, att försöksverksamheten på jordbruksområdet liksom på husdjursområdet får disponera ett eget forskningslaboratorium med erforderlig personal. Att så icke varit fallet under de senaste åren vid Experimentalfältet, bevisar intet i motsatt riktning. Föreningen och dess föregångare ha alltid varit utrustade med speciella laboratorier. Då huvudparten av föreningens verksamhet nu överflyttas på det statliga försöksväsendet på jordbruksområdet, är det angeläget, att också det kemiska laboratoriet med dess specialiserade personal blir överflyttat till samma institution.

Det må anses beklagligt, att genom en sådan anordning husdjursförsöksanstalten, som av utredningsmajoriteten tilldelats föreningens laboratorium med huvuddelen av dess personal, icke skulle kunna erhålla denna förmån. Visserligen bör anstalten i fråga fortast möjligt förses med laboratorium och väl kvalificerad personal samt tillföras nödig försökspersonal för upptagande

av husdjursförsök på betesmarker, men intetdera av dessa båda behov faller inom de arbetsområden, för vilka vall- och mosskulturföreningen är satt att verka. Ett förstatligande av föreningens verksamhet vilket är en ren jordbruksfråga synes därför icke på något sätt böra inverka på lösningen av husdjursförsöksanstaltens ärenden vilka samtliga äro rena husdjursspörsmål. Frågan om förstatligande av den verksamhet som nu bedrives av föreningen bör lösas såsom en självständig angelägenhet av alldeles tillräcklig vikt för det allmänna för att ett rationellt förfarande vid dess genomförande icke borde få undanskymmas av aldrig så legitima önskningar och krav från en helt utanförstående organisation. Utredningsmajoritetens förslag på denna punkt måste anses innebära en avgjord försämring. Det torvkemiska, torvgeologisk-botaniska och torvodlingstekniska arbetet inom den statliga organisationsformen bör i stället liksom hittills inom föreningen hållas samlat inom det försöks- och forskningsorgan, som har de organogena jordarna till arbetsobjekt.

I fråga om personalen å föreningens laboratorium och denna personal åvillande arbetsuppgifter har föreståndaren Rappe anfört i huvudsak följande.

Vid mosskulturföreningen har, alltsedan en botanistbefattning år 1891 inrättades, den växtbiologiskt inriktade botaniska verksamheten intagit en mycket framskjuten plats. Den har sålunda letts av akademiskt skolade botanister-torvgeologer, vilka i löneavseende och tjänsteställning varit placerade närmast efter föreståndaren. Fälтарbeten, forskning och försöksverksamhet ha varit självskrivna uppgifter för dessa botanister. På deras och torvkemisternas grundläggande arbeten i förening med kulluringenjörernas praktiska erfarenheter och rön är det, som föreningens sakkunskap i huvudsaklig grad kunnat stödja sig. Försöksverksamheten har behandlat de särskilda växtodlings- och gödslingsfrågorna m. m. Det goda samspel mellan försöksledare (föreståndare), botanist-torvgeolog, torvkemist och kulluringenjör som var rådgivande i mosskulturföreningen var en betydande tillgång för svenskt jordbruk.

Även vid betes- och vallföreningen har det botaniska arbetet utgjort en mycket viktig del av verksamheten och redan år 1920 inrättades där en botanistbefattning. Under den senaste femårsperioden har dess efterföljare — betes- och vallavdelningen i nuvarande förening — organiserat sitt arbete mer än tidigare efter geobotaniska riktlinjer. Denna inriktning utgör ett väsentligt framsteg, icke minst därigenom att erhållna försöksresultat, erfarenheter och rön på betesområdet vinna ökad reproducerbarhet. Det goda samspillet mellan befattningshavare av skilda kategorier i mosskulturföreningen är, efter de två föreningarnas sammanslagning, nu på god väg att överföras även till betes- och vallavdelningen och det är en angelägen uppgift i föreliggande utredning att se till att icke sådant spolieras, som genom år av erfarenhet så småningom utkristalliserat sig och visat sig fruktbart för den verksamhet det gäller.

Vid utredningen angående en sammanslagning av de bägge föreningarna föreslog lantbrukshögskolans styrelse inrättandet av två botanistbefattningar inom den nya föreningen, en för dess mossavdelning och en för dess betes- och vallavdelning. Departementschefen ansåg det emellertid tillräckligt med endast en botanistbefattning. Härvid stannade även riksdagens beslut. Den sammanslagna föreningens botanist övertog därmed ensam ansvaret för såväl mosskulturföreningens som betes- och vallföreningens botaniska och geologiska arbetsuppgifter (med den senare föreningens botaniske laborator som assistent). Den ökning av kompetenskraven, som denna anordning självfallet innebar, motsvarades dock icke av några förbättrade löneförhållanden.

Hithörande geobotaniska arbeten måste utföras såväl i fält som på laboratoriet. Sakkunnigemajoriteten synes emellertid utgå från att dessa specialar-

beten i huvudsak skulle kunna utföras genom undersökningar på laboratoriet av insamlade prov. Detta är emellertid möjligt endast i vissa fall, framför allt i fråga om enklare eller mindre omfattande försök på odlade marker. I fråga om större försök måste beståndsanalyser i fält tillgripas redan av den anledningen, att man därigenom i hög grad kan minska antalet prov som underkastas den mera tidskrävande botaniska laboratorieanalysen. Härtill kommer, att den individuella granskning, som försöksparcellerna underkastas vid beståndsanalysen, utgör en garanti för att inträffande skador (genom exempelvis isbränna och andra utvintringsfenomen, sjukdomsangrepp o. dyl.) bli va-derböriligen registrerade samt att botanisten på ett helt annat sätt kan medverka vid försökens bearbetning och tolkning än om han endast sättes att utföra det ensidiga sorteringsarbetet på laboratoriet. Vad beträffar försök och undersökningar rörande de naturliga markerna måste de geobotaniska arbetena självfallet så gott som helt utföras i fält, även om vissa prov därjämte kräva kompletterande undersökningar på laboratoriet.

Vid sidan av dylika arbeten pågå för närvarande under botanistens ledning försök eller undersökningar i vissa frågor, såsom bekämpningen av betesogräs (bland annat tuvtåtel), vallarnas utvintringsproblem, lämpligaste skördetiden för olika valltyper, registreringssystem för vallväxternas utvecklingsstadier, vattenregleringarnas inflytande på ängsmarkerna, tuvbildningen i betesmarkerna m. m. Till hans åligganden inom föreningen höra även vissa jordmånsundersökningar samt torvslagsbestämningarna.

Det synes ofrånkomligt, att den nya organisationen tilldelas en botanistbefattning, som minst är jämförbar med mosskulturföreningens och den nuvarande föreningens botanistbefattningar och med uppgift för innehavaren att självständigt fullfölja de geobotaniska arbeten, särskilt på betes- och vallområdet, om vilkas fruktbringande och i viktiga avseenden grundläggande betydelse för den fortsatta forskningen och försöksverksamheten all sakkunskap inom och utom föreningen är sällsynt enig.

Mosskulturföreningens torvkemister ha sedan gammalt intagit en framskjuten ställning inom forskningen på mosskulturens område. Mosskulturföreningen hade två ordinarie kemister, varav den ene, förste kemisten, i likhet med botanisten-torvgeologen, var löneplacerad närmast efter föreningens föreståndare.

När dåvarande förste kemisten med utgången av år 1932 avgick med pension, tvingades föreningen att på grund av minskade statsanslag tills vidare vakantställa hans befattning och låta det kemiska analysarbetet utföras av endast en kemist, dåvarande andre kemisten, med tillhjälp av tekniska biträden.

Då sedermera den nuvarande föreningen skulle bildas, voro utredningsmännen genom erhållna direktiv förhindrade att verkställa några nämnvärda förändringar av under provisoriet innehavda befattningar och utgående löner. Detta ledde till att den nya föreningens kemiska avdelning endast kom att upptaga en utbildad torvkemist.

Inom den nuvarande föreningens mossavdelning och i förutvarande mosskulturföreningen har i sammanlagt nu snart 60 år i personalstaben alltid ingått minst en torvkemist, som med torvjordar (inklusive gyttjor) från olika delar av landet utfört undersökningar rörande dels deras fysikaliska beskaffenhet och dels deras halt av olika mineralämnen, kväve etc. Ur det kontinuerligt samlade stora analysmaterialet har kemisten tid efter annan gjort sammanställningar, delvis publicerade, vilka varit av stort värde bland annat vid uppgörande av normer för torvjordarnas lämpliga kalkning och gödsling. Genom det samarbete, som ägt rum mellan å ena sidan föreningens botanister och kulturingenjörer som på ort och ställe verkställt fältunder-

sökningar och försök och å andra sidan dess kemister som på laboratoriet utfört kemiska och fysikaliska undersökningar av tagna jordprov, har en successivt fördjupad regional kunskap vunnits rörande torvjordarnas egenskaper i olika delar av landet.

Föreningen har förut genom sina konsulterande tjänstemän samt botanister och kemister, tidvis i rätt stor utsträckning, åt statliga myndigheter såväl som åt allmänheten utfört undersökningar och analyser dels gratis och dels emot ersättning enligt fastställd taxa. Utredningsmajoriteten förutsätter nu, att i enlighet med vid lantbrukshögskolans analyslaboratorium tillämpad praxis inga undersökningar mot avgift skola få utföras åt allmänheten. Sådana analysprov skola i stället hänvisas till statens lantbrukskemiska kontrollanstalt eller till någon av de lokala lantbrukskemiska kontrollstationerna. Vad mineraljordar beträffar, där analysering i flertalet fall kan verkställas rutinmässigt enligt vissa snabbmetoder, synes också lämpligt, att dylika prov hänvisas till förutnämnda analyslaboratorier. I fråga om torvjordar, där i allmänhet icke de vanliga snabbmetoderna utan mera tids- och arbetskrävande sådana komma till användning, kan däremot ifrågasättas om hänvisning till dessa analysanstalter bör ske. Själva torde dessa kemiska stationer ha mindre intresse av att för en relativt ringa avgift utföra dylika sporadiskt förekommande analyser. De flesta torv- och gyttejproven torde beräknas komma från statsunderstödda torrläggningföretag. Som av 1942 års torrläggningssakkunniga framhålles ha såväl lantbruksingenjörerna som lantbruksstyrelsen vid sin handläggning av torrläggningssärenden ofta från föreningen inhämtat utlåtanden i frågor rörande torv- och gyttejordar, vilka utlåtanden grundats på kemiska respektive torvgeologiska undersökningar. I enlighet med nu anförda synpunkter och förslag borde hithörande delar av föreningens verksamhet inom den statliga organisationen utgöra betydelsefulla arbetsområden för vissa tjänstemän med bland annat härför särskilt upprätthållen kompetens. Detta synes å ena sidan kraftigt tala för, att föreningens speciellt utbildade torvkemist, liksom dess torvgeolog, vid omorganisationen bör placeras vid den statliga försöksorganisation, som kommer att övertaga föreningens hithörande arbeten, och å andra sidan att i vissa fall analyser mot avgift skulle få utföras av nämnda organisation.

Enligt föreståndaren Rappes mening måste det anses vara en angelägenhet av vikt, att den sakkunskap, som föreningens nuvarande fem konsulenter representerade, utnyttjades inom sitt fackområde och icke spolierades genom överförande till nya arbetsområden. De tre äldsta konsulenterna vore att betrakta såsom landets främsta experter i fråga om försök, undersökningar och utredningar berörande den tekniska sidan av med moss- och beteskulturen sammanhängande frågor samt i fråga om rådgivning och upplysning i de spörsmål, som rörde rationell betes-, vall- och mosskultur. De återstående två konsulenterna hade ävenledes inom dessa områden förvärvat en icke oväsentlig expertis, ehuru de ännu icke hunnit nå den mognad och befästa den erfarenhet som endast ett långvarigt på viss specialgren inriktat arbete kunde skänka. Rörande dessa tjänstemäns arbetsuppgifter har föreståndaren Rappe i övrigt anført i huvudsak följande.

De fem konsulenterna ha såsom hjälpmedel vid utövandet av sin verksamhet bland annat hand om var sina cirka 50 tillämpningsförsök eller s. k. förevisningsfält. På mossområdet utgöras dessa dels av sådana särskilt utlagda växtföljder, som av föreningen förordas och som innehålla sådana sorter och stammar vilka anses lämpliga på ifrågavarande jord, och dels av

enkla försök med jordpåföring, kalkning, kreaturs- och konstgödsel m. m., närmast avsedda demonstrationsändamål men genom sina resultat i icke ringa mån tjänande såsom komplement till den egentliga försöksverksamheten. På betesområdet rör det sig i huvudsak om demonstrationsfält rörande konstgödselanvändning, men i ett flertal fall ha dessa utvidgats till praktiska försök med olika gödslingar, hjälpsådd, avbetning m. m., och ha resultaten från dessa tillämpningsförsök varit av icke oväsentligt värde för bedömande av hithörande produktionsfrågor i olika delar av landet.

Förevisningsfälten äro tillika fasta punkter, till vilka konsulenterna regelbundet återvända, och bland annat genom deras värddar erhålla konsulenterna kontinuerlig kontakt med och information om rådande förhållanden inom sina specialfack i skilda delar av landet. Till fälten samlas jordbrukarna vid konsulenternas demonstrationer, varvid kontakt knytes och ömsesidigt utbyte av erfarenheter kommer till stånd. I samband med dessa demonstrationer ha ofta rekvisitioner skett till personliga besök hos enskilda jordbrukare.

Sakkunnigemajoriteten utgår emellertid från att det är felaktigt, att en central organisation skall arbeta på detta sätt. Den del av föreningens verksamhet, som har samband med dessa förevisningsfält, förutsättes därför övergå till hushållningssällskapens befattningshavare och undervisningen för dessa befattningshavare förutsättes förlagd till lantbrukshögskolan.

Det är ju givet, att en central institution direkt kan nå endast ett mycket ringa antal av de utövande jordbrukarna och att det vore bättre, om jordbrukarnas lokala rådgivare, konsulenter och vandringsrättare, kunde förmedla en likvärdig rådgivning och övertaga den upplysningsverksamhet som bedrives.

Om en sådan förändring skall kunna ske, måste man sörja för en kontinuerligt fortlöpande information och stimulans på dessa båda fackområden, vilken bör meddelas icke blott till hushållningssällskapens konsulenter utan även och framför allt till deras vandringsrättare, vilka äro de tjänstemän som i första hand komma i personlig beröring med jordbrukarna.

Skall man frångå jordbrukarna den möjlighet som de nu i viss utsträckning ha till att direkt få konsultera särskilda specialfackmän, böra de åtminstone i stället erhålla möjlighet att vända sig direkt till sådana tjänstemän, som upprätthålla omedelbar kontakt med dylika specialfackmän. Förhållandena te sig icke oväsentligt olika inom föreningens tvenne specialgrenar. Om en sådan kontinuerligt år ifrån år fortlöpande informationsverksamhet organiserades och om densamma utövades av personer, som hade samma möjligheter som föreningens nuvarande konsulenter till att vidmakthålla och förkovra sin kompetens, då skulle den av utredningens majoritet föreslagna anordningen innebära ett verkligt framsteg. Om däremot denna informationsfråga lämnas obeaktad eller i avseende på dess lösning endast en hänvisning sker till högskolans allmänna undervisningsverksamhet, då är frågan icke löst och förslaget innebär i så fall en försämring för jordbrukarna av nu rådande förhållanden.

Frågan om möjligheten för en enskild jordbrukare att direkt kunna få anlita en expert för rådgivning i betes- och mossfrågor får dock ej helt negligeras. Organiserandet av exempelvis betesdriften på en gård eller nyodlingen av en torvjord kräver ofta stora kapitalutlägg och det är därför självklart, att man söker få arbetet så rationellt utfört som möjligt. Anlitandet av en fackman bör giva de största garantierna i detta avseende, en omständighet som också numera allmänt beaktas exempelvis vid planerandet av större byggnadsföretag inom jordbruket.

Tjänstemännen hos hushållningssällskapen, såväl konsulenterna som vandringsrättarna, ha i regel mycket liten tid disponibel till att specialisera sig

inom något visst arbetsområde. Huvuddelen av sin tid måste de ägna åt de många löpande allmänna uppgifterna inom lanthushållningen. Varken en jordbrukskonsulent, en lärare eller en vandringsrättare kan emellertid i sitt arbete alldeles förbigå betesfrågorna. Dessa stå så helt i centrum för svensk lanthushållning att de omöjligen kunna skjutas åt sidan. Annorlunda är det med de frågor som beröra organogena jordar.

Föreståndaren Rappe har vidare uttalat, att betestekniska experter i framtiden liksom hittills måste finnas tillgängliga och att de borde handhava den fortlöpande informationsverksamheten på betes- och vallkulturens område. Rörande dessa experter och deras arbetsuppgifter har föreståndaren Rappe i övrigt anfört följande.

Kvaliteten av ifrågavarande informationsverksamhet är en angelägenhet av största vikt. För dess vidmakthållande och fortsatta utveckling är det ofrånkomligt, dels att de experter, som skola utöva densamma, liksom nu är fallet inom föreningen, stå i ständig kontakt med hela försöks- och undersökningsverksamheten på betesområdet och dels att de, såsom ävenledes är fallet inom föreningen, ha sig anförtrordade bestämda delar av undersöknings-, forsknings- och försöksverksamheten och vid utövandet av sina arbetsuppgifter komma de för jordbrukarna aktuella betesfrågorna så nära in på livet att de även kunna tjänstgöra som förmedlare mellan å ena sidan den praktiska betesmannen och å andra sidan ledningen för försöks- och undersökningsverksamheten. Detta är en mycket värdefull tillgång, när det gäller att bedöma de olika försöksuppgifternas inbördes vikt och praktiska betydelse. Vid begränsade ekonomiska resurser för försöksverksamheten bör arbetet genom experternas förmedling lättare kunna bli koncentrerat till de viktigaste och för skilda geografiska områden mest aktuella uppgifterna. Försöksmännen själva ha varken tid eller medel till förfogande för upprätthållande av härtill erforderlig kontakt med jordbrukets utövare i skilda bygder i större utsträckning än som, i stort sett, är betingat av försöksverksamhetens lokalisering.

De delar av undersökningsverksamheten som här åsyftas äro sådana som röra den egentliga betestekniken. Såsom exempel kunna anföras frågor rörande fällstorlek och fällindelning och den i samband därmed stående avbetningsintensiteten, frågor rörande tidsintervallens längd mellan de olika avbetningarna på samma fälla vid visst kreatursbestånd och under skilda naturliga betingelser, vidare bland annat hela hägnadsproblemet med undersökningar och utarbetandet av typer och metoder för åstadkommande av ökad stängningsförmåga, hållfasthet och varaktighet hos stängsel. Hit hör i stor utsträckning den betydelsefulla skogsbetesfrågan, som allttjämt väntar på att upptagas till verkligt objektiv prövning med utnyttjande av föreliggande kunskaper och erfarenheter på bland annat den geobotaniska forskningens, betesteknikens, skogsvårdens, jordbruks- samt skogsekonomiens områden. Hit höra även spörsmål av delvis juridisk karaktär, vilka stå i samband med betesdriften, såsom frågor om hägnadsskyldighet, ersättningsskyldighet för betesskada å annans mark samt betesregleringsinstitutets tillämpning och de frågekomplex som sammanhånga därmed.

Allt detta rör frågor, vilkas rätta behandling, förutom nödvändig sakkunskap och erfarenhet, kräver en praktisk blick och sund omdömesförmåga, som för att kunna framväxa hos en tjänsteinnehavare erfordrar mångårig koncentration på hithörande spörsmål och i varje fall omöjligen kan presteras av en person, vilken såsom övergångstjänst i assistents ställning direkt blir ställd inför dessa viktiga uppgifter. Att han är assistent hos en framstående försöksman gör honom icke mer kvalificerad i dessa avseenden, när försöksmannens fackområde endast delvis täckes av hans eget.

Även mossodlingsexperter borde i fortsättningen enligt föreståndaren Rap-
pes åsikt finnas tillgängliga för utövande av kontinuerlig informationsverk-
samhet bland jordbrukets rådgivare och lärare. Härom har anförts i huvud-
sak följande.

Betes- och vallkulturfrågorna intaga en så central plats inom den svenska
lanthushållningen, att de svårligen av någon lantbrukstjänsteman kunna
skjutas åt sidan. Helt annorlunda ställer det sig med mosskulturfrågorna.
Dessa ha icke samma centrala ställning inom svenskt jordbruk som betesfrå-
gorna. Ett mycket stort antal jordbruksenheter sakna helt organogena jordar,
och ett stort antal ha endast ringa areal odlad torvjord, medan huvuddelen av
åkerjorden utgöres av mineraljord. Ett icke obetydligt antal jordbruk finnes
dock, där odlad torvjord utgör en betydande del eller huvuddelen av åkerjor-
den. Alla landets jordbrukare böra dock ha möjlighet att konsultera sakkun-
niga rådgivare för sina odlingar, oavsett om dessa äro belägna på mineraljord
eller organogen jord. Detta har också hittills varit fallet i vårt land tack vare
föreningens kulturingenjörer-konsulenter, vilka sedan slutet av 1800-talet
upprätthållit konsulerande verksamhet rörande lantbruksdrift på organo-
gena jordar och för övrigt haft sin verksamhet uteslutande inriktad på dessa
jordars särskilda problemställningar. Men vid ett överförande av delar av
deras verksamhet till hushållningssällskapen, komma dessa delar av verk-
samheten att i stället utövas av personer (konsulenter och vandringsrättare)
vilka icke ha de organogena jordarnas problem såsom huvudintresse.

Endast cirka en sjättedel av landets åkerareal utgöres av torvjord, varför
det är fullt rimligt, att berörda tjänstemäns intresse endast i mindre grad
kan ägnas åt torvjordsproblemen, t. ex. deras uppodling, dikning, jordför-
bättring, jordbearbetning, gödsling och växtodling. Mot bakgrund härav
framstår det som ett avgjort statsintresse, att det i landet finnes en organisa-
tion som icke blott bedriver forsknings- och försöksverksamhet på hithö-
rande områden utan jämväl är så utrustad, att från densamma en fortlöpan-
de informationsverksamhet kan bedrivas bland jordbrukets konsulenter, lä-
rare och vandringsrättare ävensom i någon mån hos enskilda jordbrukare
under samverkan med respektive länskonsulenter.

Vad förut nämnts rörande betes- och vallfrågornas rätta behandling och
erforderlig kompetens hos utövarna av denna verksamhet, har i stor utsträck-
ning sin tillämpning även på torvjordsexperterna. Klart är, att endast en
man, som i sin verksamhet har hand om de rent praktiska frågeställning-
arna på detta område, kan förvärva den praktiska erfarenhet och omdömes-
förmåga som erfordras för en kvalificerad informationsverksamhet på om-
rådet.

I fråga om dessa specialtjänstemän tillkommer emellertid ett omfattande
och ansvarsfyllt verksamhetsområde, som nyligen berörts i ett av 1942 års
torrläggningssakkunniga avgivet betänkande (SOU 1944: 56).

Om torvjordsexperternas sakkunskap helt utnyttjas för allmän informa-
tion av jordbrukets instruktörer och för samverkan med lantbruksingenjör-
erna vid torrläggningsföretag på organogena jodar, komma med säkerhet
två befattningshavare att erfordras. Experter på dessa speciella områden fin-
nas emellerid icke tillgängliga utan vidare. Till uppgifterna anställas perso-
ner med agronomutbildning, vilka efter flera års samarbete med förutvaran-
de befattningshavare på området så småningom förvärva den expertis som
erfordras.

I avseende å den i sakkunnigemajoritetens förslag upptagna studiegårds-
verksamheten i Norrland har föreståndaren Rappe anfört bland annat föl-
jande.

Å den av sakkunnigemajoriteten förslagna arbetstekniska experten kommer att vila mycket centrala och för utvecklingen av det norrländska näringslivet betydelsefulla arbetsuppgifter. Med hänsyn till uppgiftens stora omfattning och komplicerade karaktär samt i betraktande av att den berör frågor rörande hemmen och arbetsförhållandena där bör till verksamheten knytas även en kvinnlig befattningshavare. Lantbrukar- och småbrukarhustrurnas insatser inom jordbruksnäringen i Norrland ha nämligen en så genomgripande betydelse för hela livsföringen hos de befolkningslager det gäller, att varje försök att komma hithörande problem in på livet med nödvändighet förutsätter ett studium av deras arbetsförhållanden. Arbetsfrågorna i lanthushållningen böra dessutom ses lika mycket från hustruns som från mannens synpunkt, och det är lättare för en kvinnlig än för en manlig befattningshavare att bedöma och överblicka hustruns och familjens arbetsförhållanden. Av de sakkunnigas majoritet har emellertid framhållits, att hela arbetsområdet kunde anförtros åt en manlig befattningshavare och att denne i frågor rörande den kvinnliga arbetskraften i sin verksamhet kunde utnyttja de hemkonsulenter, som finnas anställda hos de norrländska hushållningssällskapen, var och en inom det område, där ifrågavarande studieobjekt är beläget. Arbetet kan givetvis läggas efter dessa linjer, men det är icke rationellt att på detta sätt splittra en så central del av studieområdet som hemarbetet utgör.

De kvalifikationer som de båda sålunda tänkta tjänsteinnehavarna böra besitta böra icke alltför mycket bedömas efter formella meriter. Det är angeläget vid dessa verkligt ömtåliga undersökningar, att den som bedriver dem besitter lämpligast möjliga rent mänskliga kvalifikationer, varför eventuell brist på formella meriter föreslås i väsentlig utsträckning kunna få uppvägas av stora meriter på sistnämnda område.

Årsresultaten från studiegårdarna måste givetvis framdeles liksom för närvarande offentliggöras i en särskild, utförlig årsberättelse, men ur avdelningens arbete måste successivt framkomma mycket annat material, som kan tjäna att på skilda sätt belysa de nordsvenska lantbruksförhållandena. Detta material borde offentliggöras i en bestämd publikation så att det alltid funnes tillgängligt för utnyttjande av olika sammanhang.

Om avdelningen varit knuten till en kvarvarande förening, vore denna förenings kvartalsskrift den naturliga platsen för sådant sammanförande av vunna erfarenheter och rön. Men även i den statliga formen kunde man tänka sig en liknande anordning. Föreningens kvartalsskrift är nämligen en sådan publikation, som icke bör försvinna för att verksamheten inom föreningen förstatligas. En undersökning bör därför göras om icke en tidskrift av ungefär samma beskaffenhet som föreningens kvartalsskrift skulle kunna utgivas av försöksanstalterna gemensamt och eventuellt redigeras från den norrländska avdelningen, där de jordbruksekonomiska aspekterna i förening med där representerade specialgrenar inom upplysningsverksamheten, kunde giva en lämplig bakgrund för det redaktionella arbetet, vilket givetvis finge utövas av särskild person med även annan uppgift inom avdelningen.

Därefter detta förslag kunde genomföras, synes det lämpligt att Svenska vall- och mosskulturföreningen ställde sitt bibliotek till den norrländska anstaltens förfogande. För bibliotekets successiva underhåll är tidskriften en ändamålsenlig anknytning, enär biblioteket i huvudsak är att betrakta som en produkt av föreningens publikationer. Utan tidskriften såsom bytesobjekt skulle kostnaderna för hållande av de många fackorgan vartill föreningen haft tillgång ha blivit alldeles för stora, men tack vare tidskriften, i förening med de små statsanslag som erhållits för inbindning och litteraturinköp m. m., disponerar föreningen för närvarande ett väl katalogiserat bibliotek av respektabel kvalitet.

Det är en angelägenhet av icke oväsentlig betydelse, att de in- och utländska förbindelser som föreningen upprätthållit och den allmänna goodwill som föreningen åtnjuter för framtiden i viss mån bevaras åt den svenska lantbruksnäringen genom att tidskriften kontinuerligt fortfar att utkomma, fast under ett för de nya förhållandena anpassat namn. Försöksväsendets norrlandsavdelning bleve så att säga arvtagare till föreningens genom tidskriften upprätthållna förbindelser och tidskriften bidroge i fortsättningen liksom hittills till upprätthållande av biblioteket.

Det kan lika väl försvaras att från Norrland utgives en publikation som vänder sig till hela landet som att detta sker från Skåne. Sistnämnda är fallet med Sveriges utsädesförenings tidskrift. Utsädesproduktionens främsta landskap är väl Skåne, men Norrland är nog den landsdel, där såväl betes- och vallkulturen som myrskulturen i förhållande till andra delar av lantbruksdriften intar det största procentuella utrymmet. När dessutom just i Norrland de jordbruksekonomiska försöksfrågorna på hithörande områden skulle erhålla en särskild avdelning av försöksväsendet, synes det, att mycket talar för att en betes-, vall- och myrödlingspublikation kunde ha denna avdelnings förläggningssort till utgivningsplats. Om så vore fallet, behövde man icke tveka om platsen för offentliggörande av avdelningens allmänna erfarenheter och rön. I motsatt fall är emellertid detta en fråga, som bör bli föremål för övervägande.

Enligt föreståndaren Rappes mening talade åtskilliga skäl för att bland alternativen för norrlandsavdelningens förläggning även upptoges Östersund och Örnsköldsvik eller dessa städers närhet. En forskningsstation för nordsvenskt jordbruk borde ha sin förläggning på själva landsbygden inom en för norrländska lantbruksförhållanden särskilt karakteristisk jordbruksbygd. Samtidigt vore det mycket angeläget att förläggningssplatsen valdes så, att man från densamma lätt kunde nå skilda delar av verksamhetsområdet. Det syntes föreståndaren Rappe, att Östersundstrakten väl fyllde dessa krav, särskilt i betraktande av att vissa delar av Dalarna och Värmland skulle inräknas i nämnda område. Förutvarande Ope lantbruksskola hade varit förlagd till en gård belägen mitt emellan Östersund och Brunflo. De stora byggnader, i vilka skolan varit inrymd, kunde med fördel iordningställas för ifrågavarande ändamål. Enligt vad föreståndaren Rappe inhämtat vore denna gård till salu för rimligt pris.

I fråga om sakkunnigemajoritetens förslag beträffande överflyttningen av föreningens nuvarande personal till statlig tjänst har föreståndaren Rappe anfört i huvudsak följande.

Sakkunnigemajoriteten föreslår, att de flesta av föreningens tjänstemän skola placeras i extra ordinarie lönegrad. Vidare göres löneplaceringen så låg, att den inom föreningen sedan en följd av år påyrkade och av lantbruksstyrelsen tidigare förordade förbättringen av tjänstemännens löner icke på långt när tillgodoses. Detta har skett samtidigt som reglering av lönerna inom Sveriges utsädesförening är förberedd i stort sett efter samma principer, som av lantbruksstyrelsen tidigare förordats för båda föreningarna.

Föreningens tjänstemän äro ordinarie befattningshavare i sin nuvarande tjänst. Det är icke nu fråga om att statsmakterna skola upptaga något nytt verksamhetsområde utan om fullföljandet av en verksamhet, som delvis under ett halvt århundrade bedrivits med anslag från statsverket. Det synes då

vara en självskriven sak, att tjänstemännen böra få behålla sin ställning som ordinarie befattningshavare även sedan de övergått i statstjänst. Den låga löneplacering, som nu föreslås och som torde vara lägre än vad som skulle bli valet vid en löneplacering jämförbar med den, som ifrågasättes för tjänstemännen vid Sveriges utsädesförening, motiveras av utredningsmännens majoritet med rådande löneläge inom lantbrukshögskolan. Häremot må invändas, att för flera befattningar inom föreningen icke finnas några fullt jämförbara befattningar inom högskolan. Detta gäller framför allt befattningen som botanist-torvgeolog och befattningarna som konsulenter.

Ingen befattning inom hithörande försöksverksamhet fordrar i så hög grad specialisering som botanistbefattningen. Den som specialiserat sig på en sådan verksamhetsgren är hänvisad till sin befattning såsom sluttjänst.

Å andra sidan måste kraven på en sådan befattningshavare ställas mycket höga. Det är icke nog med att han måste besitta akademisk kompetens, han måste dessutom ha ådagalagt förmåga att praktiskt behandla hithörande problem och bedöma de situationer, som kunna uppstå i samband med forsknings- och försöksverksamheten på hithörande områden. Det måste sålunda vara en vetenskapsman med praktisk blick och omdömesförmåga.

Om en person med dessa kvalifikationer skall inrikta sig på att för huvuddelen av sin verksamhetstid ägna sig åt geobotanisk forskning på lantbruksområdet och därmed i huvudsak avsäga sig möjligheten att söka annan tjänst, fordras det att framtidsmöjligheterna te sig ljusare än de bli genom en placering vid lantbrukshögskolan såsom förste assistent. Befattningen bör därför placeras i 24 lönegraden. Botanistbefattningen är icke och har aldrig varit någon assistentbefattning utan en självständig specialistbefattning. Med hänsyn till dess karaktär av sluttjänst, till de kvalifikationer den erfordrar i fråga om utbildning m. m. samt till nödvändigheten av en betryggande kontinuitet i arbetet skulle en ännu högre löneställning än den sålunda föreslagna förvisso kunna anses motiverad.

En torvkemist skall icke endast kunna utföra alla erforderliga analyser utan även kunna riktigt bedöma de kemiska och fysikaliska problemställningar, som uppträda vid frågor om torvens användning till odlingsändamål eller till beredning av torvströ och brännertorv. Då befattningen som torvkemist bör betraktas såsom en sluttbefattning och alltså något ytterligare avancemang ej kan påräknas för dess innehavare, är det av vikt att för erhållande av kompetent innehavare lönen sättes högre än den av sakkunnigemajoriteten föreslagna Eo 21. Lämpligen sättes den i 24 lönegraden.

Ansvar för informationsverksamheten på betes- och vallkulturens område bör anförtros en person, vars avlöningsförhållanden och tjänsteställning äro sådana, att han har anledning betrakta sin befattning såsom en sluttjänst, för vars rätta fullgörande han under hela sitt liv bör sträva att göra sig mer och mer kvalificerad utan att behöva sikta på någon annan framtida verksamhet. Om tjänsten gives sådan karaktär, kan man vänta sig, att de bästa krafter inrikta sig på ett erhålla densamma, vilket är en angelägenhet av stor vikt i denna fråga. Därför erfordras, att denne tjänsteman gives en löneplacering i 24 lönegraden.

Det är en angelägenhet av vikt, att föreningens expertis i fråga om myrödling tillföres lantbrukshögskolan i samband med dess övertagande av föreningens arbetsuppgifter och att detta sker på ett sådant sätt, att säkerhet skapas för expertisens fortbestånd. Detta kan endast ske genom att giva den främste företrädaren för dessa uppgifter en sådan tjänsteställning och avlöning, att förutsättningar skapas för särskilt dugande och för ändamålet lämpade män att för framtiden helt och fullt ägna sig åt denna specialise-

rade uppgift. Detta kan bliva fallet, om tjänstemannen i fråga placeras i 24 lönegraden.

Såsom tidigare berörts, måste dessa två befattningshavare, vilka av sakkunnigemajoriteten föreslagits till förste assistenter i försöksverksamheten, med nödvändighet ägna hela sin arbetstid åt särskilda uppgifter av informatorisk art. Dessa tjänstemän kunna icke vid sidan av nämnda uppgifter få så stor del av sin tid disponibel för den egentliga försöksverksamheten, att densamma därmed kan bliva betjänad. Den ena befattningen såsom förste assistent hos de två statsagronomerna bör hellre besättas med en av mossavdelningens två yngre konsulenter, vilka båda redan nu använda halva sin tid till avdelningens parcellförsök. Den andra förste assistenttjänsten måste ny tillsättas. Detta innebär dock icke någon ökning av antalet inom ifrågasvarande verksamhetsgrenar sysselsatt personal, enär befattningens tillkomst motväges av att föreningens föreståndare överföres till särskild verksamhet i Norrland. Dessa båda förste assistenter kunna då möjligen givas lägre lönegradsplacering och sålunda i enlighet med sakkunnigemajoritetens förslag placeras i 21 lönegraden.

De arbetsuppgifter, som skulle åvila tjänstemännen inom avdelningen för Norrland och likartade delar av angränsande landskap, äro av så genomgripande betydelse för landsdelens näringsliv, att det synes angeläget att till tjänsterna i fråga kunna knyta och för framtiden bevara de bästa agronomiskt utbildade personer, som finnas tillgängliga. Vidare måste tillses, att dessa finna med sin fördel förenligt att kvarstanna i sina befattningar och icke antingen övergå till bättre avlönade tjänster i Norrland eller — en mycket vanlig företeelse hos dugande norrländska tjänstemän — söka transport till sydligare delar av vårt land.

Om detta skall bliva fallet, måste med säkerhet lönesättningen bliva en annan än den av utredningen föreslagna. Särskilt gäller detta de tre expertbefattningarna, vilkas placering i 24 lönegraden sannolikt framdeles blir en nödvändighet för att förhindra att befattningarnas innehavare söka sig över till konsulent- eller läraretjänster hos hushållningssällskapen, till vilka befattningar deras verksamhet vid avdelningen sannolikt kommer att starkt meritera dem. Av liknande skäl synes avdelningens föreståndare böra placeras i 28 lönegraden, vilken kommer närmast den löneplacering som sannolikt blir bestämd för Sveriges utsädesförenings avdelningsföreståndare. En sådan åtgärd underlättas därav att befattningen skulle bliva den enda avdelningsföreståndaretjänsten vid lantbrukshögskolan med förläggning på annan plats än Ultuna. De båda arvodestjänsterna såsom driftsledare synas framdeles böra avlönas något högre (förslagsvis 8 500 kronor) än av de sakkunniga föreslagits, med hänsyn till möjligheten att till dessa icke pensionsreglerade befattningar förvärva och behålla sådana befattningshavare, som för denna ömtåliga verksamhet besitta såväl högsta möjliga fackliga meriter som för uppgiften nödvändiga personliga kvalifikationer.

Sakkunnigemajoritetens förslag innebär, att föreningens befattningshavare vid löneklassplaceringen blott skulle få tillgodoräkna sig en tredjedel av sina anställningsår i föreningens tjänst. Nio år i föreningens tjänst skulle således motsvara tre år i statens tjänst. Då inom föreningen fem år ansetts berättiga till löneklassuppflyttning, synes det skäligt, att åtminstone hälften av antalet tjänsteår inom föreningen skulle få tillgodoräknas vid löneklassplaceringen och att alltså sex år i föreningens tjänst skulle få motsvara tre år i statens.

I stället för att, såsom de sakkunniga föreslagit, föreningens laboratoriebyggnad skulle ställas till husdjursförsöksanstaltens disposition, borde en-

ligt föreståndaren Rappes uppfattning denna byggnad tagas i anspråk för jordbruksförsöksanstaltens räkning och för husdjursförsöksanstalten uppföras en nybyggnad. Här om har föreståndaren Rappe anför t följande.

I en nyuppförd byggnad disponerar föreningen för närvarande erforderliga utrymmen för provberedning med tillhörande lokaler för invägningar, torkning och malning av såväl vegetationsprov som jordprov, bestämningar av torrsubstans m. m., ävensom utrymmen för förvaring av redskap och arbetsmaskiner samt stora utrymmen till förvaring av vegetationsprov och förråd av skilda slag. Omkring en sjättedel av denna byggnad är inredd till kemiskt laboratorium och en något mindre del till botaniskt laboratorium.

Byggnaden äger så pass stora dimensioner, att den tillsammans med föreningens institutionsbyggnad tills vidare skulle kunna täcka utrymmesbehovet för såväl jordbruksförsöksanstalten som de från föreningen övertagna avdelningarna. Detta innebär således, att jordbruksförsöksanstaltens lokalfråga tills vidare skulle kunna lösas utan nybyggnader.

Enligt sakkunnigemajoritetens förslag skall emellertid även husdjursförsöksanstaltens behov av laboratorielokaler m. m. tillgodoses inom föreningens byggnader. Detta skulle möjliggöras genom att jordbruksförsöksanstalten, inklusive de från föreningen tillförda avdelningarna, icke skulle få disponera något eget laboratorium. Anstalten skulle då helt kunna avstå från den sjättedel av byggnadsutrymmet, som intages av själva laboratorielokalerna. Verksamheten skulle emellertid dessutom till husdjursförsöksanstalten avstå även de återstående fem sjättedelarna av byggnaden, men ersättning härför skulle erhållas genom motsvarande nybyggnad. Nybyggnaden har kostnadsberäknats till ett värde, som ligger 8 000 kronor lägre än den nuvarande laboratoriebyggnadens beräknade värde.

Majoritetens förslag innebär onödigt vidlyftiga förändringar. En kostnadsbesparing på 8 000 kronor kan ju knappast motivera den betydande olägenhet i arbetet, som förändringar och omflyttningar alltid måste innebära. Det synes vara långt mer rationellt att i stället uppföra en byggnad, speciellt lämpad och inredd för husdjursförsöksanstalten och att låta föreningens lokaler i sin helhet tagas i anspråk för den utökade jordbruksförsöksanstalten. Det bör ju för husdjursförsöksanstalten vara en fördel att erhålla en nybyggnad, uppförd direkt för dess speciella behov.

Om dessa förslag härvidlag följas, kunna föreningens nuvarande byggnader i obeskuret skick disponeras av försöksverksamheten på jordbruksområdet och en eljest nödvändig sammangyttring av byggnaderna kan undvikas. Jordbruksförsöken få ett eget specialutrustat forskningslaboratorium med en personal, väl insatt i de analysuppgifter m. m., som sammanhånga med denna verksamhet, särskilt på torvmarksområdet. Härigenom möjliggöres också det fortsatta samarbete på gemensamma uppgifter, som varit så fruktbarande under de sextio år, som föreningens laboratorium existerat.

Beträffande de sakkunnigas förslag om disponerandet av Lilla Sunnersta försöks- och demonstrationsgård har föreståndaren Rappe anför t.

Sakkunnigemajoritetens förslag i denna del synes icke böra föranleda någon åtgärd, förrän ledningen för den blivande statliga forsknings- och försöksverksamheten på betes- och vallområdet fått taga ställning till frågan. Denna verksamhet torde vara närmast berättigad till att övertaga gården, om föreningen överlåter sin arrenderätt till statsverket. Först om betes- och vallavdelningen frivilligt avstår därifrån, kan det bliva tal om att husdjursförsöksanstalten kan komma i fråga. Båda organisationerna skulle emellertid kunna draga nytta av gården för sina respektive uppgifter, om ömsesidigt

tillmötesgående visades från respektive försöksledning. Föreningen har nedlagt betydande kostnader på gårdens byggnader, för vilka densamma är berättigad erhålla ersättning i samband med eventuell överlåtelse av arrenderätten.

Föreståndaren Rappe har i sitt särskilda yttrande vidare anført, att — om den torvkemiska expertisen bevarades inom verksamhetens ram och de av honom i övrigt föreslagna dispositionerna vidtoges samt informationsverksamhetens rationalisering genomfördes under förståelse och medverkan från hushållningssällskapens ledning — en större effektivitet skulle tillföras verksamheten på betesodlingens och mosskulturens område utan att någon utökning av antalet inom ifrågavarande fackområden verk samma krafter behövde genomföras. I oförändrat skick skulle sakkunnigemajoritetens förslag enligt föreståndare Rappes uppfattning leda till en icke oväsentlig försämring av nuvarande förhållanden. Det syntes även innebära ett fullständigt brytande med hävdvunna och sakligt starkt betingade arbetsformer. Verksamheten kunde icke avvara eller genom förändrade arbetsuppgifter inskränka någon del av den sakkunskap, som funnes företrädd inom föreningen. Däremot välkomnades sådana förändringar, varigenom den befintliga arbetskraftens effektivitet kunde stärkas. Vid genomförande av de av föreståndaren Rappe föreslagna förändringarna i sakkunnigemajoritetens förslag skulle åtskilligt vara vunnet i sådan riktning.

Yttranden.

De sakkunnigas förslag om samordnande av Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet med den statliga forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet yttranden. I ett stort antal av dessa yttranden har dock föreslagits, att föreningens verksamhet skulle inordnas under lantbrukshögskolan under andra former än de av de sakkunniga föreslagna. Endast styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, Kalmar läns södra, Värmlands läns och Jämtlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, skogsvårdsstyrelserna i Uppsala och Jönköpings län, Sveriges utsädesförening, Sveriges skogsägareförbund, Skogsindustriernas samarbetsutskott samt Norrlands skogsvårdsförbund ha avstyrkt, att Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet skulle förstärkas. I de yttranden, som avgivits av Stockholms läns och stads samt Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, statens växtskyddsanstalt, statens centrala frökontrollanstalt, lantbruksakademien, styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen, Sveriges lantbruksförbund och Riksförbundet landsbygdens folk, har hemställts, att frågan huruvida föreningens verksamhet alltjämt kunde och borde bedrivas under föreningens ledning eller borde inordnas under den statliga försöksverksamheten måtte underkastas ny förutsättningslös utredning. Statskontoret, riksräkenskapsverket, skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelsen i Västmanlands län ha — under hänvisning till att Kungl. Maj:t den 14 september 1944 anbefallt

styrelsen för lantbrukshögskolan att inkomma med de förslag till åtgärder rörande forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område m. m., som styrelsen kunde finna påkallade i anledning av riksdagens skrivelse nr 455/1944 — hemställt att de sakkunnigas förslag icke måtte för närvarande genomföras. Även statens livsmedelskommission har ifrågasatt, om icke spörsmålen rörande betes-, vall- och mosskulturförsökens organisation borde avgöras i sammanhang med problemet om organisationen av jordbruksförsöksverksamheten överhuvud taget. Av yttrandena må här i övrigt återgivas följande.

Norrlandskommittén har i sitt yttrande anfört följande allmänna synpunkter på frågan om samordnandet av Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet med den statliga försöks- och forskningsverksamheten.

Forsknings- och försöksverksamheten på vall- och myrodlingens områden har vid Svenska vall- och mosskulturföreningen varit företrädd genom två särskilda avdelningar, vilka tillskapades vid den sammanslagning av Svenska betes- och vallföreningen samt Svenska mosskulturföreningen, som skedde år 1939. Dessa båda sistnämnda föreningar utgjorde centrala organ för sina respektive verksamhetsområden, betes- och vallföreningen främst för beteskulturen och mosskulturföreningen för myrodlingen. De hade därvid till sitt förfogande särskilda institutioner med tillhörande laboratorier, försöksgårdar, försöksfält m. m. Samtidigt funnos emellertid andra organ, som mer eller mindre sysslade med liknande försöksuppgifter som föreningarnas, t. ex. centralanstalten för försöksväsendet på jordbrukets område och kemisk-växtbiologiska anstalten. Vid nämnda sammanslagning av betes och vall- samt mosskulturföreningarna övergingo den sistnämnda föreningens såväl som kemisk-växtbiologiska anstaltens försöksgårdar till nuvarande lantbrukshögskolans jordbruksförsöksanstalt, och samtidigt upphörde viss av betes- och vallföreningen ledd försöksverksamhet. Vid nämnda försöksanstalt företrädde numera försöksverksamheten rörande organogena jordar och vallar av särskild statsagronom. Utvecklingen inom den grundläggande forsknings- och försöksverksamheten har alltså på vall- och myrjordens område gått mot ett delvis överförande av densamma på den rent statliga försöksverksamheten.

Svenska vall- och mosskulturföreningens arbetsuppgifter avseende upplysningsverksamheten å vall- och myrkulturens område utgöra en fortsättning av primärföreningarnas motsvarande verksamhet. Vid sammanslagningen av dessa föreningar kom upplysningsverksamheten i anslutning till de direktiv som lämnades att mera träda i förgrunden bland den nya föreningens arbetsuppgifter. Liksom vid primärföreningarna företrädes upplysningsarbetet i den nuvarande föreningen av i första hand särskilda konsulenter, vilka äro knutna till endera av vall- och mossavdelningarna. En motsvarande konsulenttjänst finnes för närvarande icke vid den rent statliga försöksverksamheten, varken för vall- och myrkultur eller för dess övriga arbetsområden. Upplysningsarbetet bedrivs närmast genom publikationer av olika slag samt genom viss rådgivning av tjänstemännen. Utredningens förslag innebär ett bibehållande av den nämnda konsulentverksamheten för Norrland och en placering av denna verksamhet i anslutning till ledningen för den jordbruksekonomiska försöksverksamheten i Norrland.

Norrlandskommittén anser sig ur sina synpunkter i första hand böra bedöma den innebörd ett förstattligande av Svenska vall- och mosskulturföreningen skulle få med avseende å upplysningsverksamheten. Kommittén hyser närmast den uppfattningen, att, evad upplysningsverksamheten avser att nå

jordbrukets utövare, denna främst bör anförtros lokala organ och då i första hand hushållningssällskapen. Kommittén har också under övervägande att framlägga förslag om utvidgade möjligheter för hushållningssällskapen i Norrland att omhänderhava denna verksamhet såväl som för densamma erforderlig lokal försöksverksamhet. Kommittén tillmäter härvid den av föreningen bedrivna och till upplysningsverksamheten intimt knutna försöksverksamheten, i första hand de s. k. demonstrationsförsöken, en stor betydelse och anser att denna även i fortsättningen bör givas en förhållandevis stor omfattning ehuru i hushållningssällskapens regi. Med den inställning kommittén sålunda intager finner kommittén ett bibehållande av Svenska vall- och mosskulturföreningen ej behövt till nu berörda uppgift.

Föreningen har emellertid att i sin upplysningsverksamhet även stå befattningshavarna vid sällskapen m. fl. till tjänst genom kurser eller genom rådgivande medverkan i dessas upplysningsverksamhet. Vall- och myrödlingen innefattar därvidlag två arbetsområden, som dels med hänsyn till omfattningen och dels med hänsyn till problemställningarna kräva så omfattande specialkunskaper, som befattningshavarna i allmänhet icke kunna förvärva utan flerårig sysselsättning på respektive områden. Kommittén finner därför anledning ansluta sig till utredningens förslag om specialkonsulenter för vall- och myrkultur i Norrland. Det synes kommittén angeläget att en nära kontakt upprätthålles mellan upplysningsverksamheten och försöksverksamheten. Därest denna senare verksamhet helt förstatligas böra de båda specialkonsulenterna i vall- och myrkultur för Norrland anknytas till den statliga försöksverksamheten. Det synes ej finnas skäl antaga, att ifrågasvarande konsulenter skulle bli lidande av att föreningens verksamhet förstatligas.

Föreningens försöksverksamhet har dels utgjorts av de redan omnämnda försök, som direkt anlagts för upplysningsverksamheten, och dels av mera grundläggande och utredande försök och forskning. Redan har framhållits, att den sistnämnda verksamheten å vall- och myrskulturens område delvis övertagits av den statliga verksamheten, lantbrukshögskolan, bland annat genom att på denna överförts de för försök och forskning så nödvändiga instrument, som försöksgårdarna utgöra. Utgående från den utveckling som redan skett med avseende å den grundläggande forsknings- och försöksverksamheten på vall- och myrskulturens område finner kommittén anledning tillstyrka ett förstatligande av nu åsyftad del av föreningens verksamhet. Denna verksamhet har till huvudsaklig del bedrivits med statsanslag, och under beaktande härav och vad i övrigt anförts synes anledning förefinnas antaga att ett förstatligande innebär det bästa utnyttjande av de anslag, som staten lämnar verksamheten i fråga. Kommittén vill betona betydelsen och behovet av fortsatt forsknings- och försöksverksamhet i fråga om vall- och myrkultur, detta icke minst för norrländska förhållanden, och vill därför framhålla vikten av att densamma erhåller en sådan organisation i den centrala jordbruksförsöksverksamheten att den är i stånd fullfölja föreningens arbetsuppgifter.

Av vad kommittén här anför framgår, att kommittén funnit sig ha skäl att tillstyrka ett förstatligande av berörda delar av svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har i detta hänseende uttalat följande.

Enligt styrelsens mening har problemet av de sakkunniga lösts på ett i det hela tillfredsställande sätt. Styrelsen kan icke finna annat än att det för den speciella försöksverksamhet, som bedrivits av Svenska vall- och mosskulturföreningen, måste vara en styrka att samordnas med den av lantbruks-

högskolan bedrivna försöksverksamheten. Det måste hälsas med tillfredsställelse, att det gamla önskemålet om jordbruksförsöksanstaltens överflyttande till Ultuna i samband därmed realiseras. Såväl forsknings- och försöksverksamheten som även den högre undervisningen på jordbruksområdet måste obestriddligen vinna därpå och denna vinst måste i form av ökad sakkunskap på de speciella områden varom här är fråga komma hela vår jordbruksnäring till godo. Tillgången till de resurser ett välutrustat och vetenskapligt högtstående laboratorium har att bjuda synes likaledes för moss- och vallkulturforskningen vara av stort värde och ett gott stöd för denna viktiga försöksverksamhet. Slutligen måste det vara till obestriddlig fördel för försöksverksamheten på betesskulturens område att husdjursförsöksanstalten inkopplas i arbetet så att till de av föreningen hittills huvudsakligen bedrivna växtodlings- och gödslingsförsöken komma även djurförsök utförda i anslutning till dessa.

Statens livsmedelskommission har anfört.

Den verksamhet, som Svenska vall- och mosskulturföreningen och dess föregångare bedrivit för uppnående i vårt land av en rationell betes-, vall- och mosskultur, har varit av mycket stor betydelse för jordbrukets utveckling under de senaste decennierna och har i hög grad bidragit till den allmänna standardhöjning av det svenska jordbruket, som under nämnda tid förekommit. Emellertid återstå att lösa åtskilliga viktiga uppgifter på förvarande område och det måste förutsättas, att lösningen av dessa uppgifter kommer att spela en väsentlig roll för jordbrukets fortsatta rationalisering. På grund härav är det av största vikt, att man vid en eventuell omorganisation av föreningens verksamhet tillser, att denna icke minskas i effektivitet. Det är i stället ett starkt önskemål att i den mån så är möjligt höja effektiviteten.

Huruvida de sakkunnigas förslag att inordna föreningens nuvarande verksamhet inom ramen för den statliga försöksverksamheten på jordbrukets område är att anse som ett framsteg ur effektivitetssynpunkt är vanskligt att bedöma, i all synnerhet som organisationen av sistnämnda försöksverksamhet numera enligt beslut av Kungl. Maj:t befinner sig i stöpsleven. Kommissionen kan emellertid icke bestrida, att de skäl, som av de sakkunniga anförts till stöd för en samordning av den försöksverksamhet på växtodlingens område, som för närvarande bedrivs av föreningen, med jordbruksförsöksverksamhetens övriga grenar i och för sig måste anses bärande och kommissionen vill med hänsyn härtill icke avstyrka de sakkunnigas förslag i vad det avser att åstadkomma en dylik samordning. Härvid förutsättes emellertid, att genom samordningen möjligheterna till fortsatt fruktbringande arbete på betes-, vall- och mosskulturens område icke minskas utan i stället om möjligt vidgas.

Ehuru kommissionen således i princip icke avstyrker, att Svenska vall- och mosskulturföreningens nuvarande verksamhet samordnas med den statliga försöksverksamheten, vill kommissionen å andra sidan ifrågasätta, huruvida det kan vara lämpligt, att spørsmålet om betes-, vall- och mosskulturförsökens organisation behandlas fristående från det väsentlig större problemet om organisationen av jordbruksförsöksverksamheten överhuvudtaget. Det förefaller ur flera synpunkter mest fördelaktigt, att dessa frågor vilka äro starkt beroende av varandra avgöras i ett sammanhang.

Skogsstyrelsen har i sitt yttrande anfört i huvudsak följande.

Betesfrågans rationella ordnande är av utomordentlig vikt ej blott för landets jordbruk utan även i hög grad för skogsbruket. Någon längre utlägg-

ning härav torde icke erfordras. Här må blott anföras, att bland skogssakkunniga anses, att skogsbetet kan såväl avsevärt försvåra och fördröja uppkomsten av plantskog som ock förorsaka att den senare blir luckig och kvalitativt dålig. Det är också en gängse uppfattning bland skogsmän, att i många fall en avlysning av skogsbetet och beredande av särskilda betesmöjligheter åt hemdjuren är en grundförutsättning för bedrivande av mer intensiv skogsvård. Frågan om de olika betesformerna, deras betingelser, resultat och dylikt kan dock ännu icke sägas vara tillfredsställande klarlagd. Att en på vetenskaplig forskning baserad, i tillräckligt stor skala bedriven försöksverksamhet i syfte att klarlägga betesproblemen därför är behöflig är ställt utom varje tvivel.

I detta avseende har Svenska vall- och mosskulturföreningen och dess föregångare gjort en betydelsefull insats. Föreningen har även i icke ringa utsträckning på ett fruktbärande sätt samarbetat med landets skogsvårdande myndigheter och sammanslutningar till fromma för skogsbetets inskränkning.

Vid ställningstagande till frågan om lämpligaste organisationsformen för en verksamhet av angivet slag torde man böra uppmärksamma även andra förhållanden än att de av föreningen uppnådda resultaten hitintills varit mycket aktningsvärda och till gagn för jord- och skogsbruk. Förutsättningarna för denna verksamhet äro nu helt andra än tidigare. Sålunda bedrivs betespropaganda, som från början var den kanske främsta uppgiften för föreningen, även på många andra håll. Sistnämnda verksamhetsbehov torde sålunda numera i betydande utsträckning tillgodoses genom andra organisationer. Den forsknings- och försöksverksamhet, som under senare år alltmer blivit föreningens främsta uppgift, möter till stora delar samma problem, som uppstålla sig för lantbrukshögskolans försöksinstitutioner. Att vetenskapligt arbete med väsentligen samma mål och förutsättningar bedrivs på skilda håll kan medföra dubbelarbete samt bristande hushållning med tillgängliga medel och forskarekrafter. Det förefaller därför skogsstyrelsen, som om flera skäl tala för det i betänkandet framlagda förslaget om förstatligande av den nu ifrågavarande verksamheten, detta så mycket mer som föreningens inkomster under de senaste åren till den helt övervägande delen utgjorts av statsmedel.

För närvarande pågår emellertid inom styrelsen för lantbrukshögskolan en av Kungl. Maj:t anbefalld utredning rörande organisationen av forsknings- och försöksverksamheten på jordbruksområdet. Skogsstyrelsen ställer sig därför tveksam till lämpligheten av att, innan sagda utredning slutförts, genomföra de i betänkandet framlagda förslagen.

Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har uttalat, att den av Svenska vall- och mosskulturföreningen och dess föregångare bedrivna verksamheten enligt utskottets mening efter hand ändrat karaktär. Upplysnings- och propagandaverksamheten på de olika platserna hade till stor del övertagits av hushållningssällskapen genom de hos dem anställda konsulenterna och vandringsrättarna. Föreningens verksamhet syntes därför i huvudsak ha kommit att omfatta forsknings- och försöksverksamhet samt förmedling av de därvid vunna resultaten till hushållningssällskapens konsulenter. Under sådana förhållanden ansåge förvaltningsutskottet i likhet med de sakkunniga lämpligt att forsknings- och försöksverksamheten på vall- och mosskulturens område samordnades med forsknings- och försöksverksamheten i övrigt på jordbrukets och husdjursskötselns område.

Liknande synpunkter ha anförts av *Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*.

Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anfört.

Förvaltningsutskottet vill för sin del i fråga om föreningens fortbestånd eller förstatligande framhålla, att de fria former under vilka en enskild förening kan arbeta måste anses vara av så stort värde, att på grund därav föreningsformen bör vara att föredraga framför en rent statlig verksamhet. Vad Svenska vall- och mosskulturföreningen beträffar, kan emellertid icke förbises att densamma under årens lopp i betydelsefulla avseenden förlorat sin fria ställning. Föreningens egna inkomster ha med åren krympt ihop, under det att statens anslag successivt ökat så att dessa nu torde få sägas vara helt avgörande för verksamhetens fortsatta bedrivande. De av Kungl. Maj:t utsedda ledamöterna i föreningens styrelse utgöra också numera majoritet inom densamma och föreningens verksamhet står även i andra avseenden under statlig kontroll. Härtill kommer att staten numera svarar för forsknings- och försöksverksamheten på övriga områden inom växtodlingen. Under sådana förhållanden vill förvaltningsutskottet icke motsätta sig att föreningens hittillsvarande arbetsuppgifter överföras till andra därför lämpliga organ.

I sitt yttrande har *Norrbottnens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* uttalat följande.

Svenska vall- och mosskulturföreningen och framför allt de ursprungliga föreningarna ha haft avgörande betydelse för utvecklingen på ifrågavarande områden. Enär de tillkommo under en tid, då den statliga försöks- och forskningsverksamheten på jordbruksområdet icke blivit utbyggd i sådan omfattning, att den kunde ägna alla specialspörsmål inom jordbruksnäringen erforderlig uppmärksamhet, blev dessa organisationers verksamhet av utomordentligt värde för klarläggandet av de spörsmål, som under de senaste decennierna kommit att spela en avgörande roll för landets jordbruk och husdjurskötsel.

Sedan numera den statliga försöks- och forskningsverksamheten på jordbruksområdet erhållit en fast organisation med lantbrukshögskolan som medelpunkt, synes läget ha så förändrats, att det starkt kan ifrågasättas, om det för framtiden är rationellt, att staten vid sidan av den verksamhet på ifrågavarande område, som bedrives av de till lantbrukshögskolan knutna jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna, understöder andra organisationer i deras verksamhet på i stort sett samma områden. Det har under senare tid i den offentliga diskussionen om forsknings- och försöksverksamheten på jordbrukets område med styrka framhållits värdet av en samordning på hithörande område. Den nu föreslagna organisationen av verksamheten på vall- och mosskulturens område synes utgöra ett steg i sådan riktning.

I stort sett samma synpunkter ha upptagits i det yttrande, som avgivits av *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*.

Lantbruksstyrelsen har anfört.

Svenska vall- och mosskulturföreningens nuvarande verksamhet berör enligt lantbruksstyrelsens mening ett område av allra största betydelse för ett efter naturförhållandena anpassat jordbruk i vårt land, ett område som ännu är i jämförelsevis ringa grad utforskat och som icke minst under det pågående världskriget visat sig äga verkligt viktiga kraftfoderreserver. I landets framtida agrara utveckling torde också den gren av lantushållningen med

vilken föreningen sysslar komma att spela en måhända ännu mera betydelsefull roll än hittills.

Lantbruksstyrelsen anser visserligen, att åtskilliga av dessa problem, i den mån de avse rent laboratoriemässiga forskningsuppgifter och fältförsök, med framgång skulle kunna lösas av och inordnas i den statliga försöksverksamheten, men då föreningens verksamhet omfattar ett helt problemkomplex av lantbruksekonomiska och lantbrukstekniska frågor, synes det lantbruksstyrelsen som om varken jordbruks- eller husdjursförsöksanstalten, vilka anstalter närmast äga till uppgift att lösa rena försöksfrågor, skulle på ett för det praktiska jordbruket lika tillfredsställande sätt som föreningen kunna lösa det stora flertalet av framför allt de viktiga tekniskt-ekonomiska problem, varmed föreningen sysslar och som äro i högsta grad beroende av den expertis, som förefinnes hos föreningens konsulenter. Det är knappast heller möjligt antaga, att den upplysnings- och rådgivningsverksamhet, som nu bedrivs av föreningen, skulle för närvarande kunna helt fyllas av hushållningssällskapen. Sistnämnda del av föreningens samordnande verksamhet utgör för övrigt enligt lantbruksstyrelsens mening otvivelaktigt en viktig förebild för landets statliga försöksverksamhet, som till skillnad från motsvarande anstalter i vissa andra länder sakna till sådan verksamhet knutna konsulenter, vilka emellertid utgöra ett naturligt och viktigt led mellan praktik och forskning och som i vall- och mosskulturföreningens verksamhet visat sig fylla en viktig uppgift i förhållande såväl till enskilda jordbrukare som till hushållningssällskapen.

Med utgångspunkt från det nu anförda anser lantbruksstyrelsen, att det skulle ha varit av stort värde, om de sakkunniga jämväl utrett frågan om verksamhetens rationalisering inom föreningen, avseende även frågan om ett organiserat samarbete mellan föreningen och närstående statliga organ. Detta synes lantbruksstyrelsen ha varit så mycket naturligare som å ena sidan föreningsformen icke utesluter statskontroll och å den andra föreningens svårigheter närmast torde bero på föreningens bristande möjligheter att tillgodose sina befattningshavares skäligen löneanspråk.

Enligt lantbruksstyrelsens mening hade också såsom en annan alternativ lösning bort undersökas lämpligheten av en särskild statlig institution såsom samordnande organ för den av föreningen bedrivna försöks- och forskningsverksamheten med en här till ansluten statsunderstödd förening för bedrivande av på denna verksamhet grundad upplysningsverksamhet och teknisk rådgivning och med en till Norrland förlagd filial med studiegårdsverksamheten som kärna. Enligt sistnämnda alternativ skulle konsulenterna kvarstå i föreningens tjänst och föreningen bibehålla och förkovra sitt bibliotek och alltjämt utgiva sin tidskrift.

Utan en närmare utredning rörande olika alternativ för en rationalisering av föreningens verksamhet anser lantbruksstyrelsen, att det möter stora svårigheter att nu intaga någon bestämd ståndpunkt till hela frågan. I avsaknad av närmare kännedom, huruvida och under vilka förutsättningar föreningen själv önskar fortsätta sin verksamhet, finner lantbruksstyrelsen sig dock i princip böra godtaga förslaget om verksamhetens förstatligande.

De viktigaste fördelar som härigenom skulle vinnas äro dels att full samordning av denna speciella forskningsverksamhet med övrig forskningsverksamhet på jordbruksområdet uppnås och dels att nu förhandenvarande risker för onödigt dubbelarbete inom föreningen och den statliga forskningsverksamheten elimineras.

Styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen har i nu ifrågavarande hänseende anfört bland annat följande.

I det framlagda betänkandet vitsorda och understryka de sakkunniga värdet av Svenska mosskulturföreningens, Svenska beles- och vallföreningens samt den nuvarande Svenska vall- och mosskulturföreningens insatser, vilka enligt de sakkunnigas mening i hög grad medverkat till att öppna nya vägar för en ekonomisk jordbruksdrift och sålunda höja bärkraften hos jordbruksnäringen som sådan.

Mot bakgrunden av detta uttalande måste det beklagas, att de sakkunniga icke ansett påkallat att vidare befatta sig med ifrågasatta alternativa lösningar utan stannat vid att till närmare behandling och utformning upptaga ett förslag som går ut på ett förstatligande av föreningens med statsunderstöd bedrivna verksamhet genom densammas överflyttande på lantbrukshögskolan. Enligt styrelsens mening hade det dock ålegat de sakkunniga att undersöka jämväl möjligheten att bibehålla föreningen såsom sådan med erforderligt statsunderstöd eller att vid ett förstatligande av dess verksamhet bibehålla denna verksamhet som en enhet.

Föreningen har sökt kombinera sin försöks- och forskningsverksamhet med upplysning, rådgivning och propaganda. De resultat som föreningen härigenom erhållit ha jämte inhämtade praktiska rön och erfarenheter dels genom livlig kursverksamhet och publikationer spritts till hushållningssällskapens tjänstemän för att genom dem befordras vidare till de enskilda jordbrukarna och dels direkt ställts till förfogande för enskilda jordbrukare som behövt anlita en sådan särskild expertis, vilken icke funnits att tillgå annat än inom föreningen. I många fall har också föreningen konsulterats vid offentliga utredningar, t. ex. vid betesregleringar, vattenavledningsföretag och laga förordningar. Den speciella egenskapen hos föreningens konsulterande och upplysande verksamhet, att denna kunnat grundas på eget försöksarbete, har upprepade gånger av riksdagen förklarats utgöra en lämplig kombination.

Med hänsyn till betydelsen av en fullständig sammanhållning av verksamhetens olika grenar finner styrelsen det egendomligt, att den arbetsform, som hos föreningen framvuxit, utan vidare förkastas av de sakkunniga. Möjligen ha de sakkunniga påverkats av tanken att genom sitt förslag finna en önskvärd lösning till ett par andra i och för sig viktiga frågor, nämligen överflyttandet till Ultuna av jordbruksförsöksanstalten och anskaffandet av laboratorielokaler till husdjursförsöksanstalten. Dessa frågor, huru viktiga de än må vara, torde dock icke få skymma bort själva huvudspörsmålet för föreliggande utredning, nämligen lämpligaste organisationsformen för den av föreningen bedrivna, för svenskt jordbruk och svensk husdjurskötsel så betydelsefulla verksamheten.

Då styrelsen nu vill taga ställning till de sakkunnigas förslag vill styrelsen först och främst framhålla det betänkliga i den uppdelning av verksamheten, som föreslås. Vidare vill styrelsen framhålla, att någon utredning rörande jordbruksförsöksanstaltens möjlighet och lämplighet att i sig inkorporera en verksamhet av den art och den omfattning det här är fråga om överhuvudtaget icke förebragts. Icke blott den egentliga upplysningsverksamheten skulle, därest förslaget genomfördes, komma att äventyras, utan även hela den rådgivande verksamhet som föreningen bedriver i landets södra och mellersta delar skulle därigenom bringas att upphöra, då jordbruksförsöksanstalten i sin nuvarande organisationsform icke innefattar någon konsulterande verksamhet.

Härvid får ej heller förbises att jordbruksförsöksanstalten för närvarande har och, allteftersom försöksgardarna utvecklas och bliwa flera, ännu mera får en så vidsträckt omfattning, att det synes nära nog uteslutet att en förståndare kan äga tillräcklig kompetens att leda och företräda såväl denna verksamhet som den som för närvarande vilar på vall- och mosskulturför-

eningen. Förrän en ingående utredning förebragts anser sig styrelsen därför icke kunna förorda att föreningens verksamhet ens i sammanhållet skick underordnas någon anstalt som icke har här avsedda ekonomiskt betydelsefulla odlingsproblem till huvuduppgift.

Enligt styrelsens åsikt skulle ett bibehållande av föreningen i dess nuvarande organisationsform men med tillräckliga ekonomiska resurser utgöra den lyckligaste lösningen av den förelagda frågan. Styrelsen vill likväl icke motsätta sig ett förstatligande av föreningens verksamhet, under förutsättning att densamma bevaras som en sammanhållen enhet i en självständig institution inom lantbrukshögskolans ram vid sidan av de nuvarande jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna. Styrelsen avstyrker således de sakkunnigas förslag.

Styrelsen finner sig därmed nödsakad hemställa, att frågan måtte underkastas förnyad eller kompletterande förutsättningslös utredning, vid vilken föreningsalternativet genomarbetas lika väl som alternativet om ett förstatligande med verksamheten bibehållen såsom en enhet. Styrelsen gör denna hemställan, trots att styrelsen mer än någon annan känner i vilket nödläge föreningen kommit genom att anslagen år efter år hållits nere i avbidan på än den ena än den andra utredningen. Med hänsyn såväl härtill som till nödvändigheten, att tjänstemännen nu beredas skälig lön och efter 14 år av utredningar och därav föranledda organisationsförändringar äntligen befrias från de allvarliga störningar i arbetet, som detta tillstånd givetvis medfört, är det styrelsen angeläget framhålla önskvärdheten av att den föreslagna omprövningen snarast möjligt vidtages och fullföljes.

Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anfört.

Ur hushållningssällskapens synpunkt är det angeläget, att den framtida organisationen för upplysnings- och propagandaverksamhet blir så utformad, att jordbrukarna på ett tillförlitligt och effektivt sätt kunna få del av nya rön och synpunkter på de växtodlingsspörsmål, varom här är fråga. Då nu de sakkunniga kommit fram till, att försöks- och forskningsverksamheten på hithörande områden bör överflyttas på statlig organisation, har upplysningsverksamheten enligt utskottets förmenande icke blivit tillräckligt beaktad. Väl anföres av de sakkunniga att hushållningssällskapen samt vissa andra institutioner och organisationer skulle kunna övertaga denna upplysnings- och propagandaverksamhet. Det bör då från början betonas, att skulle något sådant bli möjligt, måste tillräckliga medel ställas till förfogande för avlöande av den arbetskraft som erfordras. Hushållningssällskapen kunna i de flesta fall säkerligen icke påtaga sig denna maktpåliggande uppgift inom ramen av den personaluppsättning, som är tilltänkt i framlagt förslag om hushållningssällskapens omorganisation. Men även om tillräckliga medel för dylik mera lokalt betonad upplysnings- och propagandaverksamhet ställes till förfogande kan ifrågasättas, om icke alltså ett centralt organ i föreningsform kan anses erforderligt för upplysning och propaganda, särskilt i fråga om betesvallarnas rationella anläggning, skötsel och utnyttjande. Väl har inom utredningen i viss mån beaktats dessa synpunkter, då man tänkt sig speciella befattningshavare inom den statliga försöksorganisationen för dessa frågor. Återstår emellertid den mycket svårbedömbara frågan, om uppslag till och synpunkter från praktiken komma att bli tillräckligt beaktade och överhuvudtaget framförda, därest en statlig institution handbar hela verksamheten. Det kan vidare ifrågasättas, om icke ett stort intresse från jordbrukets och närliggande industriers och affärsföretags sida för hithörande frågor behandling skulle komma att lamslås genom ett nedläggande av vall- och mosskulturföreningen. De sakkunniga göra visserligen gällande att utveck-

lingen på hithörande områden kommit därhän, att en dylik upplysnings- och propagandacentral icke längre skulle vara erforderlig. Gentemot detta torde emellertid kunna anföras, att andra sakkunniga på hithörande områden ha en helt annan uppfattning. Man förmenar att det här gäller stora ekonomiska värden, som ännu icke blivit tillbörligt beaktade. Utskottet vill för sin del ansluta sig till den uppfattningen, att på detta område återstår mycket i fråga om upplysning, jämväl i en mera skärpt form såsom propaganda. Överhuvudtaget torde utfodringsfrågorna hittills icke ha blivit tillräckligt uppmärksammade, trots att desamma kunna anses intaga en framskjuten plats, när det gäller det svenska jordbrukets framtidsmöjligheter.

Vad gäller den av vall- och mosskulturföreningen bedrivna försöks- och forskningsverksamheten torde skäl tala för en sammanslagning med övrig av staten bedriven försöks- och forskningsverksamhet. Det synes därför utskottet naturligt, att föreningens verksamhet i fortsättningen finge bli den, som ursprungligen torde ha betraktats såsom den främsta arbetsuppgiften, en konsulterande verksamhet i vidaste mening. De forsknings- och försöksuppgifter som anförtratts föreningen liksom dess moderorganisationer synas i vissa avseenden fått en alltför stor omfattning för att kunna anses falla inom ramen för ett föreningsmässigt drivet arbete på detta område. Detta förefaller särskilt vara fallet med den speciella norrlandsverksamheten och till densamma knutna studiegårdar. Utskottet saknar givetvis anledning att närmare ingå på dessa spörsmål, men det synes uppenbart, att denna verksamhetsgren är att betrakta som en jordbruksekonomisk forskningsuppgift, som icke bör bedrivas isolerat utan i intim kontakt med de institutioner, som syssla med jordbruksekonomiska frågor.

Trots det att hithörande organisationsfrågor varit föremål för utredning i olika sammanhang, saknas i det föreliggande betänkandet detaljerade alternativa lösningar, varför utskottet nödgas ifrågasätta en överarbetning av det föreliggande förslaget. Denna skulle gå ut på, att den nuvarande organisationsformen alltjämt finge bestå och att föreningen skulle handhava på hithörande och närliggande områden erforderlig upplysnings- och propaganda-verksamhet genom väl utbildade och avlönade specialkonsulenter. Dessa skulle utöver sitt utåtriktade arbete vara skyldiga att noga följa forsknings- och försöksverksamheten å den närbelägna lantbrukshögskolan och därtill knutna försöksanstalter samt rapportera iakttagelser och önskemål, som framkommit vid fältarbetet.

Riksförbundet landsbygdens folk har yttrat i huvudsak följande.

Det torde vara omöjligt för dem, som ej i detalj haft tillfälle att följa lantbrukshögskolans och Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet att med säkerhet avgöra i vilken grad det svenska jordbruket kan vara betjänt av att föreningens verksamhet överföres till högskolan. Vad man vet är att föreningen gjort en utomordentlig insats till fromma för jordbruket samt att föreningen inom sin tjänstemannakår har tjänstemän, som utan tvekan äro våra främsta experter på sina specialområden.

Man måste då fråga, om jordbruket är betjänt av en ytterligare koncentration av forskningsverksamheten eller ej. Erfarenheten visar att de värden för jordbruket, som kunna vinnas med en rätt ledd forsknings- och propagandaverksamhet, äro av sådan storleksgrad, att de helt överskugga frågan om något större eller mindre kostnader vid forskningens bedrivande. Det förefaller emellertid som om den här avsedda koncentrationsfrågan gjorts aktuell genom ett av besparingsberedningen framlagt förslag av den 20 november 1941.

Med hänsyn till det anförda måste man bli rätt betänksam, när man

finner att det nu framlagda förslaget icke innebär någon som helst besparing för statskassan. Tvärtom förefaller det som om de sakkunniga för att kunna hålla sig inom samma kostnadsram som föreningen fått lov att erbjuda en del av de mest betrodda tjänstemännen en väsentligt försämrad tjänsteställning. Det förefaller även som om de sakkunniga varit mycket angelägna om att högskolan skall få tillgång till föreningens byggnader vid Ultuna. Tillgången till dessa byggnader tycks emellertid icke medföra att högskolans byggnadsbehov blir fyllt, utan föreslår de sakkunniga ytterligare nybyggnader. Av intresse torde vara med en undersökning av huruvida icke högskolans direkta byggnadsbehov kan inom ungefär samma kostnadsram täckas utan tillgång till föreningens byggnader.

Inför nu anförda erinringar måste man fråga sig vilka påtagliga fördelar jordbruket kommer i åtnjutande av genom sammanslagningen. Förbundet har i betänkandet icke kunnat finna några sådana. Det kan icke betraktas som någon fördel att de praktiska jordbrukarna bliva berövade den nuvarande möjligheten till direkt kontakt med föreningens experter och uteslutande hänvisade till hushållningssällskapens tjänstemän, när man icke kan beräkna att dessa senare kunna i större grad än hittills erhålla informationer av experterna.

Av de institutioner och sammanslutningar, som avstyrkt, att Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet skulle samordnas med den statliga jordbruksförsöksverksamheten, har framhållits, att föreningsformen erbjudit möjlighet till ett mera fritt arbetssätt och visat sig vara till gagn för ifrågavarande verksamhet samt att det framlagda förslaget icke syntes innebära någon besparing för statsverket. *Sveriges utsädesförening* har härom vidare anfört.

Vad beträffar den rena försöks- och forskningsverksamheten på vall- och mossodlingens områden står det fullt klart för utsädesföreningen, att vissa skäl kunna anföras, vilka tala för ett inlemmande av denna verksamhet i den övriga statliga jordbruksförsöksverksamheten. Även om utsädesföreningen sålunda inser, att det under vissa förutsättningar kan vara motiverat, att Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet förstatligas, kan den däremot icke ansluta sig till sakkunnigemajoritetens uppfattning, att försöks- och forskningsverksamheten skulle vara den enda verksamhetsgren inom Svenska vall- och mosskulturföreningen, som för framtiden bör i full omfattning bibehållas, medan upplysnings- och propagandaarbetet i nuvarande läge vore av mindre betydelse. Tvärtom anser utsädesföreningen, att den i flera hänseenden mycket värdefulla upplysnings- och propagandaverksamhet, som Svenska vall- och mosskulturföreningen genom sina konsulenter och specialister bedrivit bland landets jordbrukare, även i framtiden bör ha en viktig uppgift att fylla. Att överflytta denna upplysningsverksamhet bland jordbrukarna på hushållningssällskapen skulle enligt utsädesföreningens mening vara en mindre lämplig åtgärd, då sällskapens jordbrukskonsulenter och vandringsrättare dels endast i undantagsfall torde besitta samma grundliga erfarenhet i berörda frågor som Svenska vall- och mosskulturföreningens konsulenter, dels redan nu äro så överhopade med göromål av olika slag, att de svårligen kunna påläggas även dessa nya uppgifter.

Då en av orsakerna till den verkställda utredningen varit ett förslag av 1941 års besparingsberedning, torde avsikten från början ha varit, att en eventuell rationalisering och omorganisation av föreningens verksamhet skulle medföra minskade kostnader för statsverket. Den slutliga kostnadskalkylen slutar emellertid på 270 000 kronor alltså på ungefär samma belopp, som

föreningen för närvarande åtnjuter i statsanslag. Någon besparing i fråga om det årliga anslaget av statsmedel innebär sålunda icke det framlagda förslaget. Däremot skulle, om sakkunnigemajoritetens förslag genomfördes, vissa byggnader bli disponibla för andra verksamhetsgrenar inom högskolan. Den besparing, som härigenom kan vinnas, gäller emellertid endast engångsanslag, vartill kommer, att den föreslagna byggnadsdispositionen knappast torde kunna genomföras utan att effektiviteten av verksamheten på vall- och mosskulturens område blir lidande därpå.

Under hänvisning till de nu framlagda synpunkterna vill utsädesföreningen som sin mening framhålla, att tillräckliga skäl för en omorganisation enligt de sakkunnigas förslag icke synas ha framkommit. Ej heller anser utsädesföreningen, att de fördelar, som förstатligandet skulle medföra, kunna uppväga nackdelarna med detsamma. Tvärtom förmenar utsädesföreningen, att en förening med tillräckliga ekonomiska resurser alltför är den organisationsform, inom vilken de intressen, för vilka Svenska vall- och mosskultur-föreningen arbetat, bäst kunna tillvaratagas.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har yttrat följande.

Styrelsen vill framhålla den stora betydelse Svenska mosskulturföreningen och Svenska betes- och vallföreningen ha haft var och en på sitt område och att viktiga arbetsuppgifter icke heller saknats för den genom sammanslagning av dessa båda föreningar år 1939 bildade Svenska vall- och mosskulturföreningen. Det mera fria arbetssätt, som föreningsformen möjliggör, anser styrelsen ha varit till stort gagn och i hög grad ha bidragit till att göra verksamheten fruktbringande. Tack vare den mera fria ställning föreningsformen erbjudit i förhållande till rent statlig organisation har verksamheten kunnat inriktas på lösandet av speciella problem på vall- och mossodlingens områden och verksamheten har kunnat bedrivas i god kontakt med det praktiska jordbruket.

Styrelsen är mycket tveksam rörande lämpligheten att inordna föreningens verksamhet under jordbruksförsöksanstalten, alldenstund denna i organisatoriskt hänseende redan torde vara mycket tungarbetande. Denna tveksamhet ökas ytterligare därav, att några besparingar, fränsett en viss besparing för byggnader, icke uppnås därigenom. Jordbruksförsöksanstalten å ena sidan samt föreningen å andra sidan synas även ha haft helt skilda arbetsuppgifter och något dubbelarbete torde ej ha förekommit.

Styrelsen anser sig således icke kunna tillstyrka de sakkunnigas förslag rörande Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet. Styrelsen är av den uppfattningen att föreningens arbetsuppgifter beträffande beteskultur samt vall- och mossodling bäst främjas, om den nuvarande organisationen bibehålles.

Sveriges skogsägareförbund och Skogsindustriernas samarbetsutskott ha uttalat, att den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten i flera hänseenden varit till betydande gagn jämväl för skogsbruket. Enligt organisationernas uppfattning borde föreningens verksamhet icke förstатligas därest ej full garanti kunde givas för att verksamheten kunde handhavas av de statliga organen med samma energi, uppslagsrikedom och anpassning efter näringslivets önskemål, som kunnat ske under föreningens friare arbetsformer. Organisationerna ha vidare anfört.

Organisationerna vilja på intet vis ifrågasätta kompetensen och arbetsdugligheten hos ifrågavarande statsorgan, men organisationerna sakna från andra verksamhetsområden icke erfarenhet av att det kan möta svårigheter att åvägabringa en fruktbärande samverkan mellan det praktiska näringslivet och en försöksverksamhet, bedriven i statlig regi samt under dennas stelar arbetsformer. Föreningsformen giver större möjlighet till rörlighet och anpassning i arbetet och har därför även många gånger visat sig vara mer praktiskt nyttig.

Från skogsbrukets intressen vilja organisationerna på det föreliggande problemet lägga följande synpunkter. Föreningen har på ett värdefullt sätt med sitt arbete betjänat viktiga skogliga intressen. I vad mån dessa kunna under nya och andra organisationsformer tillgodoses, är ovisst. Då den föreslagna omläggningen ur statsfinansiell synpunkt icke medför några större besparingar, är det mest önskvärt, att den nuvarande, beprövade organisationsformen bibehålles, d. v. s. att Svenska vall- och mosskulturföreningen får kvarstå och behålla sina nuvarande arbetsuppgifter.

Norrlands skogsvårdsförbund har förklarat sig ansluta sig till de av sistnämnda båda organisationer anförda synpunkterna.

Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har förklarat sig avstyrka förslaget, enär de sakkunniga icke beaktat Svenska vall- och mosskulturföreningens huvuduppgift, som vore att främja produktionen och utnyttjandet av landets billigaste fodermedel, och enär ett genomförande av förslaget skulle medföra en tillbakagång på detta betydelsefulla verksamhetsområde.

I fråga om organisationen av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen hittills bedrivna verksamheten har i ett flertal yttranden — i anslutning till föreståndaren Rappes särskilda yttrande och en av styrelsen för föreningen till remissmyndigheterna utsänd sammanfattning av styrelsens synpunkter på frågan — föreslagits, att ifrågavarande verksamhet måtte bevaras såsom en sammanhållen enhet i en självständig institution inom lantbrukshögskolan vid sidan av de nuvarande jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna.

Sveriges utsädesförening har beträffande denna fråga anført.

Om ett förstatligande av föreningens verksamhet anses böra ske, anser utsädesföreningen den lämpligaste formen vara, att föreningen får äga bestånd som en möjligast fristående anstalt inom lantbrukshögskolans ram. Härigenom skulle kontinuiteten i arbetet bevaras och den vid föreningen knutna expertisen kunna utnyttjas; genom lämpliga bestämmelser och stadganden skulle man därjämte kunna åvägabringa, att önskvärt samarbete med övriga försöksanstalter inom högskolan kunde komma till stånd. Värdet av ett dylikt samarbete, exempelvis med husdjursförsöksanstalten beträffande betesproblem, inses till fullo av utsädesföreningen.

I överensstämmelse med denna sin uppfattning anser utsädesföreningen det vara nödvändigt, att den till Svenska vall- och mosskulturföreningen knutna personalen inordnas i den ifrågasatta statliga anstalten. Sakkunnigemajoritetens förslag att överflytta vissa befattningshavare till andra, låt vara närliggande, arbetsuppgifter inom högskolans försöksverksamhet är sålunda enligt utsädesföreningens åsikt en mindre lycklig utväg, då den måste leda till att kapaciteten hos den med vall- och mosskulturförsök arbetande anstalten minskas och densamma berövas viss för lösandet av dess arbetsupp-

gifter synnerligen betydelsefull expertis. Av liknande skäl anser utsädesföreningen det ävenledes nödvändigt, att Svenska vall- och mosskulturföreningens kemist och kemiska laboratorium vid ett eventuellt förstatligande av föreningen få förbliva knutna till den anstalt, som övertager föreningens arbetsuppgifter. Det kemiska laboratoriet utgör ett värdefullt redskap och stöd åt såväl försöks- som upplysningsverksamheten, och då behovet av kemiska analyser i framtiden torde bliva mycket stort, synes det för att arbetena på området skola kunna bedrivas så ändamålsenligt och rationellt som möjligt vara nödvändigt, att den blivande organisationen liksom hittills disponerar ett eget laboratorium.

Styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen har uttalat i huvudsak följande.

Ehuru de sakkunnigas förslag förhållandevis väl tillgodoser den egentliga försöksverksamheten, anser styrelsen det likväl angeläget framhålla försöksarbetets utomordentliga betydelse för verksamhetens fortsatta bedrivande på såväl betes- och vall- som mosskulturområdet. En ökning av denna verksamhet skulle otvivelaktigt vara väl motiverad. Styrelsen finner det därför välbetänkt och högeligen önskvärt, att, såsom de sakkunniga föreslagit, förståndarna för verksamhetens båda avdelningar vardera förses med en förste assistent för den rena försöksverksamheten, men anser det vara nödvändigt att besättandet av dessa tjänster sker utan att upplysningsverksamheten berövas nödig personal, vilket de sakkunnigas förslag i realiteten innebär, då enligt detta till ifrågavarande befattningar såsom förste assistenter skulle överföras föreningens nuvarande främsta specialister inom upplysnings- och rådgivningsverksamheten. Dessa specialister böra icke vara förhindrade att handhava viss försöks- och undersökningsverksamhet, ehuru mera på det tekniska och ekonomiska området och i direkt anslutning till sin huvudverksamhet.

I fråga om upplysningsverksamheten inom såväl betes- och vallkulturen som mosskulturen vill styrelsen emellertid taga avstånd från den av sakkunnigemajoriteten uttalade uppfattningen att Norrland skulle vara i större behov av specialiserad upplysningsverksamhet på dessa områden än södra och mellersta Sverige. Jordbruksdriften i sistnämnda delar av landet är långt mera utvecklad och allsidig och problemen därmed också mera specialbetonade än vad fallet är i Norrland. Men konsulentverksamheten i södra och mellersta Sverige har icke blivit tillgodosedd i det förslag, de sakkunniga framlagt. Vad beträffar upplysningsverksamheten i allmänhet på jordbrukets skilda områden föreligger dock med säkerhet ett större behov i Norrland än i övriga Sverige.

En fortsättning av den expertverksamhet, som direkt utövas i samband med planläggning och översyn av anläggningar hos enskilda jordbrukare och företag, är, enligt styrelsens mening, en nödvändig förutsättning för den samlade verksamhetens effektivitet dels med hänsyn till expertisens vidmakthållande och förkovran hos den utövande tjänstemannen, dels på grund av den ökade stimulans och praktiska inriktning, som försöks- och undersökningsverksamheten härigenom kan få, och dels med hänsyn till nödvändigheten av att för särskilt krävande förhållningar såväl den enskilde som det allmänna skola ha möjlighet att konsultera särskilda fackmän.

Med hänvisning till det anförda vill styrelsen framhålla, att föreningens botaniska och kemiska expertis båda utgöra oskiljaktiga delar av den helhet, som föreningen representerar, och att vid ett eventuellt förstatligande ett avskiljande av endera från denna helhet skulle allvarligt rubba den balans i av-

vägningen av föreliggande arbetsuppgifter, som så småningom utkristalliseras inom föreningen, och försvåra för densamma att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sin uppgift. Varken kemisten eller botanisten ha nu eller tidigare varit hänfödda till assistents tjänsteställning. Båda ha under den tid föreningarna verkat genom sina insatser på ett grundläggande sätt bidragit till uppkomsten och utvecklingen av föreningens sakkunskap. Det skulle därför innebära en tillbakagång i utvecklingen, om sakkunnigemajoritetens förslag att avskilja kemisten och det kemiska laboratoriet från verksamheten samt att göra botanisttjänsten till en assistentbefattning vunne statsmakternas gillande.

Sveriges lantbruksförbund har yttrat.

De sakkunnigas förslag om en uppdelning av verksamheten på skilda organ förefaller måhända vid första påseendet vara en rationell lösning, då föreningens verksamhet innefattar grenar av olika karaktär och delvis berör olika forskningsområden. Häremot må emellertid starkt framhåvas, att dessa olika verksamhetsgrenar sammanhållas av det viktiga lantbruksekonomiska problemet att till lägsta kostnader frambringa det för husdjursproduktionen lämpligaste fodret. Mosskulturen är nämligen i stor omfattning även ett foderodlingsproblem. Frågeställningen synes därför böra vara, om detta problemkomplex i sig är av den karaktär och storleksordning, att ett speciellt institut för dessa frågor är motiverat. Det är även naturligt, att större avseende bör fästas vid hur jordbrukets behov av forsknings-, försöks- och upplysningsverksamhet på detta område bäst skall tillgodoses än vid möjligheterna att i första hand nedbringa kostnaderna för verksamheten och utnyttja den nuvarande organisationens byggnader och resurser för att tillgodose vissa andra laboratorie- och försöksbehov för husdjurs- och jordbruksförsöksanstalterna vid lantbrukshögskolan. Under hänvisning till det anförda får förbundet sålunda ifrågasätta lämpligheten av en splittring av de stora arbetsuppgifter, som böra åvila ett speciellt forsknings- och försöksinstitut på detta område. En uppdelning måste enligt förbundets mening medföra minskad effektivitet. Det gäller nämligen icke blott att isolerat lösa olika problem inom detta område utan att under beaktande av samtliga forsknings- och försöksresultat samt icke minst praktiska erfarenheter tillrättalägga problemet för praktiken under speciellt hänsynstagande till jordbruksekonomiska synpunkter.

Vad åter angår föreningens roll som upplysningsorgan kan förbundet icke dela de sakkunnigas uppfattning, att ett helt avskiljande av upplysningsverksamheten från den centrala forsknings- och försöksverksamheten på detta område skulle vara ändamålsenligt. Det väsentliga för all målforskning torde vara, att dess resultat på snabbaste och effektivaste sätt omsättas i praktiken. Även om hushållningssällskapen skulle omhändervä den direkta upplysningsverksamheten gentemot jordbrukarna, torde en till forsknings- och försöksorganisationen knuten upplysningsverksamhet vara nödvändig som förbindelse till bland annat hushållningssällskapen och lantbruksundervisningen. Man kan ej heller undgå den reflexionen, att det för en fruktbär växelverkan mellan jordbrukets praktiska utövare och forskningsverksamheten på detta såväl kvalitativt som kvantitativt viktiga område är av betydelse, att specialutbildade konsulenter finnas tillgängliga. Utredningen har i varje fall ej ådagalagt, att de speciella med vallodlingen och mosskulturen sammanhängande behoven i detta hänseende skulle på ett tillfredsställande sätt tillgodoses genom den föreslagna anordningen.

Liknande synpunkter ha upptagits i det yttrande, som avgivits av *statens växtskyddsanstalt*.

Lantbruksstyrelsen har uttalat, att ett genomförande av föreståndaren Rappe's förslag, att verksamheten skulle erhålla en mera självständig ställning och sidoordnas med de övriga forskningsgrenarna vid lantbrukshögskolan, otvivelaktigt kunde förväntas medföra en starkare effektivisering av ifrågavarande speciella forskningsverksamhet och således ur denna synpunkt erbjuda vissa fördelar. Styrelsen ansåge sig dock icke böra göra något bestämt uttalande till förmån för detta förslag, då spørgsmålet snarast vore att betrakta såsom en inre organisationsfråga, som lantbrukshögskolans styrelse vore närmast att bedöma.

Statens skogsförsöksanstalt har funnit en uppdelning av ifrågavarande arbetsuppgifter på flera organ ej vara ändamålsenlig. Den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna forskningsverksamheten syntes i stället böra bibehållas såsom en självständig enhet vid sidan av de nuvarande jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna. Då emellertid behov av samverkan även mellan dessa båda anstalter torde föreligga, ansåge skogsförsöksanstalten, att frågan om en sammanslutning av nämnda anstalter till ett gemensamt forskningsinstitut, vari även forskningen på vallfoderproduktionens område inordnades, borde närmare utredas.

Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anfört.

Förvaltningsutskottet ansluter sig till de sakkunnigas förslag, att forsknings- och försöksverksamheten på mosskulturens och betes- och vallodlingens områden till huvudsaklig del skola infogas på tvenne avdelningar inom jordbruksförsöksanstalten, men anser att statsmakterna böra låta sig angeläget vara att tillse att kontinuiteten i föreningens verksamhet på området så mycket om möjligt bevaras och att ifrågavarande avdelningar erhålla en så fri och självständig ställning inom försöksanstalten som är möjligt. Förvaltningsutskottet ansluter sig även till vad föreståndaren Rappe anfört om vikten av att föreningens geo-botaniska verksamhet och dess arbete på torvkeemiens område lämnas så organisatoriskt orubbad som möjligt och gives den omfattning och betydelse, den tidigare haft i föreningens verksamhet.

Den av föreningen bedrivna rådgivnings- och upplysningsverksamheten synes icke ha blivit tillräckligt beaktad i de sakkunnigas förslag till omorganisation av den av föreningen bedrivna verksamheten. Utskottet har i flera tidigare remissyttranden i denna fråga hävdad och anser alltjämt att denna verksamhet kan och bör till väsentlig del omhänderhavas av hushållningssällskapens tjänstemän under förutsättning att sällskapen givas erforderliga ekonomiska möjligheter härtill. Å andra sidan torde fortfarande föreligga ett behov av särskilda experter på detta område. Föreningens konsulenter ha i bland annat detta avseende enligt utskottets mening fyllit en stor uppgift, och det vore förvisso till skada för jordbruket om dylika experter ej längre skulle finnas att tillgå. Deras uppgift synes även för framtiden tämligen given, nämligen att i speciellt svårbedömbara fall och när det gäller stora företag tillhandagå enskilda jordbrukare med råd och anvisningar, att vid torrlägningsföretag och i andra speciella fall stå till förfogande för myndigheter och enskilda såsom särskilt sakkunniga, att stå i kontakt med den statliga forsknings- och försöksverksamheten och att utöva fortlöpande informationsverksamhet bland hushållningssällskapens tjänstemän. Men dessa specialkonsulenter höra enligt utskottets mening anknytas till hushållningssällskapen på så sätt, att ett flertal hushållningssällskap bilda ett konsulentdistrikt på unge-

får samma sätt som de på sin tid förekommande mejerikonsulentdistrikten. Även i andra liknande avseenden har för övrigt samarbete förekommit mellan flera hushållningssällskap.

Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har biträtt de sakkunnigas förslag, att jordbruksförsöksanstalten skulle handhava försöksverksamheten jämväl i fråga om organogena jordar, men föreslagit, att inom lantbrukshögskolans ram skulle upprättas en fristående forsknings- och försöksinstitution med arbetsuppgifter uteslutande inom betesskötselns område. Utskottet har härom vidare anført.

Frågan om produktionen av foder på betesmarkerna hänger så intimt samman med frågan om denna produktions utnyttjande genom djuren, att det icke synes möjligt att utan betydande men för arbetets effektivitet göra en uppdelning på två anstalter. En gränsdragning mellan dessas arbetsområden torde därför också i praktiken ställa sig mycket svår, för såvitt icke anstalterna undvika att upptaga de problem, som beröra dem båda. En sådan lösning av gränsfrågan skulle emellertid vara synnerligen olycklig, eftersom just dessa problem måste betraktas såsom de betydelsefullaste. Det synes utskottet uppenbart, att försöksverksamheten på betesskötselns område på grund av otillräckliga ekonomiska resurser hittills i alltför liten omfattning begagnat sig av djurförsök. Den har också helt naturligt till ganska väsentlig del tagit sikte på frågor, som röra anläggning av beten. I fortsättningen torde emellertid med säkerhet sådana problem, som gälla det ekonomiska utnyttjandet av betesmarkerna, alltmera träda i förgrunden. Frågor om betesmarkernas avdikning, bevattning, gödsling, fällindelning m. m. liksom om avbetningsteknik, tillskottsfoder samt driftsintensitet under olika förhållanden synas endast genom djurförsök kunna tillfredsställande klarläggas i tekniskt och ekonomiskt hänseende, eftersom djurproduktionen utgör måttet på betesskötselns resultat. Ett sådant särskiljande mellan växtodling och djurproduktion, som utan större svårighet kan genomföras i fråga om vinterfoderproduktionen och stallutfodringen, synes icke möjligt beträffande betesskötseln och djurproduktionen vid denna. Med hänsyn härtill vill utskottet förorda, att inom lantbrukshögskolans ram upprättas en fristående forsknings- och försöksinstitution med arbetsuppgifter uteslutande inom betesskötseln. Givetvis bör denna institution samarbeta med jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna liksom med lantbrukshögskolans institutioner.

Den föreslagna institutionen skulle utan tvivel få ett mycket rikt arbetsfält. Utskottet vill erinra om betesskötselns ofantligt stora betydelse för jordbrukets ekonomi och dess i jämförelse med åkerbruket mycket primitiva ståndpunkt vid det alldeles övervägande flertalet brukningsdelar. De problem, som röra betesskötseln, äro såväl i teoretiskt avseende som beträffande det praktiska genomförandet genomarbetade i mycket ringa omfattning i jämförelse med de problem, som röra åkerbruket och husdjurens vinterutfodring. Det är sålunda här fråga om ett område, där behovet av forsknings- och försöksverksamhet är särskilt framträdande.

Rådgivningen på betesskötselns område bör utan tvivel såsom de sakkunniga föreslagit och i likhet med vad som i stort sett redan är fallet anförtros åt hushållningssällskapen. Emellertid framstår det för förvaltningsutskottet såsom varande av stor vikt, att den av utskottet föreslagna institutionen beredes möjlighet att till sig knyta sådana specialister på betesskötsel, vilka ha till uppgift bland annat att bedriva konsulterande verksamhet.

Härigenom skulle för hushållningssällskap och enskilda jordbrukare möjlighet stå öppen att i speciella fall tillkalla dylika experter. För institutionen skulle den kontakt med det praktiska jordbruket, som sålunda etablerades, förvisso bli av mycket stor betydelse genom att den kunde giva värdefulla impulser till upptagande av nya problem till behandling.

Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har i sitt yttrande anfört följande beträffande de sakkunnigas förslag om anordnandet av den konsulterande och upplysande verksamhet, som Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivit.

Upplysningsverksamheten rörande mosskulturen är av största betydelse. Även i fråga om betes- och vallkultur tarvas allttjämt mycken upplysning och propaganda. I likhet med de sakkunniga anser förvaltningsutskottet, att sådan verksamhet kan och bör bedrivas genom hushållningssällskapen. Deras konsulenter och vandringsrättare ha dock åtskilliga andra arbetsuppgifter och kunna därför svårigen specialisera sig på de ifrågavarande områdena. För att dessa grenar av växtodlingen ej skola bli sämre lottade än hittills beträffande sakkunnig rådgivning, synes det därför önskvärt, att experter på mossodling samt betes- och vallkultur finnas att tillgå såsom förut. Experternas sakkunskap måste givetvis grundas på forskning och försök, och om denna del av Svenska vall- och mosskulturföreningens verksamhet överflyttas till lantbrukshögskolan, bör därför också föreningens rådgivande verksamhet anknytas till högskolan. För att denna uppgift skall bli behörigen tillgodosedd, synes det emellertid angeläget, att antalet tjänstemän, som nu äro anställda för denna verksamhet, icke minskas.

Liknande synpunkter ha anförts av *Uppsala läns, Blekinge läns, Älvsborgs läns södra och norra samt Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ävensom *lantbrukshögskolans lärarråd* och *statens livsmedelskommission*.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har uttalat, att Svenska vall- och mosskulturföreningens av ålder bedrivna konsulentverksamhet icke borde nedläggas utan inom jordbruksförsöksanstaltens ram bibehållas till dess ifrågavarande verksamhet lämpligen kunde överföras på annat organ.

Beträffande organisationen av den verksamhet, som hittills bedrivits av föreningen, har *lantbrukshögskolans lärarråd* ytterligare anfört, att föreningens botaniska, torvgeologiska och kemiska undersökningar, vilka hörde nära samman med och utgjorde ett stöd för såväl forsknings- som försöksverksamheten, borde jämte erforderlig personal och laboratorieutrymme i sin helhet införlivas med jordbruksförsöksanstalten.

En *minoritet inom lärarrådet* har ansett, att behovet av ett särskilt laboratorium för den del av jordbruksförsöksverksamheten, som nu bedreves av föreningen, skulle bortfalla i och med att verksamheten överfördes till jordbruksförsöksanstalten. Det syntes för övrigt föga rationellt, att två laboratorier med så likartade arbetsuppgifter som högskolans stora analyslaboratorium och föreningens kemiska laboratorium skulle finnas inom några hundra meters avstånd från varandra. Arbetskrafterna skulle enligt minoritetens mening helt säkert kunna utnyttjas på ett mera rationellt sätt, om analyslaboratoriet övertog den vid föreningens laboratorium bedrivna verksamheten.

De sakkunnigas förslag om utvidgning av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna studiegårdsverksamheten och om verksamhetens införlivande med jordbruksförsöksanstalten har tillstyrkts i flertalet yttranden.

Norrlandskommittén har i detta hänseende anfört.

Studiegårdsverksamheten är ännu relativt ny och helt få resultat föreligga, på grundval av vilka ett omdöme om densammas betydelse kan avgivas. Det synes emellertid kommittén, att verksamheten, som den nu är planlagd, bör vara i stånd att avlämna ett ganska omfattande material, som icke tidigare stått till buds från och för det norrländska jordbruket. Sålunda synes bokföringsverksamheten vid studiegårdarna giva möjlighet till en mera ingående driftsanalys än vad fallet är från övriga kontrollerade jordbruk. Kommittén förmenar att denna driftsanalys, riktigt genomförd, kan komma att utgöra ett betydelsefullt underlag för framtida åtgärder för norrländskt jordbruk. Men den måste även tillskrivas, om den väl utnyttjas, ett icke ringa värde för den pågående upplysningsverksamheten och bör kunna bibringa goda insikter om olika på försöksresultat baserade åtgärders ekonomiska värde. Detta blir så mycket mera fallet, som studiegårdarnas driftsinriktning i hög grad kan influeras av försöksverksamhetens resultat genom den kontinuerliga samverkan mellan gårdsinnehavarna och driftsledarna. Studiegårdarna synas också kunna fylla ett förefintligt behov av föregångsjordbruk i Norrland, ett behov som här är särskilt framträdande på grund av påtaglig avsaknad av ledande jordbruk. Kommittén anser sig alltså kunna ansluta sig till de sakkunnigas förslag om att verksamheten vid studiegårdarna bör fullföljas i enlighet med de avtal, som nu föreligga för desamma och i den omfattning, som föreningen nu bedriver densamma. Ytterligare erfarenhet synes böra vinnas, innan ändringar i nu berörda avseenden vidtagas.

Norrlandskommittén har i nuvarande läge ej i och för sig något att erinra mot de sakkunnigas förslag, att vid ett förstatligande av Svenska vall- och mosskulturföreningen studiegårdsverksamheten inordnas som ett led i lantbrukshögskolans försöksverksamhet och förenas med jordbruksförsöksanstalten. Då studiegårdsverksamheten endast berör Norrland och kommittén har forsknings- och försöksverksamheten i denna landsdel under övervägande, förutsätter kommittén emellertid, att kommittén framdeles får tillfälle att återkomma till här förevarande spörsmål.

De sakkunniga föreslå i samband med övervägande om studiegårdarna inrättandet av en tredje specialkonsulent i Norrland, vilken konsulent närmast skulle vara sakkunnig rörande arbetstekniska frågor, såsom handhavandet och skötseln av maskiner och redskap, utnyttjandet av arbetskraft för olika uppgifter i lantushållningen, samordning av arbetsuppgifter i jordbruk och skogsbruk. Norrlandskommittén vill ansluta sig till förslaget om en konsulenttjänst för Norrland med anförda arbetsuppgifter. Särskilt synes härvidlag böra betonas uppgiften att befrämja utvecklingen av studiegårdarna i åsyftad riktning mot föregångsjordbruk. Denne konsulents arbetsuppgifter torde vidare beröra områden, inom vilka snara förändringar äro av nöden och där en väl anpassad upplysningsverksamhet kan leda till påtagliga förbättringar. De beröra också problem, åt vilka hushållningssällskapens tjänstemän i allmänhet ej hinna ägna någon större uppmärksamhet och i fråga om vilka de därför ej kunna förvärva mera ingående erfarenheter. En specialkonsulent vid studiegårdarna och för angiven upplysningsverksamhet i allmänhet synes kommittén därför vara motiverad och önskvärd. Nämda konsulentverksamhet synes på grund av anförda synpunkter böra anknytas

till och baseras på studiegårdsverksamheten, varvid det från denna frambragta materialet bland annat torde kunna giva stoff för den av konsulenten bedrivna rådgivande och upplysande verksamheten.

I särskilt yttrande föreslår föreståndaren Rappe tillika inrättandet av en kvinnlig konsulenttjänst till studiegårdsverksamheten. Kommittén vill omnämna, att kommittén har under övervägande att föreslå en utvidgad hemkonsulentverksamhet i de norrländska länen och vill tillika erinra om att för lösande av forskningsuppgifter inom bland annat lantushållningen nyligen inrättats ett hemmens forskningsinstitut.

Ledningen av studiegårdarna föreslås av de sakkunniga böra förläggas till plats, som giver möjlighet till nödigt samarbete med försöksverksamheten på jordbrukets område i Norrland. Till ledningen skulle anknysas dels de tre nämnda konsulenterna i vall- och mosskultur samt arbetsteknik dels studiegårdarnas driftsledare samt kontorspersonal. Kommittén, som hävdar den uppfattningen att en alltför långt driven centralisering av ledningen för jordbrukets försöks- och upplysningsverksamhet bör undvikas, vill förorda en till Norrland lokaliserad ledning av studiegårdarna och den till denna föreslagna konsulentverksamheten. Kommittén är emellertid ej beredd att nu avgiva förslag om förläggningsplats för ledningen av studiegårdsverksamheten utan vill liksom de sakkunniga förorda, att denna fråga avgöres i samband med ställningstagande till kommitténs kommande förslag rörande forsknings- och försöksverksamheten.

Styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen har anförut i huvudsak följande.

Ehuru styrelsen anser, att föreningens skilda verksamhetsgrenar nödvändigt böra hållas samman, synes undantag kunna göras för studiegårdsverksamheten och den jordbruksekonomiska försöks- och forskningsverksamhet, som av de sakkunniga föreslagits utbyggd omkring densamma. Studiegårdsverksamheten har visserligen utgått från föreningen och har en nära anknytning till dess verksamhet såväl med hänsyn till den i det norrländska jordbruket förhärskande vallodlingen som med hänsyn till myroddlingarnas procentuellt större omfattning i norrländskt än i sydsvenskt jordbruk. Verksamheten kan dock utan olägenhet utbrytas ur föreningens ram och givas självständig organisationsform i samverkan med forsknings- och försöksverksamheten i dess helhet såväl på jordbruks- som på husdjursområdet.

Oavsett om föreningens verksamhet kvarstår under sin nuvarande organisationsform eller densamma införlivas med lantbrukshögskolans verksamhet, synes det styrelsen, att den föreslagna Norrlandsorganisationens blivande arbetsuppgifter äro av så stor betydelse och så säregna till sin karaktär, att det måste betraktas såsom en naturlig utveckling av händelsernas förlopp att verksamheten nu givas självständig organisationsform. Styrelsen kan tänka sig en lösning av denna fråga enligt tvenne olika linjer.

Den nya organisationen kan, såsom de sakkunniga föreslagit, anknytas till lantbrukshögskolan men bör då sortera direkt under högskolans styrelse. Samverkan bör upprätthållas såväl med husdjurs- och jordbruksförsöksanstalten som med vall- och mosskulturverksamheten och med högskolans skilda institutioner, särskilt den jordbruksekonomiska. För verksamheten erforderliga kemiska och botaniska analyser torde verkställas vid högskolans laboratorier.

Den nya organisationen kan även givas en liknande utformning, som föreslagits för inrättande av ett enskilt fristående institut för forskning och upplysning inom jordbrukstekniken, således i samverkan mellan staten och in-

dustrien och i nära samarbete med försöksverksamheten på jordbruks- och husdjursområdet ävensom med lantbrukshögskolans skilda institutioner och då särskilt den jordbruksekonomiska.

Sedan styrelsen erfarit, att i propositionen till årets riksdag för den jordbrukstekniska verksamheten föreslagits denna fria organisationsform, har styrelsen trätt i förbindelse med representanterna för de två största skogsägande norrländska industriföretagens centrala ledning, vilka båda visat intresse för denna fråga och lovat sin medverkan till att de skogsägande industriföretagen i Norrland och angränsande landskap för en tioårsperiod skulle garantera visst årligt bidrag till verksamheten. En särskild stiftelse skulle då bildas, vilken skulle förmedla industriens bidrag. Förutsättning härför vore emellertid, att verksamheten därigenom kunde få samma fria ställning, som föreslagits för jordbrukstekniska institutet. Samtliga tjänstemän skulle då vara anställda av denna fria organisation och samtliga omkostnader skulle bestridas av densamma. De flesta detaljbestämmelser skulle i tillämpliga delar ordnas i överensstämmelse med dem, som föreslagits gälla för jordbrukstekniska institutet.

Ledningen för Skogsindustriernas samarbetsutskott har förklarat sig beredd att, understödd av ledningarna för nämnda industriföretag, undersöka förutsättningarna för att få till stånd en organiserad samverkan mellan de i Norrland, norra Dalarna och norra Värmland skogsägande industriföretagen för bildande av en stiftelse med här angivet ändamål.

Det synes styrelsen särskilt angeläget, att organiserandet av den norrländska verksamheten kommer till stånd fortast möjligt och oberoende av hur Svenska vall- och mosskulturföreningens huvudverksamhet blir organiserad. Sistnämnda verksamhet har behov av alla till densamma knutna tjänstemän, varför en separat lösning av den kring studiegårdsarbetet föreslagna undersöknings- och upplysningsverksamheten endast innebär ett lösryckande från nuvarande föreningsorganisation av föreningens och mossavdelningens föreståndare, vilken sålunda måste ersättas med annan tjänsteinnehavare.

Studiegårdsverksamheten har nu fortgått så länge, att ett avsevärt material redan framskapats till belysande av de nordsvenska jordbruksförhållandena, och tiden är synnerligen lämpad för att nu börja göra detta material fruktbärande genom till gårdsarbetet anknuten undersökningsverksamhet. Den jordbruksekonomiska och arbetstekniska upplysningsverksamheten, som i anslutning därtill föreslagits av de sakkunniga, har i det redan insamlade iakttagelsematerialet ett givande stoff som utgångspunkt för sitt arbete. Då dessutom de jordbruksekonomiska frågorna i Norrland just nu äro särskilt aktuella, synes det styrelsen att den föreslagna Norrlandsorganisationen utan dröjsmål bör upprättas.

I samtliga frågor, som röra här avhandlade särskilda verksamhet i Norrland, föreslår styrelsen, att detaljförslag utarbetas i samverkan mellan det forskningsråd på jordbruksområdet, som av Kungl. Maj:t föreslagits upprättat inom lantbruksakademien, samt norrlandskommitténs jordbrukssektion och ledningen för föreningens verksamhet. Särskilt synes det styrelsen, att samverkan med norrlandskommittén är en nödvändig förutsättning för att en ändamålsenlig samordning skall kunna ske med de förslag till åtgärder för främjande av Norrlands jordbruk, som kommittén kan komma att framlägga.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har beträffande de sakkunnigas förslag om organisationen av studiegårdsverksamheten åberopat vad som härutinnan anförts av *en minoritet inom högskolans lärarråd*. Denna minoritet har framhållit, att ifrågakvarande verksamhet å ena sidan icke syntes ha direkt sam-

band med vare sig högskolans försöksverksamhet eller verksamheten vid högskolans ekonomiska institution men att å andra sidan den av de sakkunniga föreslagna norrlandsavdelningen borde bliva av stort värde för försöksverksamheten inom Norrland. Därest studiegårdsverksamheten skulle anknytas till norrlandsavdelningen måste dock en sådan omläggning av verksamheten ske, att den kunde inpassas inom högskolans ram.

Majoriteten inom högskolans lärarråd har avstyrkt, att studiegårdsverksamheten skulle överföras till högskolan. Majoriteten har härom anført.

Studiegårdsverksamheten är en jämförelsevis nytillkommen gren av föreningens verksamhet och ligger i själva verket utanför den ram, inom vilken föreningen och dess båda föregångare sedan årtionden verkat. Ett överförande av studiegårdarna till lantbrukshögskolan skulle innebära, att anslagen till högskolan skulle komma att omfatta en ej obetydlig post, som icke sammanhänger med högskolans egentliga verksamhetsområde. De resultat, som kunna förväntas komma från verksamheten vid studiegårdarna, synas lämpligen kunna bearbetas i anslutning till lantbruksstyrelsens lantbruksekonomiska undersökningar. Andra möjligheter äro givetvis även tänkbara. Enligt lärarrådets mening bör därför frågan om den framtida verksamheten vid de norrländska studiegårdarna hänskjutas till norrlandskommittén för ytterligare överväganden.

Även *Uppsala, Jönköpings, Göteborgs och Bohus samt Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott, lantbruksakademien, statens livsmedelskommission och dess produktionsavdelning, statens centrala frökontrollanstalt samt Sveriges utsädesförening* ha föreslagit, att frågan om studiegårdsverksamhetens organisation skulle göras till föremål för ytterligare utredning.

Lantbruksstyrelsen har föreslagit, att studiegårdsverksamheten även i fortsättningen skulle handhavas av Svenska vall- och mosskulturföreningen. Styrelsen har beträffande detta sitt förslag anført i huvudsak följande.

Lantbruksstyrelsen delar visserligen de sakkunnigas synpunkter beträffande såväl studiegårdsverksamhetens fortsatta bedrivande som intensifierad rådgivnings- och upplysningsverksamhet i Norrland i fråga om vall- och mosskultur samt beträffande arbetsteknik men kan svärigen finna, att den i och för sig viktiga studiegårdsverksamheten går helt i linje med jordbruksförsöksanstaltens arbetsuppgifter och därför på ett lika naturligt sätt som föreningens vid dess institution å Ultuna bedriya forskningsverksamhet, vid ett eventuellt förstatligande härav, kan tänkas falla inom den statliga försöksverksamhetens ram.

Då det inom Norrland och jämförliga delar av Kopparbergs och Värmlands län föreligger stort behov av ett omfattande pionjärarbete på ifrågavarande område av minst samma angelägenhetsgrad som förelåg i södra och mellersta Sverige vid tillkomsten av Svenska mosskulturföreningen samt Svenska betes- och vallföreningen, kan lantbruksstyrelsen icke frigöra sig från den uppfattningen, att det pionjärarbete, som en i Norrland verksam förening eller filial av Svenska vall- och mosskulturföreningen har att utföra, knappast kan i samma grad åstadkommas av en statlig försöksanstalt eller avdelning därav. Det kan därför befinnas ändamålsenligt att, därest Svenska vall- och mosskulturföreningens vid dess institution å Ultuna bedrivna försöks- och forskningsverksamhet fränskiljes och inordnas i ett system av statlig försöksverksamhet, föreningen i allt fall med understöd av statsmedel fortsätter sin verk-

samhet i samarbete med den statliga försöksverksamheten inom området på en för ändamålet lämplig plats i Norrland och där — med studiegårdsverksamheten som kärna — bedriver direkt på norrlandsproblem inriktad verksamhet av i huvudsak det slag, som de sakkunniga tänkt sig vid den särskilda norrlandsavdelningen.

De sakkunnigas förslag om överflyttning av Svenska vall- och mosskulturföreningens nuvarande personal till statstjänst har föranlett uttalanden i ett flertal yttranden. Beträffande förslaget att huvuddelen av personalen skulle placeras i extra ordinarie lönegrad har *allmänna lönenämnden* anfört.

På grund av att vid lantbrukshögskolan statsagronomer äro ordinarie tjänstemän, medan exempelvis förste assistenter och assistenter allenast innehåva extra ordinarie anställning, har den i betänkandet tillämpade överflyttningsmetoden föranlett, att endast två av Svenska vall- och mosskulturföreningens tjänstemän föreslagits till ordinarie anställning, under det att alla övriga, till överflyttning till lantbrukshögskolan föreslagna tjänstemän upptagits såsom extra ordinarie, varvid maximering skett till 21 lönegraden. Huruvida en dylik lösning av överflyttningsfrågan är i alla lägen sakligt motiverad, synes icke möjligt att bedöma på grundval av det framlagda utredningsmaterialet. Vad nu anförts äger motsvarande tillämpning beträffande en till nyinrättande föreslagen befattning såsom teknisk konsulent i Eo 21.

Styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen, Sveriges utsädesförening och Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund ha under hänvisning till vad föreståndaren Rappe därom anfört i sitt särskilda yttrande föreslagit, att hela den överflyttade personalen skulle erhålla ordinarie anställning. Sistnämnda sammanslutning har därvid gjort undantag för assistentbefattningarna.

Statens livsmedelskommissions produktionsavdelning har ansett, att Svenska vall- och mosskulturföreningens nuvarande konsulenter borde beredas ordinarie anställning vid eventuell övergång till statstjänst.

I fråga om de sakkunnigas förslag beträffande löneklassplaceringen har *allmänna lönenämnden* anfört.

De sakkunnigas förslag innebär att en tredjedel av de nuvarande befattningshavarnas anställningstid hos föreningen skulle få för löneklassplacering tillgodoräknas dem efter överförandet i statstjänst. Lönenämnden kan med hänsyn till gällande löneklassplaceringsbestämmelser å reglerad statstjänst icke förorda en dylik tillgodoräkningsrätt. Löneklassplaceringen vid övergången torde i princip böra ske enligt begynnelselöneklass. I den mån härvid löneminskning skulle uppkomma, torde frågan om förhöjd löneklassplacering böra i varje särskilt fall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Statskontoret har i detta hänseende yttrat.

Därest en lönereglering för Svenska vall- och mosskulturföreningens tjänstemän i samband med ett eventuellt förstatligande av verksamheten skulle komma till stånd efter de i förslaget angivna, för personalen synnerligen förmånliga grunderna, saknas anledning att medgiva särskild tillgodoräkningsrätt för löneklassuppflyttning utöver den, som normalt tillkommer be-

fattningshavare vid övergång till statens tjänst. Statskontoret får därför avstyrka förslaget, att en tredjedel av den tidigare anställningstiden hos föreningen skulle få tillgodoräknas för omedelbar löneklassuppflyttning i den statliga befattningen. Inplacering bör i stället ske lägst i den löneklass, som giver en behållen avlöning, minst motsvarande den som omedelbart före övergången uppburits.

Civilförvaltningens personalförbund har uttalat, att åtgärder syntes böra vidtagas för att Svenska vall- och mosskulturföreningens personal skulle kunna erhålla en förmånligare löneklassplacering än de sakkunniga föreslagit.

Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund har anfört följande.

Vid överflyttning från enskild till statlig tjänst har Kungl. Maj:t tillämpat mycket restriktiva principer i fråga om rätt att tillgodoräkna tidigare tjänstgöring. Förbundet anser emellertid, att här föreligga alldeles speciella omständigheter. Det är i verkligheten här icke fråga om en överflyttning från privat anställning till statlig tjänst. Svenska vall- och mosskulturföreningens tjänstemän ha nämligen under hela sin tjänstetid utfört arbetsuppgifter av allmännyttig natur och även sedan mer än tjugu år tillbaka helt fått sina löner täckta av statsmedel. Ett förstatligande innebär alltså i detta fall icke någon principiell förändring utan endast en rent formell åtgärd av organisatorisk art. Placeringen i lönegrad tager främst sikte på de arbetsuppgifter, som äro förenade med tjänsten, placeringen i löneklass däremot på vederbörande befattningshavares speciella förhållanden. En placering i lägsta eller någon av de lägsta löneklasserna inom respektive lönegrader skulle på grund av befattningshavarnas relativt höga ålder i åtskilliga fall leda till orimliga resultat. En del tjänstemän skulle vid en sådan ordning aldrig uppnå högsta löneklassen. All tidigare tjänstgöring hos föreningen synes därför böra få tillgodoräknas i och för placering i löneklass.

Styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen har hemställt, att föreningens tjänstemän måtte vid uppflyttning i löneklass få tillgodoräkna sig sin tjänstgöring hos föreningen enligt de grunder, som varit gällande i föreningen.

Rörande lönegradsplaceringen av föreningens tjänstemän ha delade meningar kommit till uttryck i yttrandena. I vissa yttranden har uttalats, att de löner, som skulle utgå enligt de sakkunnigas förslag, vore för låga för att rekryteringen å ifrågavarande område skulle kunna bli tillfredsställande. I andra yttranden åter har yppats tvekan om lämpligheten att nu genomföra den höjning av löneställningen, som de sakkunnigas förslag innebure. *Styrelsen för lantbrukshögskolan, styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen och Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund* ha uttalat, att föreningens tjänstemän principiellt borde erhålla samma löner, som i proposition till årets riksdag föreslagits i fråga om Sveriges utsädesförenings tjänstemän.

Beträffande löneförmånerna å den av de sakkunniga föreslagna befattningen såsom föreståndare för avdelningen för jordbruksekonomiska försök i Norrland har *allmänna lönenämnden* anfört.

Föreningens föreståndare åtnjuter för närvarande i egenskap av avdelningsföreståndare dels lön med 7 700 kronor, dels ålderstillägg med 500

kronor, dels ock dyrtidstillägg med 2 870 kronor sålunda tillhopa 11 070 kronor. Han synes vid oförändrade löneförhållanden kunna påräkna ytterligare ett ålderstillägg å 500 kronor, vilket enligt under hand inhämtad uppgift skulle tillkomma honom inom kort; härvid skulle hans sammanlagda avlöning såsom avdelningsföreståndare vid nuvarande procenttal för dyrtidstillägg stiga till 11 745 kronor. Enligt förslaget skulle han vid förstatligandet i egenskap av statsagronom inplaceras i lönegrad A 26 löneklass 27. Därjämte borde han tillerkännas personliga lönetillägg å sammanlagt 2 500 kronor (1 500 kronor motsvarande nuvarande särskilda arvode såsom föreningens föreståndare och 1 000 kronor såsom kompensation för den reella bostadsförmån han för närvarande åtnjuter genom låg hyreskostnad). Enligt lönenämndens mening bör ifrågavarande tjänstemans löneklassplacering såsom statsagronom så avvägas, att den täcker hans nuvarande sammanlagda avlöning å 11 070 kronor. Om man räknar med dyrtidsgrupp motsvarande den nuvarande (F-ort), befinnes det, att 26 löneklassen (begynnelselöneklass inom lönegrad A 26), i vilken avlöningen för närvarande, bortsett från pensionsavdrag, uppgår till 12 239 kronor, väl räcker till för att täcka såväl ifrågavarande tjänstemans nuvarande avlöning såsom avdelningsföreståndare som det ålderstillägg, han i sådan egenskap framdeles kan påräkna. Med hänsyn härtill bör vederbörande vid överförandet till befattning såsom statsagronom inplaceras i begynnelselöneklass. Vad angår frågan om personligt lönetillägg såsom kompensation för nuvarande föreståndararvode å 1 500 kronor, synes densamma enligt lönenämndens mening kunna lösas på det sättet, att personligt lönetillägg å 1 000 kronor tillerkännes vederbörande, så länge han i egenskap av statsagronom tillhör 26 löneklassen. Hans sammanlagda avlöning, beräknad efter F-ort, skulle då uppgå till $(12\,239 + 1\,000 =)$ 13 239 kronor eller i det närmaste samma belopp, som han för närvarande synes kunna påräkna såsom slutlön i egenskap av avdelningsföreståndare jämte föreståndararvode, eller $(11\,745 + 1\,500 =)$ 13 245 kronor. Vid framtida uppflyttning i löneklass torde böra upptagas till övervägande, huruvida och i vad mån ifrågavarande personliga lönetillägg bör vidare utgå. Beträffande slutligen den del av det i betänkandet föreslagna personliga lönetillägget (1 000 kronor), som skulle utgå såsom kompensation för framdeles mistad förmån av låg hyreskostnad, får lönenämnden framhålla, att ställning till frågan, huruvida dylikt tillägg bör medgivas, icke torde kunna tagas, förrän klarhet framdeles vunnits angående ifrågavarande tjänstemans nya stationeringsort och hans bostadsförhållanden därstädes.

Statskontoret har ansett att personligt lönetillägg till ifrågavarande befattningshavare icke vore påkallat med hänsyn till att den tjänst, vartill denne föreslagits, placerats i 26 lönegraden.

Lantbruksstyrelsen och *styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen* ha föreslagit, att befattningen såsom föreståndare för nämnda avdelning skulle hänföras till 28 lönegraden.

Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund har uttalat, att en placering av föreståndaren för betes- och vallavdelningen i lönegrad A 28 syntes välmotiverad.

Svenska vall- och mosskulturföreningens botanist och kemist, som av de sakkunniga föreslagits till förste assistenter i 21 lönegraden, ha av *styrelsen för föreningen* och *Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund* föreslagits skola placeras i 24 lönegraden. *Statens växtskyddsanstalt* har be-

träffande botanistbefattningen uttalat, att för denna tjänst krävdes icke blott kvalificerad akademisk examen utan även omfattande specialkunskaper samt att den föreslagna lönegradsplaceringen med hänsyn därtill och i betraktande av att befattningen vore att anse såsom en sluttjänst vore för låg.

Norrlandskommittén har framhållit, att föreningens nuvarande konsulenter komme att fungera såsom rådgivare tillsammans med och även för hushållningssällskapens tjänstemän. De borde därför enligt kommitténs mening icke lämpligen ha lägre lönegradsplacering än nämnda tjänstemän utan syntes böra givas en lönegradsplacering, som ställde dem fullt i nivå med hushållningssällskapens konsulenter.

Statens livsmedelskommissions produktionsavdelning har för konsulenterna föreslagit 24 lönegraden. Samma lönegrad har av *styrelsen för Svenska vall- och mosskulturföreningen* och *Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund* förordats för vissa av konsulenterna, under det att för de återstående föreslagits 22 lönegraden.

Föreningens laboratorieassistent har av *föreningens styrelse* ansetts böra placeras i 14 lönegraden. *Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund* har föreslagit 15 lönegraden. En *minoritet inom lantbrukshögskolans lärarråd* har förordat 7 lönegraden.

De av de sakkunniga föreslagna assistentbefattningarna i 10 och 12 lönegraderna borde enligt *civilförvaltningens personalförbunds* mening placeras i 15 lönegraden.

Beträffande den i de sakkunnigas förslag upptagna assistentbefattningen inom betes- och vallavdelningen i 16 lönegraden har *föreningens styrelse* föreslagit 20 lönegraden och *Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund* 21 lönegraden.

Allmänna lönenämnden har ansett tillräckliga skäl icke föreligga att inrätta en kassörstjänst vid lantbrukshögskolan i lönegrad Eo 18. Lönenämnden har i detta sammanhang erinrat om att Kungl. Maj:t den 10 november 1944 beslutat särskild utredning rörande personalorganisationen vid lantbrukshögskolans kansli och kamrerarexpedition.

Civilförvaltningens personalförbund har anfört, att vid inplaceringen i löneklass av föreningens nuvarande vaktmästare hänsyn borde tagas till dennes långa tjänstetid, femton år, och till den förmån av tjänstebostad, som han åtnjöt hos föreningen. En inplacering i slutlöneklassen syntes förbundet motiverad. *Allmänna lönenämnden* har ansett, att ifrågavarande befattning borde hänföras till högst 6 lönegraden.

Föreningens styrelse och *Sveriges allmänna lantbrukstjänstemannaförbund* ha avstyrkt de sakkunnigas förslag, att föreningens nuvarande kassörska och bibliotekarie skulle förtidspensioneras. Föreningens styrelse har härom anfört.

Styrelsen föreslår, att dessa befattningshavare skola kvarstå inom organisationen, oavsett om densamma blir en kvarvarande förening eller en statsanstalt. I senare fallet bortfaller behovet av en kassörska, men en person, som har hand om den statliga anstaltens specialbibliotek, blir under alla omständigheter önskvärd, och båda dessa tjänsteinnehavares arbete såsom

korrespondenter blir lika erforderligt vid förstatligande som eljest. Om förstatligande kommer till stånd och därvid befattningarna vid de två avdelningarna icke skulle anses vara av så krävande natur att de kunna sättas i 7 lönegraden, föreslår styrelsen, att nämnda befattningshavare placeras i 7 lönegraden på övergångsstat samt att de befattningar, som de förutsätts skola uppehålla, sättas vakanta till dess vederbörande avgår från sin tjänst.

Det rör sig här om tvenne föreningens trotjänare, vilka på ett synnerligen förtjänstfullt sätt fullgjort sina åligganden. Styrelsen finner det mycket angeläget, att dessa båda tjänsteinnehavare under sina återstående tjänsteår beredas föreslagen löneplacering och få kvarstå i sitt arbete. För statsmakterna blir detta icke dyrare än att förtidspensionera dem. Nya tjänsteinnehavare såsom korrespondenter för verksamheten skulle under alla förhållanden vara oumbärliga.

Statens pensionsanstalt har beträffande ifrågavarande två befattningshavare anfört.

Pensionsanstalten har intet att erinra mot att, såsom av de sakkunniga torde ha avsetts, de båda befattningshavare hos föreningen, vilka ej skulle komma att utnyttjas inom den nya organisationen, erhålla ersättningar efter grunder liknande dem, som jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 14 juli 1939 tillämpas i fråga om personal vid nedlagd kemisk station. Enligt dessa grunder skall ersättningen regelmässigt motsvara den genast börjande tjänstepension jämte pensionsförhöjning och dyrtidstillägg, som skulle ha tillkommit vederbörande befattningshavare, därest denne kvarstått i tjänst till pensionsålderns inträdande. Det torde få förutsättas, att ersättningen skall innefatta jämväl kristillägg. Pensionsanstalten vill emellertid erinra därom, att ersättningen enligt nämnda brev skall bestridas till hälften av staten och till hälften av befattningshavarens huvudman samt att huvudmannen skall ha att jämväl i fortsättningen erlagga den hittillsvarande huvudmansavgiften för befattningshavarens pensionering. Med hänsyn härtill torde enligt pensionsanstaltens mening i nu förevarande fall böra meddelas föreskrift om liknande bidragsplikt för föreningen, varvid — då denna eventuellt kommer att upphöra — de årliga bidragen torde böra ersättas med ett engångsbidrag. I detta sammanhang bör uppmärksammas att bland föreningens tillgångar upptages en pensionsregleringsfond, som vid utgången av år 1944 uppgick till 25 433 kronor 57 öre; närmare upplysningar rörande denna fond och dess syfte lämnas emellertid ej i betänkandet. Halva kapitalvärdet av de i betänkandet angivna, beräknade pensions- och tilläggsförmånerna från den 1 juli 1946 fram till pensionsåldern, ökat med värdet av huvudmansavgifterna för samma tid, utgör per den 1 juli 1946 för V. Björkman 11 907 kronor och för I. Nilsson 9 941 kronor, om beräkningen av kapitalvärdena sker med tillämpning av dödlighetstabellen R 32 och en räntefot av 3 procent. Om föreningen skall lämna ett engångsbidrag till en förtidspensionering av de nämnda befattningshavarna, torde emellertid detta skäligen böra sättas något lägre än summan av de båda nyss angivna beloppen, detta med hänsyn till ovissheten i fråga om storleken av dyrtids- och kristilläggen under de kommande åren. Befattningshavarna åvilande pensionsavgifter böra innehållas vid utbetalningen av de dem tillkommande ersättningsbeloppen samt inlevereras till pensionsanstalten.

I fråga om övriga befattningshavares pensionering har *statens pensionsanstalt* anfört.

Enligt i betänkandet lämnad uppgift äro å föreningens avlönings- och utgiftsstaten upptagna 22 befattningshavare, av vilka emellertid en avlidit i

slutet av år 1944. Av de kvarlevande 21 befattningshavarna äro 15 innehavare av befattningar, vilka efter tjänstereglering enligt § 5 reglementet för statens pensionsanstalt äro förenade med pensionsrätt enligt nämnda reglemente. Jämlikt regleringsvillkoren skola ordinarie innehavare av dessa befattningar vara anställda tills vidare med sex månaders uppsägning. Av de befattningshavare, som äga pensionsrätt i statens pensionsanstalt, avses vid det föreslagna förstatligandet av föreningens verksamhet alla utom två erhålla extra ordinarie statsanställning, således med pensionsrätt.

De i statstjänst övergående, i anstalten delaktiga befattningshavarna få enligt gällande bestämmelser rätt att för blivande pension räkna sig till godo de tjänstår, för vilka pensionsavgift till statens pensionsanstalt erlagts.

Pensionsåldern är för närvarande fastställd till 62 år för konsulenten Djurle, 65 år för annan manlig befattningshavare och 60 år för kvinnlig befattningshavare. Vid övergång till statstjänst skulle pensionsåldern, om någon särskild föreskrift därom ej meddelas, komma att sänkas till 60 år för assistenten V. Karlsson, om han placeras i lönegrad Eo 12, samt till 63 år för vaktmästaren. Med hänsyn till att pensionsåldern för assistenten Karlsson i sådant fall skulle inträda redan den 28 februari 1947, synes det vara skäligt att för honom personligen bestämmas en något högre avgångsålder. Pensionsanstalten får föreslå, att pensionsåldern för honom fastställs med tillämpning av de principer, som, då civila tjänstepensionsreglementet den 1 juli 1935 trädde i kraft, övergångsvis kommo till användning vid fastställande av personlig pensionsålder för tjänstemän, vilka genom de nya bestämmelserna skulle få pensionsåldern nedsatt. Därest omorganisationen av föreningens verksamhet i enlighet med förslaget äger rum den 1 juli 1946 skulle dessa principer leda till att pensionsåldern inträder vid 64 års ålder, således den 28 februari 1951. Såsom förutsättning för tillämpning av denna pensionsålder bör föreskrivas, att befattningshavaren inom viss av Kungl. Maj:t fastställd tid anmält sin önskan att kvarstå i tjänst efter uppnåendet av den i pensionsreglementet stadgade pensionsåldern. I fråga om vaktmästaren, som enligt pensionsreglementet skulle få avgångsdagen flyttad från den 11 oktober 1954 till den 31 oktober 1952, komme en tillämpning av de nämnda principerna ej att medföra någon ändring härvidlag, och beträffande honom torde därför ej vara påkallat att föreskriva särskild pensionsålder. För konsulenten Djurle, som är född den 24 april 1893, skulle förstatligandet medföra en höjning av pensionsåldern från 62 till 65 år. Anledning att för honom föreskriva annan pensionsålder synes icke föreligga. För övriga befattningshavare skulle efter övergången till statstjänst komma att gälla samma pensionsålder som för närvarande.

Enligt vad en företagen undersökning utvisar skulle efter övergången till statstjänst den från här angiven pensionsålder utgående ålderspensionen i intet fall komma att understiga den pension jämte pensionsförhöjning I, som skulle ha tillkommit vederbörande befattningshavare vid kvarstående å nuvarande pensionsvillkor: vid pensionernas beräkning har förutsatts oavbruten tjänstårsberäkning fram till pensionsåldern. Ej heller i fråga om familjepensionsförmånerna beräknas övergången medföra minskning.

Vad i reglementet för statens pensionsanstalt stadgas om pensionsrätt för befattningshavare hos föreningen bör utgå, om ett förstatligande av föreningens verksamhet kommer till stånd.

Beträffande de sakkunnigas förslag om disponerandet av Svenska vall- och mosskulturföreningens byggnader m. m. har *föreningens styrelse* anfört.

Styrelsen anser det självskrivet, att föreningens byggnader i obeskuret skick skola stå till förfogande för verksamheten, om denna bibehålles under föreningsformen. Skulle åter verksamheten förstattligas och byggnaderna i samband därmed inlösas av statsverket, anser styrelsen att desamma även i sådant fall i sin helhet böra disponeras för den verksamhet, som skall utgöra en fortsättning av föreningens. Byggnaderna äro direkt anpassade för verksamheten och väl lämpade härför, även med hänsyn till förutsedd framtida utveckling inom föreningens verksamhetsområde. Om, på sätt de sakkunniga föreslagit, jordbruksförsöksanstalten skulle få sitt lokalbehov tillgodosett inom föreningens nuvarande byggnader, skulle en dylik utveckling av verksamheten försvåras, varjämte tillgodoseendet av de ökade utrymmen, som jordbruksförsöksanstalten inom sitt nuvarande arbetsområde kan bli i behov av, skulle omöjliggöras. Att därtill även husdjursförsöksanstalten skulle komma i åtnjutande av utrymmen inom byggnaderna förefaller styrelsen icke tänkbart. Förslaget att husdjursförsöksanstalten skulle övertaga föreningens laboratoriebyggnad, under det att jordbruksförsöksanstalten och den organisation, som skall fortsätta föreningens verksamhet, genom någon art av bytesförfarande erhöles en nybyggnad till ungefär samma kostnad som det beräknade inlösningsvärdet av laboratoriebyggnaden, måste betecknas såsom högst olämpligt, så mycket mer som arrangemanget icke skulle medföra någon besparing av statsmedel och lokalbehovet tämligen snart skulle visa sig otillräckligt.

Rörande statsverkets eventuella övertagande av föreningens byggnader får styrelsen erinra om att styrelsen i skrivelse den 18 juni 1944 till de sakkunniga förklarat sig beredd att hos föreningen förorda byggnadernas överlåtande på staten efter opartisk värdering av desamma, därest de sakkunniga framkomme med förslag om förstattligande av huvuddelen av föreningens verksamhet och föreningen kunde godkänna förslaget.

Styrelsen för lantbrukshögskolan har i detta hänseende yttrat följande.

De sakkunnigas förslag rörande dispositionen av föreningens byggnader samt den föreslagna tillbyggnaden har icke givit styrelsen anledning till erinran. Styrelsen förutsätter härvid, att överenskommelse kan träffas med föreningen rörande överlåtandet på staten av laboratoriebyggnaden.

Den verksamhet, som bedrives vid lantbrukshögskolans analyslaboratorium, är av så allmänt värde för högskolan, att en utvidgning av laboratoriets lokaler och övriga resurser i och för sig är angelägen. Många av högskolans övriga institutioner ha nämligen behov av att få ett större antal analyser utförda, än vad nu är fallet. Härtill kommer att jordbruksförsöksanstalten enligt uppgift vid vissa tillfällen har behov av snabbanalyser och detta torde än mer bli fallet, sedan föreningens verksamhet införlivats med anstalten. Styrelsen vill därför framhålla nödvändigheten av att i den nybyggnad, som enligt förslaget framdeles skall uppföras för husdjursförsöksanstalten, inrymmas erforderliga lokaler för denna anstalts laboratorium. Föreningens nuvarande laboratorium bör vid denna tidpunkt överföras från husdjursförsöksanstalten till analyslaboratoriet. Till detta laboratorium kan i så fall förläggas en del av de snabbanalyser, som jordbruksförsöksanstalten kan vara i behov av. Därest så skulle visa sig vara erforderligt kunna i samband härmed vissa delar av den nuvarande laboratoriebyggnaden överlämnas till det botaniska laboratoriet.

Beträffande försöksgården Lilla Sunnersta anser styrelsen i överensstämmelse med lärarrådsmajoriteten, att det synes lämpligast att arrendet övertages av lantbrukshögskolan under förutsättning, att överenskommelse härmed kan träffas med markägaren, Uppsala universitet. Gårdens karaktär av

betesgård bör bibehållas. Dock torde den, för att ekonomisk drift skall bli möjlig, böra samordnas med högskolans egendom och ställas under dess förvaltning. Betesanläggningen bör omhändervhas av jordbruksförsöksanstalten, varvid dock för avkastningskontrollen samarbete med husdjursförsöksanstalten kan erfordras. Vidare bör ett område kunna avskiljas för får-bete med tillhörande kontroll inom besättningen.

Byggnadsstyrelsen har anfört.

Styrelsen har från Sveriges lantbruksförbunds byggnadsförening införskaffat ritningar till de om- och nybyggnadsarbeten, som de sakkunniga ifrågasatt, vilka ritningar dock endast omfatta planer av institutionsbyggnaden med föreslagna ändringar samt planer av förrådsbyggnaden.

Den nya förrådsbyggnaden beräknas uppföras såsom tillbyggnad till laboratoriebyggnaden och med anslutning till institutionsbyggnaden samt med värmepanna gemensam med laboratoriebyggnaden.

Något lokalprogram föreligger icke för någondera anstalten. Skäligheten av upptaget rumsantal och angivna rumsstorlekar kan därför icke bedömas.

Efter vad styrelsen kan finna med ledning av de införskaffade ritningarna synes det kunna ifrågasättas, om icke en rationellare lösning vunnnes genom att nybygga för husdjursförsöksanstalten i stället för åt jordbruksförsöksanstalten. Endast under förutsättning att den förra institutionen kan utnyttja laboratoriebyggnaden utan några som helst ändringar torde ej heller ur ekonomisk synpunkt det föreliggande förslaget vara att föredraga.

Byggnadskostnaden för förrådsbyggnaden har angivits till 100 000 kronor och ombyggnadsarbetena inom institutionsbyggnaden till 34 100 kronor. Några detaljerade beräkningar föreligga icke, men enligt meddelande under hand från vederbörande arkitektbyrå lära kostnader för visst erforderligt vägarbete samt för administration och kontroll m. m. icke vara medräknade. Med hänsyn härtill, och då beräkningarna även i övrigt synas väl lågt hållna, torde kostnaderna kunna väntas stiga till 120 000 kronor respektive 40 000 kronor. För att den beräknade kostnadssumman för det föreliggande förslaget, 244 100 kronor, skall förslå, torde följaktligen inknappningar beträffande den föreslagna nybyggnadens storlek bli erforderliga.

Det beräknade värdet å laboratoriebyggnaden, som föreslagits till inlösen av statsverket för 108 000 kronor, föranleder icke erinran från styrelsens sida.

Statskontoret har funnit det i hög grad tveksamt, om anledning föreläge för statsverket att utgiva ersättning för övertagandet av föreningens laboratoriebyggnad. Ämbetsverket har härom anfört.

En förening, vars inkomster till inemot 80 procent utgöras av statsanslag, kan svårligen i händelse av verksamhetens förstalligande göra anspråk på att staten skulle till fulla saluvärdet inlösa en fastighet, vars tillkomst — i varje fall indirekt — till alldeles övervägande del möjliggjorts genom frikostiga statsanslag till föreningens allmänna verksamhet. Om och i vad mån särskild ersättning bör lämnas för byggnaden i fråga, torde få bli en förhandlingsfråga, varvid givetvis bör beaktas bland annat vilka förpliktelser staten kan komma att ikläda sig gentemot föreningens övertaliga personal.

Beträffande ifrågavarande spörsmål har *lantbruksstyrelsen* yttrat följande.

De sakkunnigas förslag i denna del torde knappast kunna betraktas såsom ett utan vidare genomförbart förslag. Det giver ett starkt intryck av ensidigt tvångsförfarande från statens sida. Det torde emellertid näppeligen kunna

förutsättas, att staten genom ett eventuellt indragande av statsbidrag till föreningen skulle försätta denna i ett tvångsläge, varigenom föreningen skulle bli nödgad upphöra med sin verksamhet, och samtidigt göra anspråk på tillämpning av stadgarnas bestämmelser om överlåtelse av institutionsbyggnaden m. m. på staten. Frågan torde kunna lösas endast genom direkta handlingar med föreningen och torde kräva ytterligare utredning.

Departementschefen.

Av största betydelse för jordbruksnäringen är att inom landet finnes en initiativkraftig och praktiskt betonad försöksverksamhet på såväl jordbrukets som kreatursskötseln område. För närvarande bedrives försöksverksamheten på berörda områden i både statlig och enskild regi. Då den enskilda försöksverksamheten påbörjades, fanns icke någon statlig verksamhet organiserad på ifrågavarande områden eller var den föga utvecklad. Så tidigt som 1886 startade Svenska mosskulturföreningen med syfte att genom försök, rådgivning och föredrag befordra en rationell odling av moss- och kärrmarker. År 1916 bildades Svenska betes- och vallföreningen med uppgift att befordra en rationell skötsel av fodervallarna. Dessa båda föreningar sammanslogos sedermera år 1939 till Svenska vall- och mosskulturföreningen. De initiativ, som sålunda på sin tid togos för förbättring av odlingar av landets moss- och kärrmarker samt skötseln av betesvallarna, ha otvivelaktigt varit av stort värde för vårt lands jordbruk. Emellertid har under de senaste årtiondena vid sidan av denna enskilda försöksverksamhet utvecklats en rent statlig sådan verksamhet avseende såväl jordbruks- som husdjursförsök, vilken framför allt i och med inrättandet vid lantbrukshögskolan av jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna fått en dominerande ställning på dessa arbetsfält. Under sådana förhållanden har det varit helt naturligt att den frågan mer och mer trätt i förgrunden på vad sätt ifrågavarande enskilda och statliga verksamhet lämpligen kunde koordineras. Detta spörsmål har med desto större skäl kommit att för statsmakterna framstå såsom betydelsefullt som det av vall- och mosskulturföreningen bedrivna arbetet med tiden kommit att så gott som uteslutande uppbäras av statsmedel som ställts till föreningens förfogande genom anslag i budgeten. För närvarande utgör detta anslag 270 750 kronor. Men även ur rent vetenskapliga synpunkter har det ansetts vara en viktig angelägenhet att få till stånd ett samordnande av föreningens verksamhet och de statliga arbetena. Allteftersom forskningen rörande beteskulturen och husdjursförädlingen gått framåt har det mer och mer kommit att stå klart för de vetenskapsmän som syssla med ifrågavarande problem att forskningen på dessa områden måste gå hand i hand. Sålunda måste en forskning i fråga om beteskulturen för att kunna vinna sitt syfte även stödja sig på den vetenskapliga verksamhet som bedrives inom husdjursförsöken. Ett samordnande av dessa försöksverksamheter är därför erforderligt om ett tillfredsställande resultat skall uppnås. Vall- och mosskulturföreningen har icke i sin nuvarande gestaltning och med sina nuvarande resurser möjlighet

att här driva fram forskningen vidare. Att så är fallet utvisar föreningens i det föregående återgivna svarsskrivelse till de sakkunniga, däri föreningen förklarat sig oförmögen att utan ökade resurser försätta sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt. Detta synes också framgå av det förhållandet att, såvitt utredningen giver vid handen, icke obetydliga delar av det av föreningen insamlade materialet icke blivit bearbetade utan för närvarande ligga lagrade hos föreningen. Oaktat föreningen sålunda har haft svårigheter att på ett önskvärt sätt bedriva sitt ursprungliga arbete har densamma upptagit en helt ny verksamhet — jag åsyftar här den norrländska studiegårdsverksamheten — vilken är helt artskild från föreningens tidigare arbetsuppgifter. Jag vill ingalunda bestrida att denna verksamhet fyller ett betydelsefullt behov och kan giva avsevärda resultat rörande de ekonomiska förutsättningarna för jordbruket i Norrland, och jag har av denna anledning ansett mig böra tills vidare tillstyrka stöd åt denna verksamhet. Emellertid torde det vara uppenbart att denna nya verksamhet med föreningens begränsade ekonomiska resurser och möjligheter i övrigt i längden måste medföra en försvagning och en mindre lycklig splittring av föreningens arbete.

Även andra omständigheter än de nu åberopade synas påkalla en omprövning av föreningens ställning och arbetsuppgifter. Då föreningarna började sin upplysningsverksamhet, voro de förhållandevis ensamma på detta område. Sedan dess har emellertid en snabb och betydelsefull utveckling skett med avseende å upplysningsverksamheten på jordbrukets skilda områden. Sålunda ha hushållningssällskapen och lantbruksundervisningsanstalterna här kommit att spela en alltmer framträdande roll och kommit att på ett helt annat sätt än tidigare genom sin verksamhet nå ut över vida kretsar av de i jordbruket sysselsatta befolkningsgrupperna. För närvarande pågår inom lantbruksstyrelsen arbetet med den närmare utformningen av hushållningssällskapens organisation. Det kan förutsättas att härvid hushållningssällskapens upplysningsverksamhet kommer att givas en än större omfattning såsom en av de viktigaste av sällskapens arbetsuppgifter.

Av det anförda torde framgå att det är ofrånkomligt att statsmakterna med det snaraste till övervägande upptaga frågan rörande vall- och mosskulturföreningens framtida ställning och arbetsuppgifter, därest icke föreningens hela verksamhet skall äventyras. De sakkunniga ha för sin del ansett, att den mest rationella lösningen av det föreliggande spörsmålet rörande föreningens framtida organisation vore att inordna densamma som delar i lantbrukshögskolan. Härvid ha de sakkunniga tänkt sig att föreningens verksamhet till största delen skulle anslutas till jordbruksförsöksanstalten samt i vissa hänseenden även upptagas i husdjursförsöksanstalten. Studiegårdsverksamheten har ansetts skola anknytas såom en ny avdelning till förstnämnda försöksanstalt.

I de avgivna yttrandena har förslaget om en anslutning av vall- och mosskulturföreningen till lantbrukshögskolan i allmänhet vunnit gillande. Emellertid har i ett flertal yttranden uttalats att föreningen borde såsom en självständig avdelning anknytas till högskolan. På vissa håll har åter den tanken

framförts att verksamheten skulle upprätthållas av en förening, vilken understöddes av såväl enskilda som staten. Härvid har hänvisning gjorts till den organisationsform som upptagits i det i propositionen nr 37 till årets riksdag framlagda förslaget om inrättande av jordbrukstekniska institutet. I några yttranden har ifrågasatts att i allt fall studiegårdsverksamheten borde ordnas efter dylika linjer. Vid sidan av de nu berörda yttrandena, som i olika avseenden sökt anvisa positiva lösningar för det föreliggande spörsmålet, har i vissa utlåtanden förordats, att omorganisationen av vall- och mosskulturföreningen borde upptagas till förnyat övervägande i samband med den av riksdagen begärda utredningen rörande försöksverksamhetens framtida organisation i dess helhet.

För att föreningsformen skall ha ett berättigande i ett fall som det nu ifrågasvarande, torde densamma böra uppbäras av såväl statliga som enskilda intressenter. Så är förhållandet i de exempel på föreningsformer som åberopats i vissa yttranden. Det jordbrukstekniska institutet stödes sålunda av de maskintekniska och elektriska industrierna på detta område liksom ock av jordbrukets föreningsrörelse. Motsvarande gäller beträffande svenska träforskningsinstitutet och metallografiska institutet. Någon parallell kan icke heller dragas med förhållandet mellan Sveriges utsädesförening i Svalöv och Svenska utsädesaktiebolaget. Förutsättningar torde nämligen saknas för att då det gäller vall- och mosskulturföreningens verksamhet få liknande arrangemang till stånd. Att i föreningens form upprätthålla en forskningsverksamhet som så gott som helt bekostas av statsmedel, då samtidigt vid sidan därav bedrivs en likartad verksamhet i statlig regi, synes icke rationellt. Bättre resultat måste kunna vinnas, därest dessa forskningsarbeten samordnas i en gemensam organisation. Härvid kommer hela lantbrukshögskolans vetenskapliga kapacitet att på ett helt annat sätt än nu stå till verksamhetens förfogande och ett intimare samarbete även med husdjursförsöksverksamheten kan genomföras, vilket med hänsyn till vetenskapens nuvarande uppfattning på detta område, såsom jag förut antytt, är i hög grad behövt. I betraktande av det anförda kan jag icke ansluta mig till den uppfattningen att ett bibehållande av föreningens verksamhet i dess nuvarande form kan anses mest ändamålsenligt utan framstår det såsom mest rationellt att verksamheten anslutes till den vid högskolan bedrivna försöksverksamheten på jordbrukets och husdjurskötselns område.

Ett uppskov med lösningen av ifrågasvarande spörsmål och detsammas hänskjutande till fortsatt övervägande i samband med utredningen rörande hela försöksverksamheten vid högskolan anser jag mig icke kunna förorda. Skall vall- och mosskulturföreningens verksamhet sammanföras med den statliga försöksverksamheten — vilket jag såsom framgår av den av mig förut utvecklade uppfattningen anser ändamålsenligt — torde detta med hänsyn till föreningens nuvarande arbetsförhållanden och läge i övrigt böra ske snarast möjligt. Det synes även lättare att sedan någon erfarenhet vunnits beträffande den utvidgade verksamheten vid högskolan bedöma huru denna sedermera lämpligast bör ordnas. Ett genomförande av de sakkun-

nigas förslag kommer sålunda icke att på något sätt föregripa ett blivande ståndpunktstagande till försöksverksamhetens ordnande vid högskolan under förutsättning att vall- och mosskulturföreningens verksamhet skall ingå i det vid högskolan i detta hänseende bedrivna arbetet. Frågornas lösande i två etapper torde i hög grad vara ägnat att underlätta omorganisationens genomförande.

Vad angår organisationen inom högskolans ram av den verksamhet, som bedrivits av föreningen, finner jag mig kunna i huvudsak biträda de sakkunnigas förslag, som synes ägnat att väl tillvarataga och befordra effektiviteten ej blott av föreningens hittillsvarande arbete utan även av jordbruks- och husdjursförsöksanstalternas nuvarande verksamhet. Förslaget torde på ett rationellt och ändamålsenligt sätt infoga föreningens verksamhet i den som bedrivs vid högskolan. Det synes kunna förväntas att genom de ökade möjligheter som härigenom givas försöksverksamheten densamma kommer att vinna bättre och snabbare resultat. Att, såsom i vissa yttranden förordats, giva föreningens nuvarande verksamhet en mera självständig ställning inom lantbrukshögskolan än de sakkunniga föreslagit, torde knappast medföra fördelar som svara mot de stegrade kostnader en dylik anordning otvivelaktigt måste föranleda. Av traditionshänsyn kan givetvis för föreningen en dylik anordning synas tilltalande men då densamma ur praktiska och ekonomiska synpunkter icke kan anses motiverad finner jag mig icke kunna förorda densamma. En sådan lösning av det organisatoriska spørsmålet skulle uppenbarligen komma att förrycka syftet med omorganisationen, nämligen att samordna, effektivisera och fördjupa försöksverksamheten på jordbruksnäringens område.

Föreningens forsknings- och försöksverksamhet rörande vall- och mossodlingen liksom den del av dess upplysningsverksamhet, som främst tager sikte på hushållningssällskapens tjänstemän, synes sålunda böra övertagas av jordbruksförsöksanstalten samtidigt som ökade möjligheter beredas husdjursförsöksanstalten att utföra för betesproblemens lösning erforderliga försök med husdjur. Den till jordbrukets utövare riktade upplysning, som föreningen alljämt bedriver, bör i samband därmed i stort sett kunna omhändertagas av hushållningssällskapen. Därest den speciella sakkunskap som är representerad inom föreningen bör anlitas för sistberörda upplysningsverksamhet, synes hinder icke möta mot att densamma, i den mån som främdeles finnes behöfligt, utnyttjas för detta ändamål. Såsom framgår av vad jag i det följande kommer att föreslå, avses att föreningens nuvarande personal i stort sett skall övergå till högskolan. Under sådana förhållanden kommer densamma alltjämt att stå till förfogande i den mån så skulle finnas behöfligt.

Vid övertagandet av föreningens uppgifter på vall- och mosskulturens område bör jordbruksförsöksanstaltens nuvarande verksamhet i fråga om organogena jordar och vallar fördelas på två avdelningar, en för enbart mosskultur och en för betes- och vallkultur. Med hänsyn till den ökade arbetsbörda som efter den föreslagna omorganisationen kommer att åvila jordbruksförsöksanstalten ha de sakkunniga förordat, att ytterligare arbetskrafter

tillföras anstalten. Mot de sakkunnigas förslag härutinnan har jag ej annan erinran än att jag finner betes- och vallavdelningen icke böra tilldelas mer än en assistentbefattning.

Jordbruksförsöksanstalten har hittills icke haft eget analyslaboratorium men har likväl kunnat utföra erforderliga botaniska analyser. I övrigt har anstalten anlitat lantbrukshögskolans analyslaboratorium. Utan större olägenhet torde anstalten kunna fortsätta därmed även sedan den övertagit föreningens ifrågavarande uppgifter. Såsom en minoritet inom lantbrukshögskolans lärarråd framhållit, synes det vara föga rationellt att två laboratorier med så likartade arbetsuppgifter som högskolans kemiska analyslaboratorium och föreningens kemiska laboratorium skulle finnas på kort avstånd från varandra. Den av föreningen bedrivna kemiska analysverksamheten bör således överföras till högskolans kemiska analyslaboratorium. I samband därmed bör detta tilldelas en assistenttjänst. Analyslaboratoriet synes vidare böra erhålla möjlighet att anlita tillfälliga laboratoriebiträden. Husdjursförsöksanstalten torde jämväl i fortsättningen med hänsyn till dess behov av kemiska snabbanalyser böra ha tillgång till eget kemiskt laboratorium och anstaltens personal torde i samband med omorganisationen böra utökas på sätt de sakkunniga föreslagit. Även i fråga om lantbrukshögskolans kansli finner jag mig böra biträda de sakkunnigas förslag.

Den av föreningen under senare år upptagna studiegårdsverksamheten synes såsom förut berörts kunna utgöra en värdefull komplettering av nu förefintlig norrländsk försöksverksamhet. Den torde även giva möjlighet till en ingående driftsanalys, som kan bliva ett betydelsefullt underlag för framtida åtgärder för norrländskt jordbruk. Någon ändring av det allmännas stöd till verksamheten bör därför icke vidtagas utan den bör fullföljas i enlighet med gällande avtal och i den omfattning, som föreningen nu bedriver den. I likhet med de sakkunniga finner jag, att ifrågavarande verksamhet lämpligen bör inordnas såsom ett led i lantbrukshögskolans försöksverksamhet och förenas med jordbruksförsöksanstalten såsom en avdelning för jordbruksekonomiska försök i Norrland samt bedrivs i samråd med lantbrukshögskolans institution för lantbruksekonomi. Då norrlandskommittén emellertid har forsknings- och försöksverksamheten i Norrland under övervägande, torde några förändringar eller någon utvidgning av studiegårdsverksamhetens organisation ej för närvarande böra företagas i vidare mån än som föranledes av verksamhetens överflyttande till lantbrukshögskolan. Sålunda synes i avvaktan på kommitténs förslag frågan om förläggningen av ledningen för verksamheten och anställande av ytterligare personal böra tills vidare anstå, dock att föreningens nuvarande konsulentverksamhet, i vad rör Norrland och jämförliga delar av Kopparbergs och Värmlands län, bör anknytas till den blivande organisationen och denna därför tilldelas två konsulentbefattningar. Avdelningen för jordbruksekonomiska försök i Norrland skulle således komma att bestå av en föreståndare, två konsulenter och två driftsledare.

Föreningens personal torde vid en avveckling av föreningens verksamhet böra beredas mot dess hittillsvarande tjänstgöringsförhållanden svarande be-

fattningar vid lantbrukshögskolan i den mån förtidspensionering icke bör ifrågakomma. Vad de sakkunniga härutinnan förordat ävensom deras förslag rörande lönegradsplacering av denna personal finner jag mig kunna biträda utom såvitt angår de av de sakkunniga upptagna befattningarna vid betes- och vallavdelningen såsom assistent i 16 lönegraden och såsom tekniskt biträde i 4 lönegraden. Av dessa båda befattningar synes den förra böra placeras i 18 lönegraden och den senare i 6 lönegraden. Med hänsyn till gällande löneklassplaceringsbestämmelser anser jag mig emellertid icke kunna förorda de sakkunnigas förslag, att en tredjedel av ifrågavarande befattningshavares anställningstid hos föreningen skulle få för löneklassplacering tillgodoräknas dem efter överförandet till statstjänst. Såsom allmänna lönenämnden framhållit, synes löneklassplaceringen vid övergången i princip böra ske enligt begynnelselöneklass. I den mån löneminskning härvid uppkommer, torde frågan om förhöjd löneklassplacering böra i varje särskilt fall avgöras av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till de särskilda förhållanden, som föranleda ifrågavarande befattningshavares överflyttning till statstjänst, förordar jag, att de skola få tillträda sina respektive befattningar utan att dessa ledigförklaras i vanlig ordning. Det torde räcka med att vederbörande inkommer med en förklaring att han önskar erhålla den för honom avsedda befattningen.

För föreningens föreståndare friherre Rappe synes ett personligt lönetillägg å 1 500 kronor, motsvarande hans nuvarande föreståndarearvode, böra beräknas under förutsättning att han icke erhåller compensation härför i annan ordning av föreningen. Vid framtida uppflyttning i löneklass torde tagas i övervägande, huruvida och i vad mån detta lönetillägg vidare bör utgå. Till frågan, om friherre Rappe därjämte bör erhålla compensation för framdeles mistad förmån av låg hyreskostnad, synes ställning icke kunna tagas förrän klarhet vunnits angående stationeringsort och bostadsförhållanden där.

Såsom de sakkunniga föreslagit torde föreningens nuvarande kassörska och bibliotekarie böra förtidspensioneras och därvid erhålla ersättningar enligt de grunder, som jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 14 juli 1939 tillämpas i fråga om personal vid nedlagd kemisk station. Vad statens pensionsanstalt härutinnan anfört finner jag mig kunna biträda. Föreningens engångsbidrag till dessa befattningshavares pensionering synes icke böra bestämmas förrän närmare förhandlingar om bidragets storlek kunnat föras med föreningen. Även övriga befattningshavares pensionering torde lämpligen kunna ske på sätt pensionsanstalten föreslagit.

Vad de sakkunniga föreslagit i fråga om disponerandet av föreningens byggnader finner jag ändamålsenligt. Såsom de sakkunniga framhållit, upphör föreningens dispositionsrätt till den från Ultuna egendom upplåtna tomtmarken i och med att föreningens nuvarande verksamhet nedlägges. Samtidigt övergår den med statsmedel uppförda institutionsbyggnaden i statens ägo. I samband därmed torde laboratoriebyggnaden böra övertagas av staten. Om föreningens byggnader sålunda bliva tillgängliga, synes därigenom bliva möjligt att inom kort i enlighet med tidigare beslut överflytta jordbruksförsöksanstalten till Ultuna. I likhet med de sakkunniga anser jag, att förening-

ens institutionsbyggnad bör ställas till nämnda anstalts förfogande. Därvid torde vissa omändringsarbeten bli erforderliga. För anstalten synes dessutom erfordras en nybyggnad för torkning och beredning av prover samt för tröskning och förråd m. m. Frågan angående den framtida användningen av jordbruksförsöksanstaltens nuvarande byggnader får, därest nu förevärande förslag skulle vinna riksdagens bifall, framdeles upptagas till särskilt övervägande. Föreningens laboratoriebyggnad torde efter vissa mindre omändringsarbeten i fortsättningen få disponeras av husdjursförsöksanstalten, som därigenom kan få sitt laboratorium samlat i en byggnad och erhåller utökade utrymmen för husdjursförsök. Jag torde i detta sammanhang få erinra om att tidigare beslutats uppförande av en för jordbruks- och husdjursförsöksanstalterna gemensam institutionsbyggnad och att denna i proposition nr 167 till 1936 års riksdag beräknats draga en kostnad av 423 000 kronor. Sedan det då föreliggande förslaget omarbetats och de för anstalterna beräknade utrymmena i hög grad reducerats, uppskattades byggnadskostnaden till 380 000 kronor. Därest emellertid de av mig nu framlagda förslagen genomföras, skulle i stället för den planerade institutionsbyggnaden endast behöva uppföras en kontors- och administrationsbyggnad för husdjursförsöksanstaltens räkning. Härigenom skulle en avsevärd kostnadsbesparing vinnas.

Arrendet av Lilla Sunnersta försöks- och demonstrationsgård synes böra övertagas av lantbrukshögskolan. Det av föreningen arrenderade torpet Svia under Ultuna egendom bör disponeras på samma sätt som Lilla Sunnersta. Beträffande de nu berörda frågorna angående föreningens byggnader och försöksgårdar synas närmare förhandlingar böra upptagas med föreningen sedan slutligt beslut i organisationsfrågan fattats.

Vad angår kostnaderna för genomförandet av de förslag, för vilka jag nu uppdragit riktlinjerna, synes vad de sakkunniga anfört i huvudsak kunna godtagas. Med hänsyn till de villkor, varunder Svenska betes- och vallföreningen år 1928 erhöll statsmedel för uppförande av en institutionsbyggnad, kan Svenska vall- och mosskulturföreningen icke påräkna ersättning för att vid den föreslagna omorganisationen institutionsbyggnaden avstås till staten. För laboratoriebyggnaden, som uppförts med anlitan av föreningens egna tillgångar, torde vid statens övertagande av densamma böra beräknas ersättning, vilken, såsom de sakkunniga föreslagit, synes kunna bestämmas till högst 108 000 kronor. Omändringsarbetena i nämnda båda byggnader torde draga en kostnad av 36 100 kronor. För den föreslagna nybyggnaden böra 100 000 kronor anvisas. Härtill komma vissa ytterligare engångskostnader i form av ersättning till föreningen för viss utrustning i institutions- och laboratoriebyggnaderna samt vissa inventarier på Lilla Sunnersta försöks- och demonstrationsgård. Föreningen kan vidare tänkas göra anspråk på ersättning för vissa förbättringsarbeten å byggnadsbeståndet på nämnda gård och på torpet Svia.

Förutom engångskostnader medför den föreslagna omorganisationen personalkostnads- och omkostnadsökningar vid lantbrukshögskolan. Samtidigt

komma emellertid statens årliga anslag till föreningen, för närvarande uppgående till 270 750 kronor, att upphöra. De sakkunniga ha beräknat nettogrundlönerna för den i de sakkunnigas förslag upptagna ordinarie och extraordinarie personalen efter dyrort F till 108 978 kronor. Därest allenast de tjänster, som jag föreslagit, inrättas och löneklassplaceringen i princip sker enligt begynnelselöneklass med möjlighet till förhöjd löneklassplacering i vissa fall, synas nettogrundlönerna för ifrågavarande personal icke komma att uppgå till mer än i runt tal 90 000 kronor. Härtill kommer såsom rörligt tillägg omkring 13 500 kronor samt såsom personligt lönetillägg 1 500 kronor. För de två driftsledarna vid studiegårdsverksamheten torde böra räknas med arvoden om sammanlagt 15 000 kronor. Vidare bör upptagas ett belopp av 5 000 kronor för anlåtande av tillfälliga laboratoriebiträden vid lantbrukshögskolans kemiska analyslaboratorium. Enligt dessa beräkningar kommer personalkostnadsökningen vid lantbrukshögskolan att uppgå till $(90\,000 + 13\,500 + 1\,500 + 15\,000 + 5\,000 =)$ 125 000 kronor jämte kristillägg.

Att närmare angiva lantbrukshögskolans omkostnadsökning i samband med omorganisationen synes böra anstå till dess högskolan med ledning av riksdagens blivande beslut i ärendet kan framlägga förslag i denna del. De sakkunniga ha emellertid funnit en överslagsberäkning giva vid handen, att omkostnadsökningen torde stanna vid sådant belopp, att den tillsammans med den av de sakkunniga uppskattade personalkostnadsökningen icke komme att överstiga föreningens nuvarande årsanslag. Detta innebär, att omkostnadsökningen för lantbrukshögskolan skulle bli omkring 125 000 kronor. Den totala kostnadsökningen vid högskolan skulle således stanna vid i runt tal $(125\,000 + 125\,000 =)$ 250 000 kronor. Jag utgår från att vad som återstår av de medel, föreningen för studiegårdsverksamheten erhållit från Wenner-Grenska stiftelsen, även i fortsättningen få disponeras för denna verksamhet. Hänsyn härtill bör givetvis tagas vid beräklandet av anslag för bestridande av ifrågavarande omkostnader.

Den nya organisationen synes böra träda i kraft den 1 juli 1946. Detta förutsätter, att de ifrågasatta omändringsarbetena och uppförandet av den föreslagna nybyggnaden kunna äga rum under nästa budgetår. Härför erforderligt belopp, 136 100 kronor, och det för inlösen av föreningens laboratoriebyggnad förordade beloppet, 108 000 kronor, eller tillhoppa 244 100 kronor torde därför böra anvisas i form av ett särskilt reservationsanslag å riksstaten för budgetåret 1945/46. Till övriga engångskostnader samt till kostnadsökningarna för lantbrukshögskolan synas anslag icke behöva anvisas förrän till påföljande budgetår, då anslag till föreningen samtidigt bör upphöra att utgå.

Såsom de sakkunniga framhållit, synes icke till föreningen böra anvisas medel för igångsättande av undersökningar rörande skogsbetesfrågan i Norrland. Påbörjandet av dylik verksamhet torde böra ankomma på jordbruksförsöksanstalten. Då, enligt vad de sakkunniga uppgivit, såväl äldre som nyare försöksmaterial fått bli liggande obearbetat hos föreningen, synes föreningen såsom ett led i avvecklingen av dess verksamhet böra vidtaga

erforderliga åtgärder för inventering och bearbetning av detta material. Sådant material som har samband med föreningens pågående försök torde böra ställas till den statliga försöksorganisationens förfogande.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan riksdagen fattat sitt beslut i ärendet, utfärda de bestämmelser som vid genomförandet av ifrågasvarande omorganisation må befinnas erforderliga.

Under återopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de av mig framlagda förslagen till grunder för statens övertagande av den av Svenska vall- och mosskulturföreningen bedrivna verksamheten samt för omorganisation av den nuvarande statliga försöksverksamheten på jordbrukets område m. m.;

dels ock till Lantbrukshögskolan: Byggnadsarbeten för försöksverksamhet m. m. för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag*
av ..... kronor 244 100.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Sune Wisén.